

**Sosyal Bilimler
Enstitüsü**

**T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN
MEZUN OLDUKLARI ORTAOKUL TÜRLERİNE GÖRE
OKUL AİDİYET DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ
İSTANBUL ÖRNEĞİ**
Yüksek Lisans Tezi

Muhammet Fatih ADAK

İSTANBUL, 2024

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
DİN EĞİTİMİ BİLİM DALI

İMAM-HATİP LİSESİ ÖĞRENCİLERİNİN
MEZUN OLDUKLARI ORTAOKUL TÜRLERİNE GÖRE
OKUL AİDİYET DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ
İSTANBUL ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

Muhammet Fatih ADAK

Danışmanı: Prof. Dr. Nurullah ALTAŞ

İSTANBUL, 2024

ÖZET

Teze konu olan araştırma, imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre farklılaşıp farklılaşmadığı sorusunun cevabını aramak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada temel sorumuz okula aidiyette mezun olunan ortaokul türünün etkisi üzerine kurgulanmıştır. Nicel araştırma yöntemlerinden kesitsel ve ilişkisel tarama yöntemleriyle gerçekleştirilen çalışmada evren olarak İstanbul ilindeki imam hatip liseleri, örneklem olarak da İstanbul'da farklı özelliklere sahip 10 imam hatip lisesinde okuyan 1041 ortaöğretim öğrencisi belirlenmiştir. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgiler formu, Gelecek Kaygısı Ölçeği ve Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği (PSSM) kullanılmıştır. Elde edilen veriler demografik bilgilerdeki ikili gruplaşmalarda t-testi, üç veya daha fazla grubun incelendiği kısımlarda da tek yönlü varyans analizi kullanılmıştır. Gelecek kaygısı ve okula aidiyet ölçek ortalamaları arasındaki ilişki ve aile gelir durumu ile bu ölçeklerden alınan puanlar arasındaki ilişki ise korelasyon analizi yardımıyla çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda mezun olunan ortaokul türünün imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ve gelecek kaygısı üzerinde etkisi olmadığı bulunmuştur. Araştırmada kız öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeylerine sahip olduğu, 12. sınıf öğrencilerinin diğer sınıflardan daha fazla okula aidiyet hissettiği, okuduğu liseyi kendi tercihiyle seçenlerin ve yurttan kalan öğrencilerin gelecek kaygılarının daha düşük, okula aidiyetlerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Ayrıca İstanbul'da uzun süredir yaşayan katılımcıların gelecek kaygılarının daha yüksek, okula aidiyetlerinin daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Yapılan korelasyon analizleri gelecek kaygısı ile okula aidiyet durumunun zayıf da olsa ilişkili olduğunu ve gelecek kaygısının aile gelir düzeyiyle ilişkili, okula aidiyetle ilişkisiz olduğunu ortaya koymuştur.

Anahtar Kelimeler: İmam Hatip Lisesi, Okula Aidiyet, Gelecek Kaygısı, Din Eğitimi.

ABSTRACT

The research carried out within the scope of this thesis was conducted to find out whether the future anxiety and school belonging levels of imam hatip high school students differ according to various variables. In the research, our main question is based on the effect of the type of secondary school graduated from on school belonging. The study, which was carried out using cross-sectional and relational survey methods of quantitative research methods, was conducted with the universe of imam hatip high schools in Istanbul province, and the sample consisted of 1041 secondary school students studying in 10 imam hatip high schools with different characteristics in Istanbul.

Personal information form, Future Anxiety Scale and Psychological Sense of School Membership Scale (PSSM) were used as data collection tools. The data obtained were analysed using t-test in paired groupings in demographic information and one-way analysis of variance in parts where three or more groups were examined. The relationship between future anxiety and school membership scale averages and the relationship between family income status and the scores obtained from these scales were analysed with the help of correlation analysis.

As a result of the research, it was found that the type of secondary school graduated from had no effect on imam hatip high school students' school belonging and future anxiety levels. In the study, it was concluded that female students had higher levels of future anxiety and school belonging than male students, 12th grade students felt more belonging to school than other grades, those who chose the high school they studied by their own choice and those who stayed in dormitories had lower future anxiety and higher school belonging. In addition, it was determined that participants who have been living in Istanbul for a long time have higher future anxiety and lower school belonging levels. The correlation analyses revealed that future anxiety and school belonging were weakly related and that future anxiety was related to family income level but not to school belonging.

Keywords: Imam Hatip High Schools, School Belonging, Anxiety of Future, Religious Education.

ÖNSÖZ

Gelecek kaygısı ve okula aidiyet duygusu okul çağındaki öğrenciler açısından önemli iki unsurdur. Tarihsel süreç içerisinde varlığını o veya bu şekilde yüz on yılı aşkın bir süredir devam ettirdiği kabul edilen imam hatip okullarının öğrencilerinin katılımcısı olduğu bu çalışmada imam hatip liselerinin öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri ve okula aidiyetleri üzerinde durmaya çalıştık. Yapılan çalışmada elde edilen verilerin literatürde yer alan bilgilerle karşılaştırmalarını yaparak sahadaki değişimi ortaya koymayı ve bazı değişkenler özelinde yeni bir pencere açabilmeyi amaçladık.

İstanbul'daki imam hatip liselerini evren olarak belirlediğimiz bu çalışmanın bulgularının sahadaki duruma bir nebze de olsa katkı sağlayabileceği umudu araştırma ve yazım sürecindeki başat motivasyonumuz olmuştur. Zira köklü geçmişiyle karşımızda duran imam hatip okullarının son dönemlerdeki niceliksel kazanımlarını aynı doğrultuda nitelik bakımından da gerçekleştirebilmesi bu kazanımların anlam kazanması bakımından hayatidir.

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında çok sayıda kişinin emekleri bulunuyor. Öncelikle değerli danışman hocam Prof. Dr. Nurullah ALTAŞ'ı zikretmeliyim. Onun destek ve yönlendirmeleri olmadan bu çalışma şu anki halini alamazdı. Ayrıca tez savunma jürisinde bulunarak değerli fikirleriyle katkı sağlayan Doç. Dr. Mahmut ZENGİN ve Doç. Dr. Ayhan ÖZ'e bu vesileyle teşekkürlerimi sunuyorum.

Akademik çalışma yapmam hususunda beni teşvik eden, yolumu açan ve desteğini her zaman benimle hissettiğim değerli hocam, Değerler Eğitimi Merkezi Genel Koordinatörü Hulusi YİĞİT'e destekleri için müteşekkirim. Tabii ki tez yazım süreçlerinin zorluğunu atlatmamda benim yükümü hafifleten ve zorlukları aşmamda büyük destekçilerim olan kıymetli çalışma arkadaşlarım, Değerler Eğitimi Merkezi personeli ve gönüllüleri özel bir teşekkürü hak etmektedir. Hayatım boyunca desteklerini benimle hissettiğim kıymetli aileme ve dostlarım Faik Sabri ÇAVUŞOĞLU ile Alaaddin ŞAHİN'e de teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak bu süreçte çok kahrımı çeken, yoğun çalışma dönemlerimde usanmadan beni motive eden, takıldığım noktada beni dinleyerek kıymetli fikirleriyle yeni bakış açıları kazanmamı sağlayan kıymetli eşim Azra ERDEM ADAK'a teşekkürü bir borç bilirim.

Muhammet Fatih ADAK

İstanbul, 2024

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR	ix
TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ	ii
Tablo Listesi.....	ii
Şekiller Listesi.....	iii
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi	4
1.2. Araştırmanın Hipotezleri.....	4
1.3. Varsayım ve Sınırlılıklar	6
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Aidiyet, Okula Aidiyet ve İlgili Literatür.....	7
2.1.1. İmam Hatip Liseleri ile İlgili Okula Aidiyet Literatürü	14
2.2. Gelecek Kaygısı ve İlgili Literatür	17
2.2.1. İmam Hatip Liseleri ile İlgili Gelecek Kaygısı Literatürü.....	20
3. YÖNTEM.....	21
3.1. Araştırmanın Modeli	21
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi.....	22
3.2.1. Demografik Bilgiler	23
3.2.1.1. Cinsiyet.....	23
3.2.1.2. Sınıf düzeyi.....	24
3.2.1.3. Okul.....	24
3.2.1.4. Aile gelir durumu	25
3.2.1.5. Anne-baba eğitim durumu.....	26
3.2.1.6. Anne-baba meslek	28
3.2.1.7. Ortaokul mezuniyeti	29
3.2.1.8. Hafızlık.....	30
3.2.1.9. Tercih nedeni.....	31
3.2.1.10. Okul dışında din eğitimi alma durumu ve kurum.....	32
3.2.1.11. Kalınan yer	33
3.2.1.12. İstanbul’da yaşanan yıl	33
3.2.1.13. Liseye giriş yöntemi	34

3.3.	Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları	34
3.3.1.	Kişisel bilgiler formu.....	34
3.3.2.	Gelecek kaygısı ölçeği.....	35
3.3.3.	Psikolojik okula aidiyet ölçeği	36
3.4.	Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi.....	39
4.	BULGULAR VE YORUM.....	40
4.1.	Gelecek Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	40
4.1.1.	Cinsiyet.....	40
4.1.2.	Sınıf düzeyi.....	41
4.1.3.	Okul	42
4.1.4.	Aile gelir durumu	44
4.1.5.	Anne-baba eğitim durumu.....	45
4.1.6.	Anne-baba meslek	47
4.1.7.	Ortaokul mezuniyeti	49
4.1.8.	Hafızlık.....	50
4.1.9.	Tercih sebebi	50
4.1.10.	Okul dışında din eğitimi alma durumu.....	52
4.1.11.	Kalınan yer	52
4.1.12.	İstanbul'da yaşanan yıl.....	53
4.1.13.	Liseye giriş yöntemi	54
4.2.	Okula Aidiyet Düzeylerine İlişkin Bulgular.....	55
4.2.1.	Cinsiyet.....	55
4.2.2.	Sınıf düzeyi.....	56
4.2.3.	Okul.....	57
4.2.4.	Aile gelir durumu	59
4.2.5.	Anne-baba eğitim durumu.....	60
4.2.6.	Anne-baba meslek	62
4.2.7.	Ortaokul mezuniyeti	63
4.2.8.	Hafızlık.....	64
4.2.9.	Tercih sebebi	65
4.2.10.	Okul dışında din eğitimi alma durumu	66
4.2.11.	Kalınan yer	67
4.2.12.	İstanbul'da yaşanan yıl.....	68
4.2.13.	Liseye giriş yöntemi	68
4.3.	Okula Aidiyet Düzeyleri ile Gelecek Kaygısı Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	69
4.4.	Bağımsız Değişkenlere Dair Bulgular Tablosu.....	70

SONUÇ	71
KAYNAKÇA	88
EKLER.....	95

KISALTMALAR

ANOVA	: Varyans Analizi.
AYSE	: Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik.
Bkz.	: Bakınız.
Çev.	: Çeviren.
DKAB	: Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi
F	: Varyans Oranı.
GK	: Gelecek Kaygısı.
H	: Hipotez.
İHL	: İmam Hatip Lisesi.
İHO	: İmam Hatip Ortaokulu.
İİ Fakültesi	: İslami İlimler Fakültesi.
KK	: Kur'an Kursu.
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin.
KO	: Kareler Ortalaması.
KT	: Kareler Toplamı.
LGS	: Liselere Giriş Sistemi.
LSD	: Least Significant Difference.
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı.
N	: Katılımcı Sayısı.
OA	: Okula Aidiyet.
p	: Olasılık.
PSSM	: The Psychological Sense of School Membership Scale.
r	: Korelasyon Katsayısı.
s	: Sayfa Numarası.
sd	: Serbestlik Derecesi.
ss	: Standart Sapma.
Std. Hata	: Standart Hata.
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu.
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi.

TL : Türk Lirası.
vb. : Ve Benzeri.
vd. : Ve Diğerleri.
 \bar{X} : Ortalama.

TABLO VE ŞEKİLLER LİSTESİ

Tablo Listesi

Tablo 1: Araştırma Örneklemindeki Okulların Öğrenci Kabul Yöntemleri ve Yüzdeler Dilimleri.....	22
Tablo 2: Örneklemin Cinsiyet Dağılımı.....	23
Tablo 3: Örneklemin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı.....	24
Tablo 4: Örneklemin Okullara Göre Dağılımı.....	24
Tablo 5: Örneklemin Aile Gelir Durumlarına Göre Dağılımı.....	25
Tablo 6: Örneklemin Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	26
Tablo 7: Örneklemin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	27
Tablo 8: Örneklemin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı.....	28
Tablo 9: Örneklemin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı.....	28
Tablo 10: Örneklemin Mezun Oldukları Ortaokul Türüne Göre Dağılımı.....	29
Tablo 11: Örneklemin Mezun Olduğu Ortaokulun Mevcut Okullarının Orta Kısmı Olup Olmaması ...	30
Tablo 12: Örneklemin Hafızlık Durumları.....	30
Tablo 13: Örneklemin Okullarını Tercih Nedenlerine Göre Dağılımı.....	31
Tablo 14: Örneklemin Okul Dışı Din Eğitimi Alma Bakımından Dağılımı.....	32
Tablo 15: Örneklemin Okul Dışı Din Eğitimi Aldıkları Kurumlara Göre Dağılımı.....	32
Tablo 16: Örneklemin Okul Döneminde İkamet Durumlarına Göre Dağılımı.....	33
Tablo 17: Örneklemin İstanbul'da Yaşanan Yıl Değişkenine Göre Dağılımı.....	33
Tablo 18: Örneklemin Liseye Giriş Yöntemine Göre Dağılımı.....	34
Tablo 19: Gelecek Kaygısı Ölçeği Geçerlilik-Güvenilirlik Test Sonuçları.....	35
Tablo 20: Gelecek Kaygısı Ölçeği Çarpıklık-Basıklık Değerleri.....	35
Tablo 21: Gelecek Kaygısı Ölçeği Maddeleri ve Faktör Yükleri.....	36
Tablo 22: Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği Geçerlilik-Güvenilirlik Test Sonuçları.....	37
Tablo 23: Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği Çarpıklık-Basıklık Değerleri.....	37
Tablo 24: Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği Maddeleri ve Faktör Yükleri.....	38
Tablo 25: Gelecek Kaygısı Ölçek Ortalaması.....	40
Tablo 26: Cinsiyet Değişkenine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	40
Tablo 27: Sınıf Düzeylerine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	41
Tablo 28: Okul Değişkenine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	42
Tablo 29: Aile Gelir Durumu ve Gelecek Kaygısı İlişkisi.....	44
Tablo 30: Anne Eğitim Düzeylerine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	45
Tablo 31: Baba Eğitim Düzeylerine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	46
Tablo 32: Anne Mesleğine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	47

Tablo 33: Baba Mesleğine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	48
Tablo 34: Ortaokul Mezuniyeti Değişkenine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	49
Tablo 35: Hafızlık Durumuna Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri	50
Tablo 36: Okul Tercih Sebeplerine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri	50
Tablo 37: Okul Dışı Din Eğitimi Alma Durumlarına Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	52
Tablo 38: Okula Devam Ederken İkamet Durumlarına Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri	52
Tablo 39: İstanbul'da Yaşanan Yıl Değişkenine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri.....	53
Tablo 40: Liseye Giriş Türüne Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri	54
Tablo 41: Okula Aidiyet Ölçek Ortalaması.....	55
Tablo 42: Cinsiyet Değişkenine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri.....	55
Tablo 43: Sınıf Değişkenine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri	56
Tablo 44: Okul Değişkenine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri	57
Tablo 45: Aile Gelir Durumu ve Okula Aidiyet İlişkisi.....	59
Tablo 46: Anne Eğitim Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri.....	60
Tablo 47: Baba Eğitim Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri	61
Tablo 48: Anne Mesleğine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri.....	62
Tablo 49: Baba Mesleğine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri	62
Tablo 50: Ortaokul Mezuniyet Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri.....	63
Tablo 51: Hafızlık Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri.....	64
Tablo 52: Okul Tercih Sebebine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri	65
Tablo 53: Okul Dışı Din Eğitimi Alma Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri.....	66
Tablo 54: Okula Devam Ederken İkamet Edilen Yere Göre Okula Aidiyet Düzeyleri	67
Tablo 55: İstanbul'da Yaşanan Yıl Değişkenine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri	68
Tablo 56: Liseye Yerleşme Türüne Göre Okula Aidiyet Düzeyleri.....	68
Tablo 57: Gelecek Kaygısı ve Okula Aidiyet Duygusu Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	69
Tablo 58: Bağımsız Değişkenlere Dair Bulgular Tablosu	70

Şekiller Listesi

Şekil 1: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi.....	8
Şekil 2: Araştırmanın Modeli.....	21

1. GİRİŞ

Okullar günümüzde daha önce hiç olmadığı kadar kurumsallaşmış ve toplumun tüm kesimlerine hizmet verir bir hale gelmiştir. Toplumun üyeleri olan bireylerin hemen hemen tamamı okullarda eğitim almakta ve insan ömrünün ilk dönemlerinin çoğunluğu okul ortamında geçmektedir. Okul öncesi eğitimden itibaren aile ortamının yanı sıra yeni bir ortam olan okul ortamını da deneyimleyen bireyler bu okullarda farklı sosyal, ekonomik, etnik arka planlara sahip olan akranlarıyla aynı sıralarda eğitim almaktadır. Bu eğitim sürecinde birey, çeşitli bilgi ve beceriler elde ederken aynı zamanda bir toplumsallaşma sürecinden de geçmektedir. Toplumun, varlığını sürdürebilmesi bakımından yetişmekte olan nesillere kültürel sistemini aktarabilmesi hayati öneme sahiptir. Bireyler bu süreçte tüm farklılıklara rağmen toplumsal bütünleşmeyi, uyumu, toplumun kalıplarına uygun hareket edebilmeyi öğrenmektedir (Çoştı, 2009). Toplumsallaşma süreci bireyin içinde bulunduğu topluma aidiyet duygusunu geliştirmektedir. Bireyin topluma uyumu ve toplumsal normları kabul edip saygı duyarak tekrar etmesi huzurlu bir toplum için vazgeçilmezdir. Bu noktada bireyi toplumun faydalı bir parçası olmaya hazırlayan ve kazandıran unsur olarak okullar karşımıza çıkmaktadır. Okullar, toplumlar için bir uyum merkezi gibi çalışmakta, yetişmekte olan nesilleri toplumun uyumlu ve artı değer üreten bir parçası haline getirme ülküsünü gütmektedir. Bu ülkünün gerçekleşmesi bireyden toplumun bir parçası olurken hangi özelliklere sahip olmasının istendiğinin doğru bir biçimde belirlenmesi ve bu özellikleri bireye kazandırmak için isabetli içerik ve yöntemlerin kullanılmasına bağlıdır.

Okulun amaçlarını yerine getirebilmesi için kurum içerisinde yerleşmiş bir kültürün oluşmuş olması da elzemdir. “Okul toplumunu bir araya getiren idealler, değerler, varsayımlar, inanışlar ve tutumlar birleşimi” olarak tanımlanan okul kültürü, akademik ve sosyal gelişmeyi etkileyen bir unsurdur (Çelikten, 2003).

Okullaşma oranının tarihinin zirvesinde olduğu günümüzde okula devam eden öğrencilerin okul ortamına, arkadaş çevrelerine, öğretmen ve idarecilere hülasa okulu oluşturan tüm unsurlara olan aidiyet düzeyi; öğrencinin okul başarısını, mutluluğunu ve kaygı düzeylerini etkilemesi muhtemeldir (Sarı, 2013). Bu ilişkide tek yönlü bir etkiden bahsetmek zordur. Aidiyetin başarı, gelecek kaygısı ve mutluluk üzerinde etkisi olduğu kadar bu değişkenlerin de okul aidiyeti üzerinde etkili olduğu yadsınamaz. Aidiyet düzeyleri ile başarı düzeyleri arasındaki etkileşimi inceleyen çalışmalar, okula aidiyet düzeyi ile başarı düzeyinin doğru orantılı olduğunu, okul çevresinde kabul gören öğrencilerin öğrenme faaliyetine daha yüksek motivasyon ve ilgiyle katıldığı, okula bağlılıklarının daha yüksek olduğu ortaya koymuştur (Osterman, 2000; Sarı, 2013). Okula ve tüm unsurlarına duyulan aidiyet beraberinde

öğrenmenin ve toplumsallaşmanın kolaylaşmasını da getirecektir. Aksi durumda kendini bulunduğu yerin ihtiyaç duyulan veya faydalı bir parçası olarak göremeyen birey eğitimden yeterince faydalanamayacak, sosyalleşmekten kendini koruma içgüdüleriyle uzak duracaktır. Okulun toplumsallaştırma ve faydalı bireyler yetiştirme amacının gerçekleşmediği bu durumlarda eğitimin başarısından bahsetmek güçtür. Başarılı bir eğitim sistemi, eğitimin faydalanıcısı konumunda olan öğrencilerin benimsediği ve gerekliliğinin farkında olduğu bir ortam oluşturmak mecburiyetindedir.

Çalışma kapsamında okula aidiyet ve gelecek kaygısı düzeyleri ele alınacak olan öğrencilerin okulları olan imam hatip okullarının tarihsel serencamı ile ilgili özet bir bilgi verilecek olursa başlangıç olarak İstanbul'da 1913 yılında günümüzün imam hatip okullarının ilk nüvesi Medresetü'l Eimme ve'l Huteba ismiyle atılmıştır. Eğitim konusundaki ıslah çalışmalarının devam ettiği bu dönemde 1919 yılı itibariyle Medresetü'l İrşad kurulmuş ve Medresetü'l Eimme ve'l Huteba bu çatı medrese altında faaliyetlerine devam etmiştir (Öcal, 2015). Cumhuriyetin 29 Ekim 1923'te ilanı ile kurulan ikinci meclis eğitim konuları üzerine ciddi mesai harcamıştır. Faaliyetlerine devam eden medreseler ve Batı tarzı okullar arasındaki ayrışmaların ve çatışmaların arttığı bu dönemde eğitim-öğretimde birlik konusu sık sık gündeme gelmiştir. Bu tartışmalar neticesinde eğitim-öğretimde birlik konusunda bir çözüm arayışı olarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu 3 Mart 1924'te 430 kanun sayısı ile kanunlaşmıştır (*T. B. M. M. ZABIT CERİDESİ 3 Mart 1924*). Tevhid-i Tedrisat kanununun ardından dönemin Maarif Vekili Vasıf Çınar tarafından yayınlanan talimatnameyle 29 Daru'l Hilafe medresesi İmam-Hatip Mektebine dönüştürülmüştür (Arı, 2002). 1931 yılına gelindiğinde İmam-Hatip Mektepleri öğrenci azlığı sebep gösterilerek kapatılmıştır (Ayhan, 2014). Toplumda dini hizmetleri yerine getirme noktasında sorunlar ortaya çıkmasıyla birlikte din eğitimi ile ilgili talepler yüksek sesle dile getirilir olmaya başlamıştır. Bu dönemde ilk olarak 1948 yılında din hizmetlerini yürütecek personel yetiştirilmesi amacıyla imam hatip kursları açılmış, bu kurslar yetersiz bulununca 1951 yılında imam hatip okulları kurulmuştur. Bu okullar henüz ilgili genel müdürlük kurulmamış olduğundan Özel Öğretim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak faaliyet göstermiştir (Öcal, 2017). 1964 yılında Din Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuş, imam hatip okulları bu genel müdürlüğün altında toplanmıştır. Devam eden süreçte bu okullara talebin yükselmesi sebebiyle okulların sayısı artmıştır. Millî Eğitim Temel Kanunu'nda 1973 yılında yapılan değişiklikle imam hatip okullarının ikinci kısmı olan lise kısmının hem mesleğe hem de yükseköğretime öğrenci yetiştiren kurumlar olarak tanımlanmasının (Altaş & Kaya, 2023) ardından bu yukarı yönlü ivme daha da artmıştır. Bu döneme kadar imam hatip okullarında birkaç istisna dışında okuyamayan kız öğrenciler ile ilgili bir öğrenci velisinin açtığı dava sonucunda Danıştay, yönetmelik şartlarından biri olan erkek olmak şartının anayasaya ve eğitimde fırsat eşitliğine aykırı olduğunu değerlendirmiş, 1976 yılında bu şart iptal edilmiş, kız öğrencilerin imam hatip okullarına kaydının önü açılmıştır (Gündüz,

1998). 1997 yılında “post modern darbe” isimlendirmesiyle zihinlere kazınan 28 Şubat döneminde, imam hatip okullarının orta kısımları 8 yıllık kesintisiz eğitim kararıyla kapatılmıştır. Dönemin uygulamaları arasında en çok tepki çekenlerden biri de “katsayı kararı” tanımlamasıyla kavramsallaşan karar olmuştur. Bu karara göre Ortaöğretim Başarı Puanı katsayıları hesaplanırken, arasında imam hatip okullarının da bulunduğu meslek liselerinden mezun olan öğrencilerin alan dışı tercih yapması durumunda puanları 0.2’lik bir katsayıyla çarpılırken, normal lise mezunlarının puanları 0.5 ile çarpılarak hesaplanacaktı. 2003 yılında ise Yükseköğretim Kurulu (YÖK) bu katsayıları 0.8 ile 0.3 olarak değiştirmiştir (Bahçekapılı, 2012). Süreç içerisinde değişikliğe uğrayan katsayı oranları, 2011 yılında tamamen kaldırılmıştır. İmam hatip liselerinin orta kısımları ise 2012-2013 eğitim-öğretim yılında uygulamaya giren 4+4+4 eğitim sistemi ile yeniden açılmıştır. Bu sistemin neticesinde imkânı uygun olan imam hatip liselerinin kendi bünyelerinde ortaokullar açılırken aynı zamanda müstakil imam hatip ortaokulları da kurulmuştur. Çalışmanın yapıldığı dönemdeki imam hatip ortaokullarının %21’i bir imam hatip lisesinin bünyesinde kurulmuş olan imam hatip ortaokullarıdır (MEB, 2022).

Kuruluşundan günümüze gelen yüz on yıllık tarihte bu okullar ile ilgili tartışmalar hiç dinmemiş, defalarca çeşitli sebeplerle kapatılmış veya öğrenci/mezunları ile ilgili statülerde değişikliklere gidilmiştir. İmam hatip okulları ile ilgili dinmeyen bu tartışmalar verilen eğitimin niteliğinden ziyade siyaset odaklı tartışmalardır (Kaymakcan & Aşlamacı, 2011). Süregelen tartışmalar arasında eğitim hayatına günümüzde de devam eden bu okullar, öğrenci ve okul sayıları itibariyle önemli bir orana ulaşmıştır. Çalışmanın verilerinin toplandığı 2022 yılında 1694 okulda toplamda 617.278 öğrenci eğitim almakta, ortaöğretim seviyesindeki okulların %13’ünü imam hatip liseleri oluşturmaktaydı. Ortaokul seviyesinde ise bu oran 3451 imam hatip ortaokulu ile %18 olarak gerçekleşmiştir. İmam hatip ortaokullarında eğitim alan öğrencilerin tüm ortaokullarda eğitim alan öğrenciler içerisindeki oranı yaklaşık %13,5’tir (MEB, 2022). Gerek öğrenci sayıları gerekse okul sayılarında yukarı yönlü ivme bu okullara olan ilgiyi gözler önüne sermektedir.

Okullara artan ilgi düzeyi bilimsel çalışmalara aynı oranda yansımadağından bu okullarla ilgili çalışılması gereken birçok konunun henüz yeterince irdelenmediğini söylemek yanlış olmayacaktır. Günümüzde de sıkça karşılaşılan statü değişiklikleri, yeni açılan ve proje okulları olarak nitelendirilen okulların hedeflerine ne düzeyde ulaşabildikleri veya yaklaşabildikleri, öğrencilerin ve ailelerin bu okulları tercihlerindeki motivasyonları, okullarda verilen imam hatip lisesinde mesleğe yönelik becerilerin hangi düzeyde kazandırılabilirdiği, mezun olan öğrencinin “İmam-Hatiplilik” kimliği olarak nitelendirilen kimliği ne kadar sahiplendiği ve bu kimliğin neye karşılık geldiği ve mezunların bu okullar ile ilgili görüşleri araştırılması gereken konulardan yalnızca birkaçıdır. Literatürde bu konuları merkeze alan araştırmalar bulunsa da toplumsal olarak hızlı değişimin yaşandığı günümüzde uygulamanın

iyileştirilmesine yönelik araştırma geliştirme çalışmalarının aralıksız devam etmesi gereklidir. Zikredilen konuların bilimsel metotlarla ele alınması bu okullardan amaçlanan verimin alınmasına destek sağlayacaktır. Alandaki bu ihtiyaç diğer araştırmacılar tarafından da zikredilmiştir (Ay & Keskiner, 2023). Yeni çalışmalar için konu belirlerken sahanın ihtiyaçlarını gidermeye yönelik çözüm önerileri sunacak hususların öncelenmesi elzemdir.

Bu araştırma, kapsamı gereği yukarıda bahsedilen alanların yalnızca birkaçı ile ilgili başlangıç seviyesinde literatüre katkı sağlamak maksadıyla hazırlanmıştır. Bu araştırmanın temel problemi, imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeylerini etkileyen faktörlerin neler olduğu temel sorusu üzerine kurgulanmıştır. Mezun olunan ortaokul türünün okula aidiyet üzerindeki etkisi ise problemimizin merkezinde yer almaktadır.

1.1. Araştırmanın Konusu, Amacı ve Önemi

Bu araştırma, imam hatip lisesine devam eden öğrencilerin okullarına hangi düzeyde ait olduklarını belirlemek, bu aidiyet düzeyleri üzerinde öğrencilerin başarı durumu, yaşadıkları bölgenin özellikleri ve benzeri demografik değişkenlerin etkisini, aidiyet düzeyleri ile gelecek kaygıları arasındaki ilişkiyi ve mezun oldukları ortaokul türlerinin, imam hatip lisesi aidiyeti üzerinde bir etkisinin olup olmadığını incelemektedir. Aynı zamanda bu okullarda eğitim görmekte olan öğrencilerin gelecek kaygısı düzeyleri de araştırma kapsamında çeşitli değişkenler ışığında tartışılacaktır.

Öğrencilerin mevcut aidiyet düzeylerinin ortaya konması, bu noktada geliştirilecek olan politikalar için bir rehber niteliği taşıyabilir. Aynı zamanda 2012-2013 eğitim-öğretim yılında yeniden kurulan imam hatip ortaokullarının mezunlarının aidiyet ve gelecek kaygısı düzeylerinin, diğer ortaokullardan mezun olan ve imam hatip liselerine yerleşen öğrencilerin aidiyet ve gelecek kaygılarının incelenmesi, bu kaygıların ve okula aidiyete dair sorunların ortadan kaldırılmasına yardımcı olabilecektir. Araştırmanın amacı köklü bir tarihe sahip olan imam hatip liselerinin öğrencilerinin aidiyet ve kaygı düzeylerini ortaya koymak ve mezun olunan ortaokul türü başta olmak üzere çeşitli değişkenlerin okula aidiyet ve gelecek kaygısı üzerindeki etkisini araştırmaktır.

Araştırma aynı örneklemin hem okula aidiyet hem de gelecek kaygısı düzeylerini ölçmesi bakımından önemlidir. Literatürde okula aidiyet çalışmalarının içerisinde gelecek kaygısı ile ilişkisini inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

1. İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri;
 - a. Öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşmaktadır. (H_{1a})
 - b. Okudukları sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{1b})
 - c. Okudukları okula göre farklılaşmaktadır. (H_{1c})
 - d. Anne eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{1d})
 - e. Baba eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{1e})
 - f. Anne mesleğine göre farklılaşmaktadır. (H_{1f})
 - g. Baba mesleğine göre farklılaşmaktadır. (H_{1g})
 - h. Mezun oldukları ortaokul türüne göre farklılaşmaktadır. (H_{1h})
 - i. Hafızlık durumlarına göre farklılaşmaktadır. (H_{1i})
 - j. Okulu tercih nedenlerine göre farklılaşmaktadır. (H_{1j})
 - k. Okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre farklılaşmaktadır. (H_{1k})
 - l. Kaldıkları yere göre farklılaşmaktadır. (H_{1l})
 - m. İstanbul'da yaşadıkları yıla göre farklılaşmaktadır. (H_{1m})
 - n. Liseye giriş yöntemine göre farklılaşmaktadır. (H_{1n})
2. İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri;
 - a. Öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşmaktadır. (H_{2a})
 - b. Okudukları sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{2b})
 - c. Okudukları okula göre farklılaşmaktadır. (H_{2c})
 - d. Anne eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{2d})
 - e. Baba eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{2e})
 - f. Anne mesleğine göre farklılaşmaktadır. (H_{2f})
 - g. Baba mesleğine göre farklılaşmaktadır. (H_{2g})
 - h. Mezun oldukları ortaokul türüne göre farklılaşmaktadır. (H_{2h})
 - i. Hafızlık durumlarına göre farklılaşmaktadır. (H_{2i})
 - j. Okulu tercih nedenlerine göre farklılaşmaktadır. (H_{2j})

- k. Okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre farklılaşmaktadır. (H_{2k})
 - l. Kaldıkları yere göre farklılaşmaktadır. (H_{2l})
 - m. İstanbul'da yaşadıkları yıla göre farklılaşmaktadır. (H_{2m})
 - n. Liseye giriş yöntemine göre farklılaşmaktadır. (H_{2n})
3. İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleriyle gelecek kaygısı düzeyleri arasında bir ilişki vardır. (H₃)
 4. İmam hatip lisesi öğrencilerinin aile gelir düzeyleriyle okula aidiyet düzeyleri arasında ilişki vardır. (H₄)
 5. İmam hatip lisesi öğrencilerinin aile gelir düzeyleriyle gelecek kaygısı düzeyleri arasında ilişki vardır. (H₅)

1.3.Varsayım ve Sınırlılıklar

Araştırmaya katkı veren öğrencilerin kişisel bilgi formu ve ölçeklerde içtenlik ve samimiyetle yanıt verdiği, bilinçli olarak yanıltma amaçlı yanıtlar vermediği varsayılmaktadır.

Araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul'da 10 farklı imam hatip lisesinde okuyan toplamda 1041 öğrencinin görüşleri üzerine bina edilmiştir. Çeşitlilik sağlanması bakımından örneklemin alınacağı okulların başarı düzeyleri, bölgenin sosyoekonomik durumu, cinsiyet gibi değişkenlerin dağılımına dikkat edilerek alınan bu örneklemin İstanbul'daki imam hatip liselerine genellenebileceği varsayılmaktadır.

Öğrencinin okula aidiyetinin ve gelecek kaygısının literatürde kullanılmış olan ölçeklerle ölçülmesine rağmen bu olguların üzerinde ölçeklerin kapsamına girmemiş olan durumlarla da analiz edilmesi mümkündür. Çalışma geçerlilik ve güvenilirlik testlerinden başarıyla geçmiş olan ölçek maddelerinin kapsamıyla sınırlıdır. Çalışma kapsamı dar tutularak odaklı bir çalışma yapılması hedeflenmiştir.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Aidiyet, Okula Aidiyet ve İlgili Literatür

Aidiyet, bireyin en darından en genişine kadar içerisinde bulunduğu gruba olan bağlılığı, ilişkinliği ve mensubiyetidir. İnsanın kendini ilişkilendirmesi olarak da görülebilecek olan aidiyet (Alptekin, 2011), kişinin içerisinde bulunduğu topluluğun bir parçası olarak hissetmesi ve uyumudur. Kişinin bulunduğu gruba aidiyet hissini geliştirmiş olması, grubun değerlerini ve yapısını içselleştirmiş, grupla bütünleşmiş olması anlamına gelmektedir. Ait hissedilen topluluğun bireyden beklentileri, kabulleri ve ülküleri gruba ait olan bireyin kimliğinde belirleyici role sahiptir. Birey, bulunduğu grubun değerlerini benimseyerek o grubun bir parçası haline alır. Grubun bu değerlerini yine grubun içerisinde bulunan kişilerin ortak hisleri, davranış kalıpları ve gayeleri oluşturur.

Sosyal bir varlık olan insan için sevgi ve ait olma duygusu Maslow'a göre fizyolojik ihtiyaçlar ve güvenlik ihtiyacından hemen sonra gelmektedir. Açlık, susuzluk, üşüme gibi durumlarda insanın motivasyonu ve düşünceleri bilinçdışı şekilde bu fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasına kanalize olmaktadır. Bu ihtiyaçların aşırı biçimde söz konusu olduğu durumlarda insanın diğer ihtiyaçlarına odaklanmasının mümkün olmadığı, her insanın benzer tecrübeler yaşadığı malumdur. Çok aç insanın düşü çeşit çeşit yemeğe ulaşmak, susuz olanın ise kanmasını sağlayacak kadar suya sahip olmaktır. Bu sebeple ihtiyaçlar hiyerarşisi yaklaşımının ilk basamağında Maslow fizyolojik ihtiyaçları konumlandırmıştır. Fizyolojik ihtiyaçları ikinci basamakta yer alan güvenlik ihtiyaçları takip etmektedir. İyi işleyen bir sisteme sahip toplumun üyesi olan bireyler vahşi hayvanların saldırıları gibi ekstrem güvenlik risklerinden uzak yaşayabilse de güvenlik ihtiyaçları bununla sınırlı değildir. Değişen toplum yapıları ve yaşam tarzları beraberinde yeni ihtiyaçları getirmektedir. Bu bakımdan Maslow, tasarruf hesabı, sigorta gibi ihtiyaçları da güvenlik ihtiyaçları arasında saymıştır. Geleceği ile ilgili güvence duymayan ve kendini rahat hissetmeyen insanın fizyolojik ihtiyaçlarda bahsettiğimiz odaklanma ile benzer bir şekilde bu ihtiyaçlara odaklanabilir veya bunların mevcut olmadığı durumlarda kaygı duyabilir. Üçüncü basamakta ait olma isteğini de içerisinde barındıran sevgi ihtiyacı gelmektedir. Maslow'a göre ilk iki basamaktaki ihtiyaçların karşılandığı durumda birey, sevgi ihtiyacını karşılayabileceği birlikteliklerin özlemini duyacak, bu ihtiyacı karşılamak için çabalayacaktır. Bu ihtiyaç yalnızca sevgi alma ihtiyacı değildir, aynı zamanda sevgi göstermeyi de içerisinde barındırmaktadır. Birey, aile ilişkilerinden arkadaş ilişkilerine, en küçüğünden en büyüğüne kadar tüm üyesi olduğu gruplarda önemli bir yere sahip olmak, yerini sağlamlaştırmak ve sevgi alışverişinde bulunmak isteğinde olacaktır. Çalışma kapsamında aidiyet duygusunun ele alınmasındaki temel nedenlerden biri bu duygunun insanın temel bir ihtiyacı ve ileri ihtiyaçlar için vazgeçilmez bir basamak

olduğu farkındalığıdır. Sağlıklı bir aidiyet bağı ve sevgi alışverişinde bulunamayan insan, toplumsal yaşam içerisinde uyum sorunları yaşayacak, eksik kalacaktır. Bu ihtiyacın giderilmesinin ardından saygı ve değer görme ihtiyacını dördüncü basamakta zikreden Maslow, kişinin kendisini ihtiyaç duyulan olarak görmesinin özsaygı ihtiyacının karşılanmasına bağlı olduğunu öne sürer. Böylece birey kendine güvenecek, değerli olduğunu hissedecek ve yeteneklerinin farkına varacaktır. Bu ihtiyacın giderilmemesi zayıflık ve yetersizlik hislerine yol açacaktır. Saygı ihtiyacının da aidiyet duygusuyla ilişkili olduğu düşünülebilir. Birey ait olduğu grup içerisinde sevginin yanı sıra saygı görmek de isteyecektir. Tüm bu ihtiyaçlarını karşılamış olan birey nihayet “ihtiyaçlar hiyerarşisi” yaklaşımında son basamak olan kendini gerçekleştirme ihtiyacıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu ihtiyaç bireyin kendisi için en uygun olan uğraş ile meşgul olması veya potansiyel yeteneklerin tam olarak hayata geçirilmesi olarak açıklanabilir. Maslow, bu ihtiyaçların bir öncelik ilişkisi içerisinde olduğunu belirtmektedir. Alt kademe ya da temel ihtiyaçların bilinci domine edici gücü olduğundan ve bu ihtiyaçların giderilememesinin üst kademe ihtiyaçların kalıcı olarak kaybedilmesine sebep olabileceğini öne sürmektedir (Maslow, 1943).

Şekil 1: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Aidiyet duygusu, insan sağlığı, davranışı ve deneyimi açısından merkezi bir kavramdır (Allen vd., 2021). Bireyin sosyal uyumu ve kendini gerçekleştirmesi yolunda hayati bir konumdadır. Bireyin hayatının amacını belirlemesi ve yaşamında bir anlam hissetmesi doğru kurulmuş aidiyet bağlarıyla yakından ilişkilidir. Sevilen ve saygı duyulan bir bireyin yaşantısı ve geleceği ile ilgili kaygıları ortadan kaldırmaya ynelik faaliyetlerin içerisinde bulunması, bu ihtiyaçlarını karşılayamamış bir bireye kıyasla çok daha kolay olacaktır.

Bireyin aidiyet duyduğu unsurlar tercih edebilecekleri ve edemeyecekleri olarak ikiye ayrılabilir. İçerisine doğulan ortam, din, kültür, milliyet gibi unsurlar bireyin tercihinine bağlı olmaksızın sahip olduğu aidiyetlerdir. Bununla birlikte siyasi tercihler, çalışma ortamı, arkadaşlık ilişkileri, okul gibi tercih edilmiş aidiyetlerden de bahsetmek mümkündür (Alptekin, 2012). Birey içine doğduğu ortamla beraber sahip olduğu aidiyetleri benimsemeyerek yaşamı içerisinde terk veya reddedebilmektedir. Aidiyet duygusu bireyin kendini nasıl gördüğü, nasıl tanımladığı ile de doğrudan ilgili olduğundan tercih edemediği olarak tanımladığımız aidiyetleri kabullenmemesi mümkündür. Fakat genel durum bireyin memleketini, dinini, kültürünü, milliyetini doğuştan içerisinde bulunduğu şekliyle kabullenmesidir.

Ait olunan topluluk ile birey arasında tek yönlü bir ilişkiden çok, iki yönlü bir ilişki ne çıkmaktadır. Bu ilişkide hem birey hem topluluk eşit derecede öneme haizdir. Birey içinde bulunduğu topluma uyum sağlarken topluluğu oluşturan bireylerin ortaklaşan davranış ve düşünceleri grubun dinamiklerini ve temellerini belirler. Bu temeller grubu oluşturan dinamiklerin değişimlerinden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenmektedir.

Aidiyet duygusunun birey üzerine olumlu etkileri ile birlikte olumsuz etkilerinin de varlığı yadsınamaz. Kr krne bağlılık, kült haline gelmiş topluluklara ve öğretilerine sorgulamadan, muhasebe etmeksizin aidiyet duygusuyla bağlanarak, adeta zgr iradeyi devre dışı bırakmanın olumsuz sonuçları defalarca acı biçimde tecrübe edilmiştir. İçerisinde bulunulan küçük grubun kendi kabulleri, değerleri, amaçları ve faaliyetlerinin insanın daha geniş manada kendisini ait hissettiği toplum, din, insanlık tarafından ortak olarak kabul edilmiş olan grup değerleriyle çatıştığı noktada bireyin seçimlerine ve eylemlerine esas olarak hangi grubun değerlerini alacağı belirleyicidir.

Baumeister ve Leary (1995) aidiyeti doğuştan getirilen evrensel bir ihtiyaç olarak tanımlamışlardır. İnsanların aidiyetlerinin kendiliğinden ve istekli bir biçimde gerçekleştiğini, dış tehditlerin güçlü bağlar kurma eğilimini artırdığını ne srmşlerdir. İnsanlar aidiyet bağlarını korumak için menfaatten bağımsız olarak güçlü bir direnç gösterirler. Aynı zamanda aidiyet duygusu insanın düşüncelerini de şekillendirmektedir. Birey etkileşim içerisinde bulunduğu kişiler hakkında diğer

insanları düşündüklerinden çok daha fazla düşünürler. Araştırmacılar aidiyet ihtiyacının karşılanamamasının suç işleme, ruhsal ve fiziksel sorunları aşmada zorlanma gibi sonuçları olduğundan bahsetmektedirler. Yeme bozukluklarından intihara kadar birçok patolojik sorun, sağlam aidiyet bağları olmayan kişiler arasında daha yaygındır. Bu sebeple aidiyet ihtiyacı temel bir insan motivasyonudur (Baumeister & Leary, 1995). Aidiyet duygusunun zihin sağlığı ile pozitif bir ilişki içerisinde olduğu farklı çalışmalarda ortaya koyulmuştur. Newman, Lohman ve Newman tarafından 11-18 yaş aralığında 733 çocukla yapılan çalışmada cinsiyet fark etmeksizin aidiyet yoksunluğunun davranış sorunlarına yol açtığı sonucuna ulaşılmıştır (Newman vd., 2007).

Okula aidiyet, öğrenci, öğretmen, idareci, personel gibi okulun tüm paydaşlarının okula duydukları aidiyet duygusudur. Araştırmamızın konusu itibarıyla bizim odaklanacağımız nokta öğrencinin okul aidiyeti olacaktır. Okula aidiyet öğrencinin okula devam, odaklanma ve başarısında kilit bir role sahiptir. Araştırmada ele alınacak örneklemin yaş grubu göz önüne alındığında olumlu bağlılıklara en çok ihtiyaç duydukları dönem olan ergenlik dönemlerinde oldukları söylenebilir. Bu dönemde öğrencilerin okul aidiyetlerinin artırılması için kendilerini okulda huzurlu ve mutlu hissedecekleri ortamlar sunulmalıdır (Sarı, 2013).

Literatürde okula aidiyet bağlamında çokça çalışmaya rastlanmıştır. Kia-Keating ve Ellis tarafından 76 kişilik 12-19 yaşları arasındaki Somalili mülteci ile yapılan çalışmada öğrencilerin okula aidiyet düzeyleri 90 üzerinden 71 ortalama ile gerçekleşmiştir. Öğrencilerin özyeterlilik algılarının yükselmesinin okula aidiyet düzeyini de yükselttiği belirtilmiştir. Depresyon düzeylerinin düşmesi de okula aidiyeti artıran bir unsur olarak görülmüştür (Kia-Keating & Ellis, 2007).

Toplumsal aidiyet odaklı doktora tez çalışmasında Alptekin 912 katılımcıdan alınan bilgileri değerlendirmiştir. 5'li likert tipi uygulanan aidiyet ölçeğinden katılımcıların üniversiteye aidiyet düzeylerinin ortalama olarak 3,31 gibi orta düzeyin biraz üzerinde bir sonuç alındığı bildirilmiştir. Sosyal bilimler alanlarında öğrenim gören öğrencilerin aidiyet puanları fen bilimleri alanlarında öğrenim gören öğrencilerden anlamlı ve pozitif biçimde farklılaşmıştır. Sınıf seviyesi yükseldikçe de aidiyet düzeylerinde bir düşüş olduğu gözlemlenmiştir (Alptekin, 2011).

Adıyaman ilinin üç ilçesinde 1152 öğrenci ile yapılan yüksek lisans tez çalışmasında Alaca, öğrencilerin okul aidiyetlerinin genel olarak ortalamanın üzerinde olduğunu (3,65), anadil değişkeni esas alındığında anadili Türkçe olan öğrencilerin okul aidiyetlerinin anadili Kürtçe olan öğrencilerden daha yüksek bulunduğunu raporlamıştır. Aynı zamanda okul aidiyetinin kız ve erkek öğrenciler arasında kız öğrenciler lehine anlamlı bir biçimde farklılaştığını ortaya koymuştur. Aynı zamanda anne baba

eğitim düzeyleri ve gelir düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin okul aidiyet puanlarının da aynı oranda yükseldiği sonucuna ulaşmıştır (Alaca, 2011).

Mersin’de ilköğretim okullarında okuyan öğrencilerin aidiyet düzeylerini etkileyen faktörleri inceleyen çalışmasında Uslu, ğrencilerin okula aidiyet geliştirme sürecinde ğretmen ile ğrenci ilişkisinin niteliğinin başat bir rol oynadığını ne sürmüştür. 7. ve 8. sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada Uslu, 815 öğrenciden topladığı veriler üzerine yaptığı analizler sonucunda öğrencilerin öğretmenleri ile iletişimlerinde kendilerinin ve fikirlerinin değerli görüldüğünü hissetmelerinin aidiyet düzeylerine pozitif etkisini ne çıkarmıştır (Uslu, 2012).

Sarı tarafından 2013 yılında Adana’da 274 ğrenci ile yapılan araştırmada bizim çalışmamızda kullandığımız ölçek aidiyet duygusunu ölçmek maksadıyla kullanılmıştır. Araştırma sonucunda aidiyet leği ortalama puanını 3,51 olarak raporlayan Sarı, bu oranı çok yüksek olmasa da ortalamanın üzerinde olduğu yönünde yorumlamıştır. Aynı zamanda çalışma kapsamında çeşitli değişkenlerin aidiyet üzerindeki etkilerine de yoğunlaşan Sarı, başarı düzeyi yükseldikçe aidiyet puanlarının da yükseldiği sonucuna varmıştır. Bununla beraber birçok faktörün yanı sıra istatistiksel olarak anlamlı bulunmasa da kız öğrencilerin aidiyet düzeylerinin erkek öğrencilerden yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (Sarı, 2013).

Adana ilinin merkez ilçelerinde 604 öğrencinin katılımıyla okula aidiyet, arkadaş bağlılığı ve empatik sınıf atmosferi algıları ile ilgili zgk tarafından yapılan çalışmada ğrencilerinin okula aidiyet puanları 5’li likert leği ile yapılan çalışmada ortalama olarak 3,80 gibi yüksek bir oranda gerçekleşmiştir. Bu çalışmada da kız öğrencilerin lehine okula aidiyet düzeyleri istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaşmıştır. Alaca’nın çalışmasını doğrular nitelikte zgk de sosyoekonomik durum ve anne baba eğitim düzeyleri gibi değişkenlerin yüksek düzeyde gerçekleştiği öğrencilerin okula aidiyet düzeylerinin diğer öğrencilerden anlamlı bir biçimde farklılaştığını raporlamıştır (zgk, 2013).

z tarafından 2013-2014 eğitim-ğretim yılında Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ğrencilerine kurumsal aidiyetlerini ölçmeye yönelik yapılan araştırmada 225 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmanın sonucunda aidiyet düzeyinin yüksek seviyede olduğu belirtilmiş, İHL mezunu öğrenciler ile diğer ortaöğretim türlerinden mezun öğrencilerin okul aidiyetleri arasında İHL mezunları lehine aidiyet düzeylerinin anlamlı biçimde farklılaştığının altı çizilmiştir. Bunun sebebi olarak da bu öğrencilerin sahip oldukları beklentilerin istenen düzeyde karşılanmamış olabileceği şeklinde bir değerlendirme yapılmıştır (z, 2014).

Güneydoğu Anadolu bölgesinde Adıyaman, şırnak, Diyarbakır, Siirt ve şanlıurfa illerinde spor lisesi ve Anadolu lisesi öğrencilerine yönelik okula aidiyet duygusu ve okul yaşam kalitesi ile ilgili

doktora tez çalışmasında Arıkan toplam 923 öğrencinin katılımıyla çalışmasını yürütmüştür. Çalışma sonucunda anadolu lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalamalarını 3,38, spor lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalamalarını ise 3,85 olarak raporlamıştır. Bölgede farklı illerde okula aidiyet puanları bakımından anlamlı bir farklılaşma bulunamamakla beraber literatürdeki örneklerin aksine bu çalışmada erkek öğrencilerin okula aidiyet düzeylerinin kız öğrencilerden anlamlı düzeyde erkekler lehine farklılaştığı bildirilmiştir. Araştırmanın bir diğer ayağı olan okul yaşam kalitesi algısı ile okula aidiyet durumu ile ilgili .639 düzeyinde anlamlı bir ilişki olduğu ve bu olguları ölçmek için kullanılan ölçeklerden alınan puanların birbirleriyle orantılı bir biçimde yükseldiği veya alçaldığı sonucuna ulaşılmıştır (Arıkan, 2015).

Arslan tarafından 2016 yılında 353 lise öğrencisi üzerinde yapılan ve psikolojik okula aidiyet ölçeğinin yalnızca reddedilmişlik boyutunu ölçen ölçek maddeleri kullanılmıştır. Çalışma akademik başarı, reddedilmişlik, akademik yeterlilik ve eğitimsel amaçları ölçen ölçeklerden alınan puanları korelasyon analiziyle incelenmiştir. Yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonucunda reddedilmişlik duygusunun akademik başarı, akademik yeterlilik ve eğitimsel amaçlar ile negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Arslan, 2016).

Okula aidiyet düzeyleri ve ihtiyaç doyumu ilişkisini inceleyen çalışmalarında Eryılmaz ve Altınsoy (2017) çalışmamızda kullandığımız *Psychological Sense Of School Membership (PSSM)* ve Genel İhtiyaç Durumu ölçekleriyle 217 lise öğrencisinden müteşekkil örnekleme incelemeye almışlardır. Yapılan çoklu regresyon analizi, katılımcıların psikolojik olarak ihtiyaçlarını doydurdukları durumda okula aidiyet düzeylerinin arttığı tespit edilmiştir (Eryılmaz & Altınsoy, 2017).

9. ve 10. sınıf Anadolu lisesi öğrencileriyle yaptıkları çalışmada Altınsoy ve Karakaya Özyer, çalışma grubundaki öğrencilerin ortalama aidiyet puanlarının orta noktadan anlamlı düzeyde yüksek seviyede olduğunu bildirmiştir. Marmara bölgesinde 189 öğrenciyle yapılan çalışmada lise düzeyinde ve ergenlik döneminde olan öğrencilerin yalnızlık ve umutsuzluk düzeylerinin aidiyet düzeylerini anlamlı biçimde yordadığını bildirmiş ve eğitim kurumlarının öğrencilerine bu konularda psikoterapi desteği sunulabileceğini önermiştir (Altınsoy & Karakaya Özyer, 2018).

Okula aidiyet ve sosyal iyi oluş bağlamında lise öğrencileri üzerine yaptıkları çalışmada Ümmet, Doğan ve Kemahlı, 2015 PISA verileri içerisinde yer alan 5895 katılımcının verileri nicel, 12 katılımcının verileri ise nitel araştırma yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın bulguları okula aidiyet duygusunun öğrenci-öğretmen ilişkileriyle pozitif yönde anlamlı bir ilişki içerisinde olduğunu ortaya koymuştur. Bu veri üzerine yapılan nitel görüşmeler sonucunda kişisel rehberlik, öğrenim süreci ve iletişim biçimi temalarının bu ilişkide etkili olduğu belirtilmiştir. Aynı

zamanda öğrenci-ebeveyn ilişkisi ile okula aidiyet düzeyinin pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğu ve bunun da nitel görüşmeler sonucunda davranış kontrolü teması kapsamında gerçekleştiği bildirilmiştir (Ümmet vd., 2019).

Akıncı Gökdal ve Düşünceli 1214 kız lise öğrencisiyle yaptıkları okula aidiyet ve başa çıkma stratejileri odaklı çalışmada fen, meslek ve Anadolu lisesi öğrencilerinden toplanan verilerin incelenmesi neticesinde öğrencilerinin okula aidiyet düzeyi en yüksek okul türü fen lisesi olarak bulunmuştur. 9 ve 10. sınıf öğrencilerinin okula aidiyet düzeylerinin 12. sınıf öğrencilerinden daha yüksek olduğu bulgusuna rastlayan araştırmacılar aynı zamanda başarı düzeylerini yüksek algılayan ergenlerin daha yüksek okula aidiyet düzeyleri olduğunu da sonuç bölümünde zikretmişlerdir (Akıncı Gökdal & Düşünceli, 2020).

Parr vd. tarafından Avustralya'da 13-17 yaşları arasında 502 ergenle yapılan çalışmada genel aidiyet, okul aidiyeti ve ergen depresif belirtilerinin birbirleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda ergen depresyonunda genel aidiyetin oldukça etkili olduğu, okula aidiyetin ise yadsınamayacak düzeyde etkisi olduğundan bahsedilmiştir (Parr vd., 2020).

Montoro vd. tarafından 2021 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta ve Güneybatı bölgelerinde etnik kökenleri farklılaşan (%44 Siyahi, %35 Latin ve %22 Asya Kökenli Amerikalı) 9-12. sınıf 1686 öğrenciyle yaptıkları çalışmada katılımcıların okul aidiyet ortalamalarını 3,58 olarak belirlemiştir. Etnik azınlık gruplarına aidiyetleri olan öğrencilerin okula aidiyet düzeylerinde yetişkinlerin uyguladığı ayrımcılık davranışlarının olumsuz etkisi çalışmayla ortaya koyulmuştur (Montoro vd., 2021).

2022 yılında Yıldız-Arıganoğlu ve Sarı, ortaokul öğrencilerinin okula aidiyet duygusu, okul yaşam kalitesi ve direnç davranışlarını inceledikleri çalışmalarında 6, 7 ve 8. sınıf öğrencisi 524 katılımcıdan oluşan örnekleme mercek altına almışlardır. Okula aidiyet duygusunun cinsiyet, sınıf düzeyi ve baba eğitim düzeyi değişkenleri bakımından anlamlı farklılaşmadığı, anne eğitim durumuna göre üniversite ve ortaokul mezunu annelerinin çocuklarının, ilkokul ve lise mezunu olan annelerin çocuklarından pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı farklılığa sebep olacak düzeyde yüksek ortalamalara sahip olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Okula aidiyet duygusu ölçeğinde katılımcıların ölçek ortalama puanları 3,22 olarak bulunmuş ve bu araştırmacılar tarafından ortalamanın üzerinde şeklinde yorumlanmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonucu ise okul yaşam kalitesi ve okula aidiyet duygusunun birbirleri ile pozitif yönde orta düzeyde, öğrenci direnç davranışları ile negatif yönde anlamlı bir ilişki içerisindedir (Yıldız-Arıganoğlu & Sarı, 2022).

Esen ve Aktağ (2022) Abant İzzet Baysal Üniversitesinde eğitim fakültesi öğrencilerinin oluşturduğu örneklem ile yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının okula aidiyet düzeylerinin orta düzeyde olduğunu tespit etmişlerdir. Aynı zamanda sınıf düzeyinin artmasının okula aidiyet puanları üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu da ortaya koymuşlardır. Cinsiyet değişkeni bakımından gruplar arası anlamlı bir farklılığa rastlanmasa da kadın öğretmen adaylarının erkeklere göre daha yüksek okula aidiyet ortalamalarına sahip olduğu, okula aidiyet ile mutluluk düzeyleri arasında ise pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu araştırma sonuçları arasında zikredilmiştir (Esen & Aktağ, 2022).

Ortaokul 8. ve lise 9, 10, 11. sınıf öğrencisi 186 ergen katılımcıyla yapılan çalışmada Temircan, öğrencilerin okula aidiyetleri ve sağlıklı yaşam biçimi davranışları arasındaki ilişkiyi ele almıştır. Okula aidiyet puanları ile sağlıklı yaşam biçimi davranışları ölçeğinin alt boyutlarından sağlık sorumluluğu, beslenme ve kişilerarası destek boyutları arasında anlamlı farklılıklara rastlandığını belirten araştırmacı, cinsiyet değişkeninde grupların okula aidiyet düzeyleri bakımından anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını tespit etmiştir (Temircan, 2022).

Öğrenme güçlüğü tanısı olan 220 ortaokul öğrencisinin okula aidiyetleri ve akademik ortamlarda olumsuz değerlendirilme korkusu durumlarını inceleyen araştırmalarında Yavuz ve Durualp (2023) iki ölçekten alınan puanların korelasyon analizi sonucunda zayıf bir ilişki içerisinde olduğunu ortaya koymuştur. Okula aidiyet ortalama puanları ile cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir fark tespit edilmemiş, özel eğitimde 1 yıl eğitim alan öğrencilerin 4 yıl eğitim alan öğrencilerden daha yüksek aidiyet ortalamalarına sahip oldukları ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde farklılaştığı tespit edilmiştir (Yavuz & Durualp, 2023).

2.1.1. İmam Hatip Liseleri ile İlgili Okula Aidiyet Literatürü

Araştırmamızda konu ettiğimiz okullar olan imam hatip liselerinde yapılmış bir çalışma olarak Korkmaz tarafından Kayseri il merkezinde 380 imam hatip lisesi öğrencisiyle yapılan çalışmada memnuniyet unsuru merkeze alınmıştır. Öğrencilerin %60,9'u imam hatip lisesinde okumaktan memnuniyet duyduğu, %17,6'sının memnun olmadığı, %21,5'inin de kararsız veya cevapsız kaldığı belirtilmiştir (Korkmaz, 2015).

Aşlamacı ve Eker tarafından yapılan dini tutum ve okul aidiyeti arasında ilişkiyi mercek altına alan çalışmada öğrencilerin okul aidiyeti düzeylerinin dini tutum düzeylerinden düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada kız öğrencilerin okul aidiyet düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu, lise son sınıfta okuyan öğrencilerin diğer sınıflarda okuyan öğrencilere göre aidiyet düzeylerinin daha yüksek olduğu, okulu tercih sebeplerine göre de okul aidiyeti düzeylerinin anlamlı biçimde

farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda dini tutum düzeyleri ile okul aidiyet düzeyleri arasında pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiş, dini tutum arttıkça okul aidiyet düzeylerinin de arttığı belirtilmiştir (Aşlamacı & Eker, 2016).

Aşlamacı ve bir grup araştırmacı tarafından Türkiye örneklemini kapsayacak biçimde geniş bir katılımcı kitlesiyle 12 ilde yapılan ve öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre imam hatip liselerinin profiller, algılar, memnuniyet ve aidiyet bağlamında incelendiği çalışmaya 3775 öğrenci katılmıştır. Araştırma katılımcısı öğrencilerin %61,8'i ölçek maddelerinden "kendimi imam hatip lisesine ait hissetmiyorum" ifadesine olumsuz yanıt vermiştir. Bu öğrencilerin okudukları imam hatip lisesine aidiyet duyduğunu söylemek yanlış olmaz. Katılımcıların azımsanamayacak bir oranı olan %23,6'sı kendisini imam hatip lisesine ait hissetmediğini belirtmiştir. Araştırmada önceki okula aidiyet çalışmalarına benzer biçimde kız öğrencilerin okula aidiyetlerinin daha yüksek olduğu, sınıf seviyesi yükseldikçe aidiyet duygusunun da arttığı, okul dışı din eğitimi almış öğrencilerinin okula aidiyet düzeylerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Aynı zamanda İHL tercih sebebinin öğrencinin kendi isteği olduğu durumlarda ve yükseköğretim kademesine ilahiyat alanını tercih etmek isteyen katılımcılarda okula aidiyet düzeyi diğer katılımcılara nazaran daha yüksek seyretmiştir (Aşlamacı, 2017).

Öz tarafından 2016-2017 eğitim-öğretim yılında proje okulu statüsünde olan ve yüksek başarı düzeyiyle alım yapan Kadıköy Anadolu İmam Hatip Lisesinde yapılan kurumsal aidiyet ve gelecek tasavvuru odaklı çalışmada 262 öğrenciden veri toplanmıştır. Verilerin analizi sonucunda bu okulda okuyan öğrencilerin kurumsal aidiyet ortalamaları 3.94 gibi yüksek bir oran olarak bildirilmiştir. Bu değer daha yüksek çıkabilecekken değer bu seviyelerde kalmasının sebebi olarak meslek derslerinin ilgi çekiciliği ve öğrencinin kendini değerli hissetmeleri ile ilgili maddelerde ölçek ortalamasını aşağı çekecek düzeyde (3,52) düşük sonuçlara ulaşılması görülmüştür (Öz, 2017).

Genel ortaokul ve imam hatip ortaokulu öğrencilerinin okula bağlanma düzeyleri ile ilgili araştırmasında Aktaş, ortaokul düzeyinde 370 öğrenciyle yaptığı çalışmada iki okulun öğrencileri arasında okula bağlanma bakımından istatistiksel olarak anlamlı yorumlanacak bir farklılaşma bulunmamıştır. Bunun yanı sıra okula bağlanma düzeylerinin yaş ilerledikçe diğer araştırmada okula aidiyet düzeylerinin arttığı yönündeki bulguların aksine düştüğü tespit edilmiştir (Aktaş, 2017a).

Yine Aktaş tarafından yapılan, Gümüşhane il merkezinde iki imam hatip lisesi ve bir imam hatip ortaokulunun okula bağlanma düzeyleri bakımından incelendiği çalışmada 221 öğrenciden alınan veriler araştırma kapsamında incelenmiştir. Bu çalışmada elde edilen veriye göre ortaokul öğrencilerinin okula

bağlanma düzeylerinin lise öğrencilerinin okula bağlanma düzeylerinden yüksek olduğu raporlanmıştır. Bir önceki çalışmasını doğrular nitelikte araştırmacı bu çalışmasında da sınıf düzeyleri ve yaş arttıkça okula bağlanma düzeyinin düştüğü sonucuna ulaşmıştır (Aktaş, 2017b).

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Gören tarafından hazırlanan “Sosyal Adalet Liderliği, Okul Yaşam Kalitesi ve Okula Aidiyet Duygusu İlişkisi” başlıklı doktora tezinde Ankara’nın farklı sosyoekonomik arka planlarına sahip dokuz ilçeden 1779 öğrenciyle üç boyutlu bir çalışma yürütmüştür. 10. sınıf öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada Anadolu lisesi, mesleki ve teknik Anadolu lisesi ve imam-hatip lisesi öğrencilerinin görüşlerine başvurulmuştur. Öğrencilerin okul aidiyet düzeylerinin orta düzeyde olduğunu raporlamış ve 2,97 ortalama sonucuna ulaşıldığını bildirmiştir. Gören, cinsiyet değişkenine göre aidiyet düzeylerinin benzerlik gösterdiğini, aile gelir düzeyi ile aidiyet düzeylerinin ise ters orantılı bir ilişki içerisinde olduğunu raporlamıştır. Çalışma örnekleminde yer alan imam hatip lisesi öğrencilerinin aidiyet düzeylerinin ise diğer okullardaki öğrencilere göre daha yüksek olduğunun altını çizmiştir (Gören, 2019).

Ankara ve Çankırı illerinde 1817 lise öğrencisiyle ve çalışmamızda kullanılan okula aidiyet ölçeğini kullanarak yaptığı çalışmada Yüksel öğrencilerin okula aidiyet ortalamalarını 3,29 olarak raporlamış ve bu değeri ortalama değer (3,00) üstünde olması sebebiyle ortalamanın üzerinde seviyede okula aidiyet olarak yorumlamıştır. Cinsiyet değişkeni esas alındığında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık çıkmasa da kız öğrencilerinin ortalama puanlarının erkek öğrencilere göre daha yüksek gerçekleştiği, 9 ve 12. sınıf öğrencilerinin okula aidiyet ortalamalarının 10 ve 11. sınıf öğrencilerine göre anlamlı biçimde farklılaştığı, Çankırı ve Ankara arasındaki şehir yapısı bakımından farklılıkların bu şehirlerde bulunan öğrencilerin okula aidiyet düzeyleri üzerinde anlamlı bir farklılığa sebebiyet vermediği sonuç olarak belirtilmiştir. Beş farklı okul türündeki öğrencilerin örnekleminde yer aldığı çalışmada en yüksek aidiyet puanlarının sosyal bilimler lisesindeki öğrencilere, en düşük aidiyet puanlarının ise meslek lisesinde öğrenim gören öğrencilere ait olduğu sonucuna ulaşılmış, imam hatip lisesi öğrencilerinin ise okula aidiyet ortalamaları bakımından dördüncü sırada olduğu bildirilmiştir (Yüksel, 2020).

Okula bağlılık konusunda yapılan bir başka araştırma imam hatip ortaokulları özelinde İstanbul evreninde Koç tarafından yapılmıştır. 481 imam hatip ortaokulu öğrencisinin görüş verdiği çalışmanın sonucunda kız öğrencilerin okula bağlanma düzeylerinin erkeklerinkinden yüksek olduğu, sınıf ve yaş seviyesi yükseldikçe okula bağlanma düzeyinin ona ters orantılı biçimde düştüğü, araştırmanın bir diğer sacayağı olan okul iklimi algısının yükselmesi ile okul bağlılığının pozitif bir ilişki içerisinde olduğu yapılan incelemeler sonucu ortaya konulmuştur (Koç, 2021).

Türkiye İmam Hatipliler Vakfı (TİMAV) tarafından 2014 yılında yapılan ve 24 il, 70 ilçede gerçekleşip 2689 öğrencinin görüşlerine yer verilen araştırmaya göre öğrencilerin %86,5'i imam hatip okulunda okumaktan memnun olduğunu belirtmiştir. Memnuniyet dağılımları %53,3 “Çok memnunum”, %33,2 “Kısmen memnunum” şeklinde gerçekleşmiştir (Özensel vd., 2014).

İmam hatip liselerine örnekleme içerisinde yer vermiş olan çalışmalara kategorik olarak özetlenecek olursa; Korkmaz, çalışmasında imam hatip lisesi öğrencilerinin %60,9'unun imam hatip lisesinde okumaktan memnun olduğunu (Korkmaz, 2015); Aşlamacı, araştırmasında imam hatip lisesi öğrencilerinin %61,8'inin “kendimi imam hatip lisesine ait hissetmiyorum” ibaresine olumsuz yanıt verdiklerini (Aşlamacı, 2017); Öz, örneklem grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının 3,94 olduğunu (Öz, 2017); TİMAV tarafından yapılan araştırma ise imam hatip lisesi öğrencilerinin %86,5'inin okullarından memnun olduğunu (Özensel vd., 2014) ortaya koymuştur. Cinsiyet değişkenine göre ise Aşlamacı ve Eker, kız öğrencilerin okula aidiyet ortalamalarının erkek öğrencilerden yüksek olduğunu (Aşlamacı & Eker, 2016); Koç, kız öğrencilerin okula bağlılık düzeylerinin erkeklerden yüksek olduğunu (Koç, 2021); Gören ve Yüksel ise cinsiyet değişkeninin okula aidiyet düzeylerinde anlamlı farklılığa sebep olmadığını (Gören, 2019; Yüksel, 2020) bulguları arasında zikretmişlerdir. Ayrıca Aşlamacı, lise son sınıf öğrencilerinin okula aidiyet bakımından diğer sınıflarda okuyan öğrencilerden daha yüksek ortalamalara sahip olduklarını (Aşlamacı, 2017); Aktaş ve Koç ise yaş ve sınıf seviyesi yükseldikçe okula bağlanma düzey ortalamalarının düştüğünü raporlamışlardır (Aktaş, 2017a, 2017b; Koç, 2021). Beş lise türünü okula aidiyet bakımından karşılaştıran Yüksel, araştırmasının örnekleminde yer alan en yüksek okula aidiyet düzeyine sahip grubun sosyal bilimler lisesi öğrencileri, en düşük okula aidiyet ortalamalarına sahip grubun ise meslek lisesi öğrencileri olduğunu tespit etmiştir. İmam hatip lisesi öğrencilerinin oluşturduğu grup okula aidiyet puan ortalamaları bakımından dördüncü sırada yer almıştır (Yüksel, 2020).

2.2. Gelecek Kaygısı ve İlgili Literatür

Kaygı kavramı psikolojide normal düzeyi aşan biçimde organizmada meydana gelen gerginlik; bilinçdışı korku, giderilemeyen isteklerden doğan sıkıntı olarak tanımlanmaktadır (Apaydın, 2016; Bakırcıoğlu, 2006). Kierkegaard kaygıyı dışsal değil tamamen insanın içerisinde bulunan bir olgu olarak anlamaktadır. Aynı zamanda kaygıyı Hristiyan teolojisindeki kalıtsal günahın bir sonucu olarak yorumlamaktadır. Kaygıyı korkudan ayırt eden Kierkegaard onun ruha sahip olan yegâne canlı olan insana özgü olduğunu öne sürer ve insanın insan olarak kaldığı müddetçe kaygının onunla beraber var olacağını vurgular (Kierkegaard, 2004). Freud da Kierkegaard gibi korku ile kaygıyı birbirinden ayırt

etmektedir. Kaygının bir “durum” ile, korkunun ise bir “nesne” ile ilgili olduğu kanısındadır (Freud, 1993).

Gelecek kaygısı ise insanın henüz karşılaşmadığı ve zaman içerisinde karşılaşmasının muhtemel olduğu olay, durum veya olgular ile ilgili duyduğu güvensizlik hali, beklentilerinin karşılanamayacağı endişesi olarak tanımlanabilir. Öğrenciler esas alınarak gelecek kaygısını bu kavramın gelecekte iş hayatında, aile yaşantısında, bireylerarası ilişkilerde karşılaşılabilecek sıkıntılardan kaynaklanan endişe hali olarak tanımlayabiliriz. Geleceğe dair duyulan kaygı, bireyi bazen daha fazla çalışmaya, sıkıntıların ortaya çıkmasına engel olmaya itse de bazı durumlarda tam aksine umutsuzluğa, kaderciliğe ve boş vermişliğe itebilmektedir. Bu durumda gelecek kaygısının bireylerde farklı farklı etkilerinin olduğundan ve bu etkilerin kimilerinde müsbet, kimilerinde ise menfi sonuçlara sebebiyet verdiğinden bahsetmek mümkündür.

Bu çalışmada kaygı özelinde odaklanacağımız nokta, imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleridir. Gelecek kaygısı düzeyleri ile okula aidiyet düzeyleri arasındaki ilişki de çalışma kapsamında ele alınacaktır. Aynı zamanda öğrencilerin sosyoekonomik düzeyleri, yaş ve cinsiyet gibi demografik değişkenleri ile gelecek kaygısı düzeyleri arasındaki ilişki de araştırmaya konu edilecektir.

Aydın ve Çiftel 2010-2011 eğitim-öğretim yılında İstanbul Ümraniye’de 1047 kişilik 11 ve 12. sınıf öğrencinden müteşekkil örneklem grubuyla akademik ve mesleki gelecek kaygısı temelinde bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda kız öğrencilerin, erkek öğrencilerden; 12. sınıf öğrencilerinin, 11. sınıf öğrencilerinden; çok programlı lise öğrencilerinin, diğer lise öğrencilerinden akademik kaygı ve gelecek kaygısı bağlamında anlamlı bir biçimde yüksek kaygı puanları aldığını raporlanmıştır. Araştırma kapsamında veri toplanan okullar arasında imam hatip lisesi yer almamıştır (Aydın & Çiftel, 2013).

Aygün, 528 kişilik 12. sınıf öğrencisinden oluşan bir örnekleme öğrencilerin yaşam amaçları ve gelecek kaygısı düzeyleri arasında ilişkinin incelendiği yüksek lisans tez çalışmasında imam hatip lisesi öğrencilerini örnekleme dahil etmemiştir. Çalışma sonucunda meslek lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeylerinin Anadolu lisesi öğrencilerine göre daha yüksek olduğu ve anlamlı farklılaştığı tespit edilmiştir (Aygün, 2014).

Kırşehir’de üniversite son sınıf öğrencilerini evren olarak belirleyen gelecek kaygısı çalışmasında araştırmacılar 1190 kişilik örneklem ile çalışmışlardır. Araştırma sonucunda kız öğrencilerin sürekli kaygı puanlarının erkek öğrencilerin sürekli kaygı puanlarından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Aile gelir durumu düşük öğrencilerin de sürekli kaygı puanları aynı şekilde diğer grupların üzerinde gerçekleşmiştir. Çalışmada şaşırtıcı bir durum olarak genel ağırlıklı not ortalaması

(GANO) seviyelerine göre sürekli kaygı düzeylerinin anlamlı şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Şanlı Kula & Saraç, 2016).

Eskişehir'in Sivrihisar ve Samsun'un Havza ilçesindeki sağlık meslek liselerinde okuyan 406 öğrenci ile gelecek kaygıları ve psikolojik sağlık bağlamında yapılan çalışmada alınabilecek en yüksek puanın 40 olduğu ölçekte katılımcıların gelecek kaygısı ortalamaları 28,05 olarak gerçekleşmiştir. Bu ortalama ölçek puanının, araştırmanın verilerinin toplandığı ölçek puanlamasında alınabilecek puanların orta noktasının üzerinde olduğundan ergenlerin gelecek kaygısı yaşadığı şeklinde yorumlanmıştır. Gelecek kaygısı ile ilişki testlerine alınan yaşam doyumu ve psikolojik sağlık düzeyi bulguları ise gelecek kaygısının hem yaşam doyumunu hem de psikolojik sağlık düzeylerini negatif yönde yordadığı tespit edilmiştir (Dursun & Özkan, 2019).

Gençlerin karar verme becerileri ve akademik öz yeterlilik algıları ilişkisini inceleyen araştırmalarında Urgancı ve Gürkan öğrencilerin karar verme becerilerinde gelecek kaygılarının etkisini de incelemeye konu etmiştir. Gelecek kaygılarında yaşanan düşünün karar verme becerileri üzerinde pozitif etkisinin bulunduğu verilerle ortaya konmuştur (Urgancı & Gürkan, 2019).

Öğrencilik durumu gözetilmeksizin 18-30 yaş arası gençlerde gelecek kaygısı konusunu yüksek lisans tez konusu olarak çalışan Özkan, 399 katılımcının görüş belirttiği araştırmasının sonucunda gelecek kaygısı düzeylerinin arttığı durumlarda depresyon ve umutsuzluk düzeylerinin de arttığını belirtmiştir. Kaygı düzeylerinin ise kadınlarda erkeklere göre daha yüksek seyrettiği vurgulanmıştır. Farklı eğitim düzeylerinden katılımcıların yer aldığı çalışmanın sonucunda gelecek kaygısı ve eğitim düzeyi arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır (Özkan, 2023).

Üniversite öğrencilerinin dindarlık ve gelecek kaygıları arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmada Pür, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi öğrencisi 364 katılımcıdan veri toplamıştır. Araştırmanın bulguları arasında 18-20 yaş grubu katılımcıların gelecek kaygısı düzeylerinin 27 ve üzeri yaş grubundan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek çıktığı, bekar katılımcıların evli katılımcılardan anlamlı bir biçimde negatif yönde ayrıştığı, gelir durumu düşük olan katılımcıların orta ve üst gelir gruplarından istatistiksel olarak anlamlı biçimde daha yüksek gelecek kaygısı düzeylerine sahip olduğu paylaşılmıştır. Dini yönelim ve gelecek kaygısı ilişkisini yorumlamak için yapılan regresyon analizi sonucunda araştırmacı, iki değişken arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişkinin tespit edildiğini ve dini yönelimin artmasının gelecek kaygısını düşürdüğü yönündeki bulguyu ortaya koymuştur (Pür, 2023).

Demirok ve diğerleri tarafından 30 meslek lisesi öğrencisiyle yapılan gelecek kaygısı odaklı nitel araştırma sonucunda katılımcıların gelecek kaygısı tanımlamalarının en başında ileride sahip

olacağı işin nasıl olacağına geldiği, gelecek kaygısı yaşayıp yaşamadıkları yönünde sorulan soruda katılımcıların büyük çoğunluğunun gelecek kaygısı yaşadığını belirttiği ve katılımcılara göre meslek seçiminde ön planda tutulması gereken şeyin maddi rahatlık olduğu sonuçlarını paylaşmışlardır (Demirok vd., 2023).

Üç farklı üniversitede öğrenim gören sosyal bilgiler öğretmenliği programı lisans öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarında Demirbaş, Demir ve Ulukaya Öteleş, 214 öğretmen adayının gelecek kaygısı verilerini değerlendirmişlerdir. Araştırmanın sonucunda katılımcıların gelecek kaygılarının yüksek seviyede olduğu, üst sınıflarda okuyan katılımcıların gelecek kaygılarının daha alt sınıf düzeylerine sahip öğrencilerden daha yüksek olduğu, bölümü başka kişilerin yönlendirmesiyle seçenlerin gelecek kaygısı düzeylerinin daha yüksek gerçekleştiği bildirilmiştir. Bununla beraber cinsiyet ve gelir düzeyi bakımından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklara ulaşılmadığı belirtilmiştir (Demirbaş vd., 2023).

2.2.1. İmam Hatip Liseleri ile İlgili Gelecek Kaygısı Literatürü

Araştırmamıza konu edilen okul olan imam hatip liselerine araştırma örneklemini içerisinde yer veren Kartopu, Turizm, Anadolu ve İmam Hatip Liselerini karşılaştırdığı çalışmada kaygı düzeyleri en yüksek grubun Turizm Lisesi öğrencileri, en düşük grubun ise İmam Hatip Lisesi öğrencileri olduğu sonucuna ulaşmıştır (Kartopu, 2012)

Karakaş, Sakarya ilinde imam hatip lisesi, sosyal bilimler lisesi ve Anadolu lisesi son sınıf öğrencilerinin paylaşma tutumları ile sınav ve gelecek kaygılarını mercek altına almıştır. Çalışma sonucunda din eğitimi alan imam hatip lisesi öğrencilerinin sınav kaygıları yüksek olmasına rağmen gelecek kaygıları düşük seviyede gerçekleşmiştir. Aynı zamanda araştırma kapsamında incelenen konulardan biri de tanrı algısı düzeyleridir. Araştırma sonucunda tanrı algısının sınav ve gelecek kaygısını kısmen rehabilite edici etkisinden bahsedilmiştir (Karakaş, 2013).

Uluçay vd. gelecek beklentileri odaklı, içerisinde imam hatip lisesinin de bulunduğu birçok farklı lise türünden toplam 926 öğrenciyle yaptıkları çalışmanın “evlilik ve aile” ve “din ve toplum” ile ilgili beklentiler boyutlarında imam hatip lisesi öğrencilerinin araştırma ortalamasının üzerinde beklenti sahibi oldukları tespit edilmiştir. Araştırmacılar din ve toplum alt boyutundaki sonuçta, alınan eğitimin türünün ve içeriğinin etkili olabileceği yorumunda bulunmuşlardır. Evlilik ve aile alt boyutunda imam hatip lisesi öğrencilerinin diğer gruplardan farklılaşmasının sebebiyle ilgili ise öğrencilerin gelecekte iş bulmakta zorlanmayacakları fikrine sahip olmalarından kaynaklanabileceği yorumunda bulunmuşlardır (Uluçay vd., 2014).

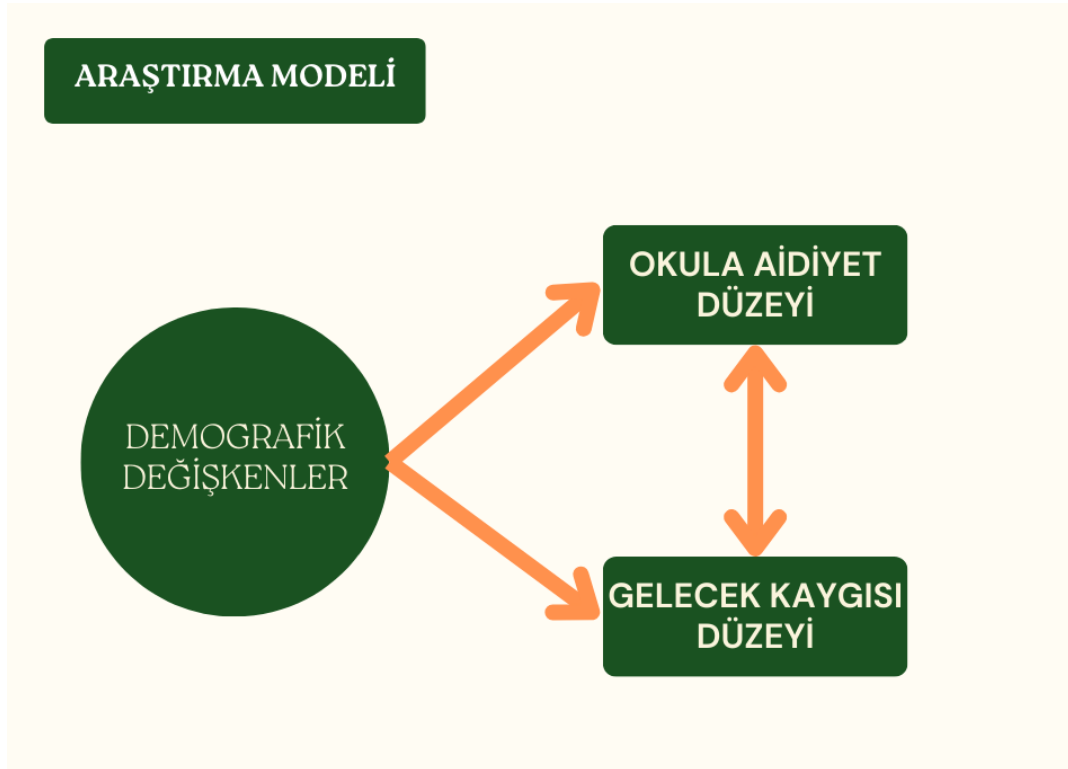
3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nicel desen ve model olarak da kesitsel tarama ve ilişkisel tarama modelini benimsemektedir. Kesit alma veya kesitsel tarama, bir durumun araştırma anındaki halinin tespit edilip genellenmesine dayanır. İlişkisel tarama modeli ise birden çok değişken arasındaki birlikte değişim ve farklılaşmanın olup olmadığını, eğer varsa gerçekleşme derecesini belirlemeyi amaçlar (Karasar, 2013). Yapılan araştırmada örneklemin özellikleri değişkenler olarak çalışmaya dahil edilmiş, toplanan veriler ilişkisel tarama modeline göre işlenmiş, analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

Katılımcılardan toplanan demografik bilgiler (yaş, cinsiyet, mezun olunan ortaokul türü, ikamet, aile gelir durumu vb.) ile gelecek kaygısı (Gelecek Kaygısı Ölçeği) ve psikolojik aidiyet düzeyleri (Psikolojik Okula Aidiyet Düzeyi Ölçeği) arasındaki ilişki, yönü ve türü belirlenmiştir. Veriler anket formu ve ölçekler aracılığıyla elde edilmiş, SPSS programında analiz edilmiştir. Anket formu, çalışmanın yapıldığı dönemde devam eden salgın hastalık sebebiyle katılımcılar tarafından kısmen fiziki, kısmen çevrimiçi olarak doldurulmuştur. Çevrimiçi ve fiziki formlar arasında herhangi bir farklılık veya doldurulduğu dönem bakımından herhangi bir ara bulunmamaktadır. Tüm veriler aynı dönemde toplanmıştır.

Şekil 2: Araştırmanın Modeli

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Çalışmanın evrenini 2021-2022 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde örgün eğitim kurumlarında okuyan imam hatip lisesi öğrencileri oluşturmaktadır. Millî Eğitim İstatistiklerinde bu dönemde İstanbul ilinde örgün eğitime devam eden imam hatip lisesi öğrenci sayısı 94.271 kişi olarak verilmiştir (MEB, 2022). Bu evrenin %56,2'sini kadın, %43,8'ini erkek öğrenciler oluşturmaktadır.

Örneklem olarak İstanbul ilinde birbirinden lokasyon, başarı durumu, öğrenci alma yöntemi bakımından farklılaşan 10 imam hatip lisesinde okuyan 1041 öğrenci alınmıştır. Orantısız tabakalı örnekleme yöntemiyle seçilen bu grupta İstanbul'un akademik başarısı bakımından en üst seviyede bulunan imam hatip okullarından düşük başarı düzeyine sahip imam hatip okullarına kadar çeşitli bir grubun seçilmesi önemsenmiştir. Örneklemin %52,35'ini kadın, 47,65'ini ise erkek katılımcılar oluşturmaktadır. Örnekleme dahil edilen okullar ve öğrenci kabul yöntemleri ile 2022 yılındaki taban yüzdeler dilimleri aşağıda verilmiştir.

Tablo 1: Araştırma Örneklemindeki Okulların Öğrenci Kabul Yöntemleri ve Yüzdeler Dilimleri¹

Okul	Yüzdeler Dilim
Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi	0,68
Hakkı Demir Anadolu İmam Hatip Lisesi	11,93
İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	14,87
Bakırköy Anadolu İmam Hatip Lisesi	25,56
Bağcılar Orhangazi Anadolu İmam Hatip Lisesi	61,23
Şişli Süleyman Şah Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	99,27
Ümraniye Anadolu İmam Hatip Lisesi	Sınavsız
Henza Akın Çolakoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi	Sınavsız
Cibali Anadolu İmam Hatip Lisesi	Sınavsız
Mimar Sinan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	Sınavsız

¹ https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_07/25103752_2022_ilk_yerlestirme_taban_tavan_yerlesme_bilgileri.pdf

3.2.1. Demografik Bilgiler

Bu bölümde katılımcıların araştırma formuyla elde edilen ve araştırmanın verilerinin analiz edilebilmesi için kullanılacak olan demografik bilgilerine göre dağılımları incelenecektir.

3.2.1.1.Cinsiyet

Tablo 2: Örneklemin Cinsiyet Dağılımı

Cinsiyet	N	%
Erkek	496	47,6
Kadın	545	52,4
Toplam	1041	100

Tablo 2’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan öğrencilerin %52,4’ü (N=545) kadın, %47,6’sı (N=496) erkektir. İmam hatip liseleri kız öğrencileri kabul etmeye başladığı dönemden bu yana bu okulları tercih eğilimlerine bakıldığında erkeklerin kadınlara göre daha az bu okulları tercih ettiği görülmektedir. Geçmiş dönemde yaşanan katsayı ve okula başörtüsü ile devam edememe gibi sorunlar ortadan kalktıktan sonra kız öğrencilerin diğer lise türlerini tercih etmeye başlamış, erkek öğrencilerin imam hatip lisesi seçerken lise sonrası dönemde yükseköğretime devam etme ile ilgili endişeleri ortadan kalkmıştır. Bu gelişmelerle birlikte erkek öğrencilerin okul içerisindeki oranlarında artış görülse de günümüzde hala imam hatip lisesinde okuyan erkek öğrenciler oransal olarak kız öğrencilerden daha azdır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan ve verilerin toplandığı dönemdeki durumu ortaya koyan 2021-2022 eğitim-öğretim yılı istatistiklerine göre imam hatip liselerinde okuyan öğrencilerin %56,2’si kadın, %43,8’i erkektir (MEB, 2022).

Örneklem seçiminde cinsiyet dağılımının sahadaki durumu yansıtmasına dikkat edilmiş, örnekleme dahil edilen okullar ve uygulamanın yapılacağı sınıflar bu dağılım göz önünde bulundurularak belirlenmiştir. Netice olarak örneklem bire bir olmasa da sahadaki duruma yakın cinsiyet dağılımına sahiptir diyebiliriz.

3.2.1.2.Sınıf düzeyi

Tablo 3: Örneklemin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf	N	%
9. Sınıf	320	30,7
10. Sınıf	322	30,9
11. Sınıf	234	22,5
12. Sınıf	165	15,9
Toplam	1041	100,0

Tablo 3'te de görülebileceği üzere yapılan araştırmaya katkı veren öğrencilerin %30,7'si (N=320) 9. sınıf, %30,9'u (N=322) 10. sınıf, %22,5'i (N=234) 11. sınıf ve %15,9'u (N=165) 12. sınıf öğrencisidir. Verilerin toplandığı Mayıs ayı son sınıf öğrencilerinin yükseköğretime geçişlerinin sağlandığı Yükseköğretim Kurumları Sınavı'na (YKS) tarih olarak yakın olması sebebiyle araştırma kapsamında en az katılımcıya ulaşılabilen grup 12. sınıf öğrencileri olmuştur. Lisenin son sınıfının son aylarında öğrenciler okul tarafından açılan destek kurslarına ya da özel olarak alacakları kurslara devam ettiğinden kendilerine çevrimiçi veya fiziki formula ulaşılabilen 165 son sınıf öğrencisi ile çalışma tamamlanmıştır.

3.2.1.3.Okul

Tablo 4: Örneklemin Okullara Göre Dağılımı

Okul	Öğrenci Alım		
	Yüzdelerik Dilimi (2022) ²	N	%
Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi	0,68	87	8,4
Hakkı Demir Anadolu İmam Hatip Lisesi	11,93	84	8,1
İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	14,87	62	6,0
Bakırköy Anadolu İmam Hatip Lisesi	25,56	158	15,2
Şişli Süleyman Şah Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	61,23	64	6,1
Bağcılar Orhangazi Anadolu İmam Hatip Lisesi	99,27	22	2,1

² https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2022_07/25103752_2022_ilk_yerlestirme_taban_tavan_yerlesme_bilgileri.pdf

Ümraniye Anadolu İmam Hatip Lisesi	Sınavsız	128	12,3
Henza Akın Çolakoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi	Sınavsız	191	18,3
Cibali Anadolu İmam Hatip Lisesi	Sınavsız	75	7,2
Mimar Sinan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi	Sınavsız	170	16,3
Toplam		1041	100,0

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere örnekleme lokasyon, başarı durumu, sosyoekonomik düzey bakımlarından farklı özelliklere sahip 10 imam hatip lisesi yer almaktadır. Bu liselerden altısı sınavla öğrenci alırken dördü sınavsız, mahalli yerleştirmeye öğrenci alan okullardır. Örneklem seçim sürecinde evrenin tüm özelliklerini yansıtabilmeleri için başarı, lokasyon ve öğrenci profili bakımından çeşitliliği gözler önüne serebilecek seçimler yapılmasına dikkat edilmiştir. Okul seçim sürecinde görevleri gereği farklı okullar ile etkileşimde olan öğretmenlerin görüşlerinden faydalanılmıştır. Bu öğretmenler vasıtasıyla geniş bir liste hazırlanarak bu listedeki okulların özellikleri belirlenmiş ve örnekleme dahil olması en uygun olacak 10 okula karar verilerek uygulama için bu okulların idarelerine gerekli üst idare izni ile başvurulmuştur.

3.2.1.4.Aile gelir durumu

Tablo 5: Örneklemin Aile Gelir Durumlarına Göre Dağılımı

Aile Gelir Durumu	N	%
5500 TL ve Altı	260	25,0
5501 TL-9000 TL	150	14,4
9001 TL-15000 TL	145	13,9
15001 TL ve Üstü	60	5,8
Cevapsız	426	40,9
Toplam	1041	100,0

Tablo 5 örneklemin gelir durumlarını ve dağılımlarını göstermektedir. 2022 yılının Mayıs ayında toplanan veriler araştırma kapsamında değerlendirilirken dönemin asgari ücreti olan 4253,4 TL de göz önünde bulundurularak gelir düzeyi gruplamasında en alt grup 5500 TL ve altı olarak belirlenmiştir. Örneklem içerisindeki öğrencilerin 426'sı (%40,9) aile gelir bilgisini paylaşmamayı tercih etmişlerdir. Aile gelir bilgisini paylaşan öğrencilerin örneklem içerisindeki toplam yüzdesi %59,1 olmuştur. Bu oran 5500 TL ve altı geliri olanlar %25 (N=260), 5501-9000 TL arası %14,4 (N=150), 9001 TL-15000 TL arası %13,9 (N=145) ve 15001 TL ve üstü %5,8 (N=60) olarak dağılmıştır.

Araştırmanın uygulaması esnasında katılımcının yanlış bilgi vermemesi, formda rızası dışında bilgisinin olmaması gibi nedenlerle araştırmacıdan aile gelir bilgisi bölümünü doldurmamak yönünde izin isteyen öğrencilere bu bilgiyi kendilerini rahatsız edecekse boş bırakabilecekleri bilgisi verilmiştir.

3.2.1.5. Anne-baba eğitim durumu

Tablo 6: Örneklemenin Anne Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Anne Eğitim Durumu	N	%
Cevapsız	10	1,0
Okuryazar değil	31	3,0
Okuryazar	29	2,8
İlkokul mezunu	356	34,2
Ortaokul mezunu	186	17,9
Lise mezunu	235	22,6
Ön lisans mezunu	28	2,7
Üniversite mezunu	139	13,4
Yüksek Lisans/Doktora mezunu	27	2,6
Toplam	1041	100,0

Tablo 6’da detaylı olarak görülebileceği üzere anne eğitim düzeylerinin belirlenebilmesi için sorulan soruya katılımcıların %34,2 ile 356 kişi annesinin ilkokul mezunu olduğunu, %22,6 ile 235 kişi annesinin lise mezunu olduğunu, %17,9 ile 186 kişi annesinin ortaokul mezunu olduğunu, %13,4 ile 139 kişi annesinin üniversite mezunu olduğunu, %3 ile 31 kişi annesinin okuryazar olmadığını, %2,8 ile 29 kişinin annesinin yalnızca okuryazar olduğunu, %2,7 ile 28 kişi annesinin ön lisans mezunu olduğunu, %2,6 ile 27 kişi annesinin yüksek lisans veya doktora mezunu olduğunu belirtirken 10 katılımcı (%1) soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Katılımcıların annelerinin tamamladığı eğitim kurumlarına bakıldığında öğrencilerin bulunduğu eğitim düzeyi olan ortaöğretime kadar eğitime devam etmemiş annelerin oranı %57,9 (N=602), çocuklarının şu anda bulunduğu ortaöğretim seviyesine kadar eğitimlerine devam eden veya daha ileri düzeyde eğitim kurumlarını tamamlamış annelerin oranı ise %41,3’tür (N=429).

Tablo 7: Örneklemin Baba Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Baba Eğitim Durumu	N	%
Cevapsız	14	1,3
Okuryazar değil	3	,3
Okuryazar	10	1,0
İlkokul mezunu	261	25,1
Ortaokul mezunu	190	18,3
Lise mezunu	291	28,0
Ön lisans mezunu	20	1,9
Üniversite mezunu	188	18,1
Yüksek Lisans/Doktora mezunu	64	6,1
Toplam	1041	100,0

Baba eğitim düzeyleri sorusuna katılımcıların %28 ile 291 kişi babasının lise mezunu olduğunu, %25,1 ile 261 kişi babasının ilkokul mezunu olduğunu, %18,3 ile 190 kişi babasının ortaokul mezunu olduğunu, %18,1 ile 188 kişi babasının üniversite mezunu olduğunu, %6,1 ile 64 kişi babasının yüksek lisans veya doktora mezunu olduğunu, %1,9 ile 20 kişinin babasının ön lisans mezunu olduğunu, %1 ile 10 kişi babasının yalnızca okuryazar olduğunu, %0,3 ile 3 kişi babasının okuryazar olmadığını belirtirken 14 katılımcı (%1,3) soruyu yanıtızsız bırakmıştır.

Araştırmanın örneklem grubunun ortaöğretim öğrencilerinden oluştuğunu hatırlatarak, babalar arasında ortaöğretime kadar eğitim hayatını devam ettirmiş olanların oranının %44,7 (464 kişi), çocuklarının bulunduğu eğitim düzeyi olan ortaöğretim düzeyine kadar okumuş veya daha yüksek seviyede bir okuldan mezun olmuş babaların oranı ise %54,1'dir (563 kişi). Bu tablodan hareketle babaların eğitim düzeylerinin annelerden daha yüksek seviyede olduğu değerlendirilebilir.

Anne baba eğitim düzeyleri dikkate alındığında yükseköğretim alma düzeyinin (ön lisans, lisans ve lisans üstü) babalarda %26,1 (272 kişi) olarak belirtilmişken, annelerde ise %18,7'de (194) kalmıştır. Velilerin okulda eğitim almış olma oranının babalarda %97,4, annelerde ise %93,2 olarak gerçekleşmiş olduğu görülmüştür. Cevap vermemiş olan katılımcılar bu orana dahil edilmemiştir.

3.2.1.6. Anne-baba meslek

Tablo 8: Örneklemin Anne Mesleklerine Göre Dağılımı

Anne Meslek	N	%
DKAB/İHL Meslek Dersleri Öğretmeni	26	2,5
KK Öğreticisi/İmam/Vaiz	32	3,1
İlahiyat/İİ Fakültesinde Akademisyen	6	,6
Diğer	895	86,0
Cevapsız	82	7,9
Toplam	1041	100,0

Annelerin meslekleri incelendiğinde “Diğer” olarak bahsedilen ve cevapların kahir ekseriyetini oluşturan grubun (%86, N=895) büyük çoğunluğunu ev hanımı annelerin oluşturduğu düşünülmektedir. Anne mesleği DKAB/İHL meslek dersleri öğretmeni olan 26 (%2,5), KK Öğreticisi/Vaize olan 32 (%3,1), İlahiyat/İslami İlimler Fakültesinde Akademisyen olan 6 (%0,6) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların %7,9’u (N=82) bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 9: Örneklemin Baba Mesleklerine Göre Dağılımı

Baba Meslek	N	%
DKAB/İHL Meslek Dersleri Öğretmeni	15	1,4
KK Öğreticisi/İmam/Vaiz	15	1,4
İlahiyat/İİ Fakültesinde Akademisyen	9	,9
Diğer	926	89,0
Cevapsız	76	7,3
Toplam	1041	100,0

Baba meslekleri bakımından verilen cevaplar araştırmada kullanılacak olan gruplamaya dahil edildiğinde baba mesleği DKAB/İHL meslek dersleri öğretmeni olan 15 (%1,4), KK Öğreticisi/İmam/Vaiz olan 15 (%1,4), İlahiyat/İslami İlimler Fakültesinde Akademisyen olan 9 (%0,9) öğrenci araştırmaya katılmıştır. Katılımcıların %7,3’ü (N=76) bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. Katılımcıların babaları yoğunlukla diğer mesleklerle meşguldür (926 kişi, %89).

Hem annelerin hem babaların mesleklerine bakıldığında katılımcıların büyük çoğunluğunun din görevlisi veya din eğitimcisi olmayan ebeveynin çocukları oldukları görülmektedir. Anne meslek

bölümünde diğer kısmı içerisinde ev hanımı olan annelerin sayısının bir hayli fazla olduğu tahmin edilmektedir.

3.2.1.7.Ortaokul mezuniyeti

Tablo 10: Örneklemin Mezun Oldukları Ortaokul Türüne Göre Dağılımı

Ortaokul Mezuniyeti	N	%
Ortaokulun tamamını İmam Hatip Ortaokulunda okuyup mezun oldum.	670	64,4
Ortaokula normal ortaokulda başladım, İmam Hatip Ortaokulundan mezun oldum.	31	3,0
Ortaokulun tamamını normal ortaokulda okudum.	312	30,0
Ortaokula İmam Hatip Ortaokulunda başladım, normal ortaokulda bitirdim.	18	1,7
Cevapsız	10	1,0
Toplam	1041	100,0

Katılımcıların okula aidiyet durumlarında mezun oldukları ortaokul türünün etkisinin incelenmesi bakımından öğrencilerin mezun oldukları ortaokul türleri sorulmuştur. Burada okul değişiklikleri de olabileceği göz önüne alınarak soru seçenekli olarak yöneltilmiştir. Netice itibariyle Tablo 10'da da görülebileceği üzere katılımcıların 701'inin (%67,4) imam hatip ortaokulu mezunu olduğu, 330'unun ise (31,7) normal ortaokul mezunu olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Ortaokulun tamamını imam hatip ortaokulunda okumuş olan öğrencilerin oranı %64,4 (670 kişi), normal ortaokulda okumuş olanların oranı ise %30 (312 kişi) olarak bulunmuştur. Okul değişikliği yaparak sonradan imam hatip ortaokuluna geçip buradan mezun olanların oranı %3 (31 kişi) iken, imam hatip ortaokulunda başlayıp eğitimini normal ortaokulda bitiren öğrencilerin oranı ise %1,7 (18 kişi)'dir.

Alınan veri, imam hatip lisesi öğrencisi olan katılımcıların yaklaşık olarak üçte ikisinin imam hatip okulu ile ortaokul düzeyinde tanıştığını göstermektedir. İmam hatip ortaokulları dışından lise seviyesinde imam hatip okulunu tercih edenlerin oranı ise azımsanamayacak kadar çoktur. Ortaokulda imam hatip okulunda okumayıp ortaöğretim kademesine geçerken bu okulları tercih edenlerin bu okulları tercih sebepleri incelenmeye muhtaç bir konudur.

Tablo 11: Örneklemin Mezun Olduğu Ortaokulun Mevcut Okullarının Orta Kısmı Olup Olmaması

Okul Mezuniyet Durumu	N	%
Aynı İmam Hatip Okulunun Orta Kısmından Mezun Oldum	68	6,5
Farklı Bir İmam Hatip Okulunun Orta Kısmından Mezun Oldum	547	52,5
Normal Ortaokuldan Mezun Oldum	235	22,6
Özel Ortaokuldan Mezun Oldum	25	2,4
Cevapsız	166	15,9
Toplam	1041	100,0

Öğrencilere sorulan hangi ortaokuldan mezun oldunuz sorusuna verilen cevapların analize dahil edilebilmesi için öğrencilerin okudukları okul ile mezun oldukları ortaokulun aynı olup olmadığı tespit edilerek dört kategoride kodlanmıştır. Bu kodlama sonucunda öğrencilerin %6,5'inin (68 kişi) aynı okulun imam hatip ortaokulu kısmından, %52,5'inin (547 kişi) farklı bir imam hatip ortaokulundan, %22,6'sının (235 kişi) normal ortaokuldan, %2,4'ünün (25 kişi) ise özel bir ortaokuldan mezun olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 166 öğrenci (%15,9) ise soruya cevap vermemiştir. Bu veri okunurken örnekleme dahil edilen okulların tamamında imam hatip ortaokulu bulunmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. Örnekleme dahil edilen okullardan beşinde (Hakkı Demir Anadolu İHL, İstanbul Kız Anadolu İHL, Bakırköy Anadolu İHL, Bağcılar Orhangazi Anadolu İHL ve Henza Akın Çolakoğlu Anadolu İHL) ortaokul kademesi bulunurken geri kalan beş okulda (Kartal Anadolu İHL, Süleyman Şah Kız Anadolu İHL, Ümraniye Anadolu İHL, Cibali Anadolu İHL ve Mimar Sinan Kız Anadolu İHL) ortaokul kademesinde eğitim verilmemektedir (*Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar*, https://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi).

3.2.1.8.Hafızlık

Tablo 12: Örneklemin Hafızlık Durumları

Hafızlık Durumu	N	%
Hafızlık yaptım, tamamladım.	40	3,8
Hafızlık çalıştım, tamamlamadım.	105	10,1
Hafızlık çalışmadım.	867	83,3
Cevapsız	29	2,8
Toplam	1041	100,0

Öğrencilerin hafızlık durumlarının tespit edilmesi için sorulan hafızlık durumu sorusuna tablo 12'de de görülebileceği üzere öğrencilerin %3,8'i (N=40) hafız olduğu, %10,1'i (N=105) hafızlık çalışması yapıp tamamlayamadığını, %83,3'ü (N=867) ise hafızlık çalışması yapmadığı yönünde yanıt vermiştir. Soruya yanıt vermeyenlerin oranı %2,8'dir (N=29).

3.2.1.9.Tercih nedeni

Tablo 13: Örneklemin Okullarını Tercih Nedenlerine Göre Dağılımı

İHL Tercih Nedeni	N	%
Kendi isteğim	293	28,1
Öğretmenlerimin tavsiyesi	42	4,0
Ailemin isteği	309	29,7
Akrabalarımın tavsiyesi	5	,5
Çevremdeki bazı insanların teşvik etmesi	50	4,8
Puanımın bu okula yeterli olması	200	19,2
Okulun evimize yakın olması	65	6,2
Cevapsız	77	7,4
Toplam	1041	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin imam hatip lisesinde okumayı tercih etme sebepleri de okula aidiyet ve gelecek kaygısı düzeylerini anlamamızda önemli bir değişken olacağını düşündüğümüzden araştırmaya dahil edilen soruya katılımcıların 309'u aile isteği, 293'ü (%28,1) kendi isteği, 200'ü (%19,2) puanının okuduğu okula yeterli olması, 65'i (%6,2) okulun eve fiziksel yakınlığı, 50'si (%4,8) çevresindeki bazı insanların teşvik etmesi, 42'si (%4) öğretmenlerinin tavsiyesi, 5'i (%0,5) ise akrabalarının tavsiyesinin bu okulu tercih etmelerinde en etkili neden olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların 77'si (%7,4) bu soruya cevap vermeyi tercih etmiştir. Okulu tercih nedenleri incelendiğinde yapılacak yeni bir grupta katılımcıların %39'unun (N=406) okulu tercihlerinde kendileri dışındaki kişilerin etkisinin birinci etken olduğu söylenebilir.

Aşlamacı (2017) Türkiye genelini temsil ettiği öngörülen 12 ilde 3775 öğrenciden müteşekkil örneklemden veri toplayarak yaptığı çalışmada kendi isteğiyle imam hatip lisesini tercih eden öğrencilerin oranının %40,3, aile isteğiyle tercih edenlerin oranının ise %36,8 olduğu bulgusuna ulaşmıştır (Aşlamacı, 2017).

3.2.1.10. Okul dışında din eğitimi alma durumu ve kurum

Tablo 14: Örneklemin Okul Dışı Din Eğitimi Alma Bakımından Dağılımı

Okul Dışı Din Eğitimi Alma Durumu	N	%
Evet	847	81,4
Hayır	184	17,7
Cevapsız	10	1,0
Toplam	1041	100,0

Yaşantılarının önceki dönemlerinde okul dışında din eğitimi alma durumları sorulan katılımcıların 847'si (%81,4) evet yanıtı vererek daha önce okul dışında din eğitimi aldığını, 184'ü (%17,7) ise hayır yanıtı vererek daha önce okul dışında din eğitimi almadığını belirtmiştir. 10 katılımcı (%1) bu soruyu yanıtlamamayı tercih etmiştir. Alınan cevaplar, öğrencilerin büyük çoğunluğunun daha önce din eğitimi aldığını ortaya koymuştur.

Tablo 15: Örneklemin Okul Dışı Din Eğitimi Aldıkları Kurumlara Göre Dağılımı

Okul Dışı Din Eğitimi Kurumu	N	%
Aile	123	11,7
Kur'an Kursu	436	41,9
Cami	135	13,0
STK veya medrese	47	4,5
Diğer	9	,9
Cevapsız	291	28
Toplam	1041	100,0

Katılımcıların çoğunluğunun okul dışında din eğitimi aldığını bildirmiş olması sebebiyle bu eğitimin nereden alındığı sorusu önem kazanmıştır. Tablo 15, bu eğitimin alındığı kurumların kategorize edilmiş verilerini içermektedir. Buna göre 436 katılımcı (%41,9) Kur'an-ı kerim eğitimi yapan kurslardan, 135 katılımcı (%13) camiden, 123 katılımcı (%11,7) aileden, 47 katılımcı (%4,5) bir sivil toplum kuruluşu ya da medrese eğitimi veren bir kurumdan, 9 katılımcı (%0,9) seçenekler arasında olmayan tür bir kurumdan din eğitimi aldığını belirtmiştir. Soruyu yanıtı bırakmayan 291 kişinin (%28) büyük oranını okul dışında bir yerde din eğitimi almadığını belirten (N=184) katılımcıların oluşturduğu görülmüştür.

3.2.1.11. Kalınan yer

Tablo 16: Örneklemin Okul Döneminde İkamet Durumlarına Göre Dağılımı

Kalınan Yer	N	%
Aile/Akraba Yanı	919	88,3
Yurt	96	9,2
Cevapsız	26	2,5
Toplam	1041	100,0

Katılımcıların öğrenimlerine devam ettikleri okul dönemlerinde kaldıkları yer sorusuna 919 katılımcı (%88,3) ailesi veya akrabasının yanında kaldığı, 96 katılımcı (%9,2) ise yurttan kaldığı yanıtını vermiştir. 26 katılımcı (%2,5) soruyu yanıtızsız bırakmıştır. Bu veriden hareketle katılımcıların büyük çoğunluğunun İstanbul'da ikamet eden ailelerin çocukları olduğu yönünde yorum yapılabilir. Tablo 16'da görülebileceği üzere öğrencilerin İstanbul'da yaşadıkları süre ile ilgili sorulan soruya verilen yanıtlar da bu yorumu destekler mahiyettedir.

3.2.1.12. İstanbul'da yaşanan yıl

Tablo 17: Örneklemin İstanbul'da Yaşanan Yıl Değişkenine Göre Dağılımı

Kaç Yıldır İstanbul'da Yaşıyorsunuz?	N	%
0-4 Yıldır	72	6,9
5-12 Yıldır	102	9,8
12 Yıldan Fazladır	811	77,9
Cevapsız	56	5,4
Toplam	1041	100,0

Katılımcıların kaç yıldır İstanbul'da yaşadığı yönünde sorulan soruya katılımcıların kahir ekseriyetinin (%77,9, N=811) doğumundan itibaren yahut ilk çocukluk döneminden itibaren (12 yıldan fazla süre) İstanbul'da yaşadıkları tespit edilmiştir. 102 katılımcı (%9,8) 5 ila 12 yıl arası, 72 katılımcı (%6,9) ise 0 ila 4 yıl arası bir süredir İstanbul'da yaşadığını belirtmiştir. 56 katılımcı soruyu yanıtızsız bırakmayı tercih etmiştir. Alınan veri, grubun büyük bir çoğunluğunun küçük yaşlardan itibaren İstanbul'da yaşadığına işaret etmektedir. Bu veri de katılımcıların eğitimlerine devam ettikleri sürece ikamet ettikleri yerin tespit edilmesi için sorulan soruda %88,3 (N=919) gibi yüksek bir oranla katılımcıların aile bireyleriyle beraber yaşadıkları ve İstanbul'da ikamet eden ailelerin çocukları olduklarını teyit eder niteliktedir.

3.2.1.13. Liseye giriş yöntemi

Tablo 18: Örneklemin Liseye Giriş Yöntemine Göre Dağılımı

Liseye Nasıl Girdiniz?	N	%
Sınavla	448	43,0
Yerel Yerleştirmeye	593	57,0
Toplam	1041	100,0

Ortaöğretim kurumlarına geçiş ile ilgili Türkiye’de denenmiş çokça sistem olmuştur. Mevcut durumda 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren Liselere Geçiş Sistemi (LGS) yöntemi ile ortaöğretim kurumlarına kayıt yapılmaya başlandı. Bu sisteme göre sınava girmeden de adrese dayalı sistem ile ikamet adresleri, okul başarı puanı ve okula devam durumları göz önünde bulundurularak tercih ettikleri okullara yerleşme imkânı tanınırken, nitelikli liseler olarak tanımlanan okullara giriş için LGS sınavında elde edilen başarı yüzdelik dilimi belirleyici olmaktadır. Araştırma kapsamında liseye giriş yönteminin araştırmanın bağımlı değişkenleri olan okula aidiyet düzeyi ve gelecek kaygısı düzeylerine olan etkisinin incelenmesi için sorulan liseye giriş yöntemi sorusuna tablo 24’te de görülebileceği üzere öğrencilerin 448’i (%43) LGS sınavıyla, 593’ü (%57) ise yerel yerleştirmeye bulunduğu liseye kayıt yaptırdığını belirtmiştir.

3.3. Araştırmada Kullanılan Veri Toplama Araçları

3.3.1. Kişisel bilgiler formu

Çalışmaya katılan öğrencilerin okula aidiyet ve gelecek kaygısı düzeylerinin demografik özellikleri göz önüne alınarak incelenmesi açısından yaş, cinsiyet, aile gelir durumu, aile eğitim düzeyleri ve meslekleri gibi bilgilerin yer aldığı kişisel bilgi formu hazırlanmıştır. Formun hazırlanmasında Aşlamacı’nın yapmış olduğu çalışmada (Aşlamacı, 2017) kullanmak üzere hazırladığı kişisel bilgi formunun bazı soruları araştırmaların benzerliği sebebiyle çalışmamızın kişisel bilgiler formuna dahil edilmiştir.

Kişisel bilgiler formunda öğrencinin cinsiyet, sınıf düzeyi, aile gelir durumu, okul, anne-baba eğitim durumu, anne-baba mesleği, mezun olunan ortaokul, hafızlık durumu, İHL tercih nedeni, okul dışında din eğitimi alma durumu ve alındıysa kurum, eğitime devam ederken ikamet ettikleri yer, İstanbul’da yaşanan yıl, ailenin yaşadığı il/ilçe, lise giriş yılı, türü, puan ve yüzdelik dilim bilgileri soruları yer almıştır.

3.3.2. Gelecek kaygısı ölçeği

Gelecek kaygısının öğrencilerin okula aidiyet düzeylerine etkilerini inceleyebilmek bakımından çalışma kapsamına alınan gelecek kaygısı boyutu ile ilgili Aydın ve Çiftel'in "Ortaöğretim Kurumlarına Devam Eden Öğrencilerin Akademik ve Mesleki Gelecek Kaygılarının İncelenmesi" başlıklı çalışmaları için geliştirdikleri "Akademik ve Mesleki Gelecek Kaygısı Formu" esas alınarak 6 maddelik gelecek kaygısı ölçeği oluşturulmuştur (O. Aydın & Çiftel, 2013). Ölçek 5'li likert tipinde uygulanmıştır. Ölçek maddelerine verilen yanıtlar "Hiç Katılmıyorum" ibaresi 1 puan, "Tamamen Katılıyorum" ibaresi 5 puan olarak puanlanmıştır. Ortalama puanının yüksekliği gelecek kaygısının yüksekliği manasına gelmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük ortalama puan 1, en yüksek ortalama puan ise 5'tir.

Tablo 19: Gelecek Kaygısı Ölçeği Geçerlilik-Güvenilirlik Test Sonuçları

Test	Sonuç
Kaiser-Meyer-Olkin Test	,864
Bartlett's Test	2011,076
Cronbach Alpha Katsayısı	,808

Tablo 20: Gelecek Kaygısı Ölçeği Çarpıklık-Basıklık Değerleri

Test	İstatistik	Std. Hata
Çarpıklık	-,007	,076
Basıklık	-,880	,152

Gelecek kaygısı ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı araştırmacılar tarafından ,841 olarak raporlanmıştır. 10 madde içerisinden seçilerek çalışmamıza dahil edilen 6 maddelik Gelecek Kaygısı Ölçeğinin Cronbach Alpha katsayısı ,808 olarak hesaplanmıştır. Yapılan testlerin sonucu Gelecek Kaygısı Ölçeğinin geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda çarpıklık ve basıklık değerleri $-1 < x < 1$ arasında gerçekleştiğinden (*Skewness* = -,007, *Kurtosis* = -,880) ölçeğe verilen yanıtların dağılımının normal olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 21: Gelecek Kaygısı Ölçeği Maddeleri ve Faktör Yükleri

S	Madde	Faktör Yüğü	Madde Ortalamaları
1	Gelecekte seçeceğim meslekte kariyer yapamamaktan (ilerleyememekten) endişe ediyorum.	,782	3,09
2	Gelecekte seçtiğim meslekten ailemin memnun olmayacağından endişe ediyorum.	,623	2,07
3	İlgi ve yeteneklerime uygun bir meslek seçemeyeceğimden endişe ediyorum.	,787	2,75
4	Toplumda prestiji yüksek bir işimin olamayacağından endişe ediyorum.	,813	2,67
5	Üniversiteyi bitirdikten sonra iş bulamayacağımdan endişe ediyorum.	,785	3,28
6	İstediğim yüksek gelir ve yaşam düzeyine ulaşamayacağımdan endişe ediyorum.	,613	3,27

3.3.3. Psikolojik okula aidiyet ölçeği

Çalışma kapsamında öğrencilerin aidiyet düzeylerini ölçmek amacıyla Goodenow tarafından 1993 yılında geliştirilen 18 maddelik “Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği” (*The Psychological Sense of School Membership Scale-PSSM*) kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirme çalışmasında Cronbach Alpha katsayısı .875 olarak bulunmuştur (Goodenow, 1993).

Ölçeğin Türkçe uygulanabilmesi için dilimize tercümesi tarafımızdan yapılmıştır. Tercüme esnasında Alkan tarafından ölçeğin üniversite öğrencilerine uygulanmak üzere yapmış olduğu tercümeden de faydalanılmıştır (Alkan, 2016). Aynı zamanda yapılan tercüme hem din eğitimi alan uzmanı akademisyenlerin hem de bir dil uzmanının kontrolüne sunulmuş ve kullanıldığı şeklinin uygun olduğu kanaati alınmıştır.

5’li likert tipinde uygulanan ölçekte pozitif yüklü maddelerde (1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 17 ve 18. maddeler) “Tamamen Katılıyorum” ifadesi 5 puan, “Hiç Katılmıyorum” ibaresi ise 1 puan

olarak işlenmiştir. Olumsuz ifade biçimi nedeniyle negatif yüklü maddeler (3, 6, 9, 12 ve 16. maddeler) kodlanırken ters kodlama yöntemi kullanılmış, “Tamamen Katılıyorum” ifadesi 1 puan, “Hiç Katılmıyorum” ibaresi ise 5 puan olarak işlenmiştir. Bu sebeple ortalama aidiyet ölçek puanlarının yüksekliği okula aidiyet düzeyinin yüksekliğini, düşüklüğü ise okula aidiyet düzeyinin düşüklüğünü ifade etmektedir diyebiliriz. Ölçekten alınabilecek en düşük ortalama puan 1, en yüksek ortalama puan ise 5’tir.

Tablo 22: Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği Geçerlilik-Güvenilirlik Test Sonuçları

Test	Sonuç
Kaiser-Meyer-Olkin Test	,923
Bartlett’s Test	5949,417
Cronbach Alpha Katsayısı	,884

Tablo 23: Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği Çarpıklık-Basıklık Değerleri

Test	İstatistik	Std. Hata
Çarpıklık	-,094	,076
Basıklık	-,350	,153

Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği için yapılan geçerlik ve güvenilirlik testleri sonucunda Cronbach Alpha katsayısı ,884, KMO test sonucu da ,923 olarak bulunmuştur. Bu da ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçek oluşunu ispatlar niteliktedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği için de $-1 < x < 1$ arasında gerçekleşmesi (*Skewness* = -,094, *Kurtosis* = -,350) ölçeğe verilen yanıtların normal dağılım gösterdiğini ortaya koymaktadır. Ölçek maddeleri tablo 7’de verilmiştir. Ölçeğin 1, 2, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 17 ve 18. maddeleri pozitif yüklü maddeler olup, 3, 6, 9, 12 ve 16. maddeleri negatif yüklü maddelerdir. Bu maddeler analize dahil edilirken ters kodlama yöntemi kullanılmıştır.

Tablo 24: Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeği Maddeleri ve Faktör Yükleri

S	Madde	Faktör Yüğü	Madde Ortalamaları
1	Kendimi tamamen bu okulun bir parçası gibi hissediyorum.	,695	2,73
2	Buradaki insanlar bir konuda iyi olduğumda bunu fark ederler.	,678	3,05
3	Benim gibi insanların burada kabul görmesi biraz zor*	,456	3,65
4	Okuldaki diğer öğrenciler benim görüşlerimi ciddiye alır.	,546	3,15
5	Okuldaki çoğu öğretmen bana karşı ilgilidir.	,667	3,28
6	Zaman zaman kendimi buraya ait hissetmediğim oluyor*	,611	2,72
7	Bu okulda bir sorunum olduğunda konuşabileceğim en azından bir öğretmen/yetişkin vardır.	,671	3,40
8	Bu okulda insanlar bana arkadaşça yaklaşır.	,649	3,60
9	Buradaki öğretmenler benim gibi insanlarla ilgilenmiyorlar*	,506	3,89
10	Okulda birçok aktiviteye katılırım.	,511	2,83
11	Bana okuldaki diğer öğrencilerle aynı derecede saygı gösterilir.	,674	3,37
12	Buradaki birçok öğrenciden farklı olduğumu hissediyorum*	,542	2,98
13	Bu okulda gerçekten kendim gibi olabiliyorum.	,706	2,99
14	Okuldaki öğretmenler bana saygı duyuyorlar.	,712	3,55
15	Buradaki insanlar (öğretmenlerim ve arkadaşlarım) benim iyi işler yapabileceğimi bilir.	,706	3,46
16	Keşke başka bir okulda okusaydım*	,589	2,65
17	Bu okulun bir ferdi olmaktan gurur duyuyorum.	,712	2,91
18	Buradaki diğer öğrenciler beni olduğum gibi seviyorlar.	,610	3,57

* ile işaretli maddeler negatif yüklü maddelerdir.

3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırma ile ilgili veri toplama çalışmalarının yapılabilmesi için Millî Eğitim Bakanlığının Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik (AYSE) web sitesi (ayse.meb.gov.tr) üzerinden Araştırma Uygulama İzni Ön Başvurusu bölümü kullanılarak yapılan başvurunun sonucunda 20.05.2022 tarihinde İstanbul İl Millî Eğitim Müdürlüğü tarafından araştırmanın veri toplama işlemlerine izin verilmiştir. Verilen izin ve onaylanan anket formu ekler bölümünde incelenebilir.

Çalışma kapsamında İstanbul ilinde sosyoekonomik düzey ve başarı düzeyi bakımından birbirinden farklılaşan 10 İmam Hatip Lisesinde okuyan 816 öğrenci fiziki, 225 öğrenci ise online ortamda çalışmaya dair kişisel bilgi formu ile gelecek kaygısı ve psikolojik okula aidiyet ölçeklerini doldurmuştur. Araştırma verilerinin toplandığı dönemdeki vakit kısıtı, üniversite sınav döneminin yakınlığı, okullarda yapılan dönem sonu sınavları ve koronavirüs pandemisi sonrası kontrollü normalleşme döneminde olunması, fiziki verilerin yanı sıra online olarak da veri alınmasını gerekli kılmıştır.

Fiziki olarak toplanan veriler için okul idareleri ile iletişim kurularak randevu alınmıştır. Alınan randevulara araştırmacı bizzat gidip sınıf ortamında öğrencilere gerekli açıklamaları yaparak formları doldurtmuştur. Çalışmaya katılımın gönüllü olduğu ve verilerin üçüncü kişilerle paylaşılmayacağı hususunda bilgilendirmeler yapılmıştır. Aynı zamanda araştırma kapsamında isim ve iletişim bilgilerinin talep edilmediği, formun anonim oluşunu etkileyecek herhangi bir bilgiyi formlara yazmamaları hususunda öğrenciler uyarılmıştır. Online ortamda alınan veriler ise okul idareleri desteğiyle Google Forms marifetiyle alınmıştır. Araştırmaya dair bilgiler, verilerin yalnızca araştırma kapsamında ve araştırmacı tarafından işlenip kullanılacağı ve araştırmacının iletişim bilgileri bu formun başında dijital olarak belirtilmiştir. Çalışmanın verileri 2022 yılı mayıs ayı içerisinde toplanmıştır. Toplanan veriler birleştirilmiş ve istatistik programında incelenmeye uygun hale getirilmiştir.

İstatistiksel analize hazır hale getirilen veriler SPSS 25 yazılımına aktarılmış ve araştırma verilerinin özellikleri işlenmiştir. Veri toplama araçlarından olan Gelecek Kaygısı Ölçeği ve Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeğinin geçerlilik ve güvenilirliklerinin tespiti amacıyla faktör analizi ve geçerlilik güvenilirlik analizleri yapılmıştır. Araştırma kapsamında iki gruplu değişkenler arasında gruplar arası farklılaşmanın olup olmadığının tespiti için bağımsız örneklem t testi, üç veya daha fazla grup arasında anlamlı farklılaşmanın olup olmadığının tespiti maksadıyla ANOVA, iki bağımlı değişken arasındaki ilişki olup olmadığı, varsa gücü ve yönünün tespiti maksadıyla ise Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

4.1. Gelecek Kaygısı Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 25: Gelecek Kaygısı Ölçek Ortalaması

Ölçek	N	Alınabilecek Minimum Puan Ortalaması	Alınabilecek Maksimum Puan Ortalaması	\bar{X}	ss
Gelecek Kaygısı Ölçeği	1034	1,0000	5,0000	2,8401	1,08048

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı puanlarının ortalaması 2,8401 olarak gerçekleşmiştir. Bu ortalama çalışmanın 5’li likert tipinde yapılmış olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu veri orta düzeyde ($X=2,61-3,40$) bir gelecek kaygısını temsil etmektedir. Buna göre İstanbul’da imam hatip lisesi okuyan öğrencilerin gelecek kaygısının orta düzeyde gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

4.1.1. Cinsiyet

Tablo 26: Cinsiyet Değişkenine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	t	sd	p
Erkek	490	2,6574	1,20	-5,272	1032	0,0001
Kadın	544	3,0209	1,01			
Toplam	1034					

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları tablo 26’da verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=-5,272$, $p<0,05$). Tabloya göre kız öğrencilerin gelecek kaygısı ortalama puanları ($X=3,0209$) erkek öğrencilerin gelecek kaygısı ortalama puanlarından ($X=2,6574$) daha yüksektir.

Bu bulgu bize imam hatip lisesi öğrencileri içinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre gelecek kaygılarının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda cinsiyetin gelecek kaygısı puanlarını etkileyen bir faktör olduğu sonucuna da ulaşabiliriz.

Çalışmamızın cinsiyet değişkenine göre gelecek kaygısı düzeyleri sonuçları literatür bölümünde değindiğimiz çalışmaların da işaret ettiği üzere kadınların gelecek kaygısı düzeylerinin daha yüksek seyrettiğini ortaya koymaktadır. Bunun sebebi olarak çalışmanın katılımcıları olan öğrencilerin yaş seviyeleri ve cinsiyetlere göre farklılaşan gelişim düzeyleri görülebilir. Erkek ve kızların ergenlik dönemindeki gelişimleri birbirinden farklıdır. Ergenliğin ilk dönemlerinde kızların gösterdiği fiziksel gelişimler erkeklerin gösterdiği gelişimden daha hızlıdır (Aydın, 2013). Çocukluktan yetişkinliğe geçiş olarak görülebilecek ergenlik döneminde öğrencilerin gelecekleri ile ilgili kaygı duymaları normal karşılanabilir. Fakat bu farklılığın tek sebebi olarak ergenlikteki gelişim süreci olarak görülemez. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde farklı yaş gruplarında yapılan çalışmalarda kadınların erkeklerden daha yüksek gelecek kaygısına sahip olduğu sonucuna çokça rastlanabilmektedir (Aydın & Çiftel, 2013; Şanlı Kula & Saraç, 2016; Özkan, 2023). Kadınların erkeklere göre daha yüksek düzeyde gelecek kaygısı duymalarının sebepleri de araştırılmaya muhtaçtır. Literatürde gelecek kaygısına dair çalışmaların birçoğunun bu farklılaşmaya işaret etmesi bu ihtiyacı pekiştirmektedir.

4.1.2. Sınıf düzeyi

Tablo 27: Sınıf Düzeylerine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Sınıf	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
9. Sınıf	316	2,7481	1,05186	Gruplar Arası	7,703	3	2,568			
10. Sınıf	319	2,8216	1,20748	Grup İçi	1290,782	1029	1,254	2,047	,106	-
11. Sınıf	233	2,9690	1,07378	Toplam	1208,021	1032				
12. Sınıf	165	2,9226	1,13460							
Toplam	1033	2,8485	1,12170							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı puanlarının okunan sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 27'de verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F=2,047$, $p>0.05$).

Bu veriden hareketle öğrencilerin buldukları sınıf düzeyinin gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tabloda da görülebileceği üzere 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin gelecek kaygısı düzey ortalamaları yüksek görünmektedir. 11 ve 12. sınıfların eğitim hayatının bir sonraki kademesi olan yükseköğretim kademesine geçişe hazırlık sınıfları olduğu düşünüldüğünde gelecek kaygısı düzeylerinin artması anlaşılabilir. Bu dönem öğrencilerin gelecekle ilgili önemli kararlar vereceği bir dönemdir. Yükseköğretimde seçilecek olan bölüm bir sonraki adım olan iş hayatında ve yetişkinlik dönemindeki yaşantılarını doğrudan etkileyeceğinden bu dönemde geleceğe dair kaygı duymaları normal görülebilir. Aydın ve Çiftel (2013) de çalışmalarında lise son sınıf öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeylerinin diğer katılımcılardan yüksek seviyede olduğu sonucuna ulaşmışlardır (O. Aydın & Çiftel, 2013).

4.1.3. Okul

Tablo 28: Okul Değişkenine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Okul	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlık
1. Kartal AİHL	87	2,4272	1,00923	Gruplar Arası	40,886	9	4,541			
2. Hakkı Demir AİHL	84	2,6651	1,08628	Grup İçi	1257,642	1024	1,228			
3. İstanbul Kız AİHL	62	3,1785	,82241	Toplam	1298,508	1033				
4. Bakırköy AİHL	156	2,8205	1,14832					3,697	,0001	1-3,5,7,10
5. Şişli Süleyman Şah Kız AİHL	64	3,0125	1,08075							
6. Bağcılar Orhangazi AİHL	22	2,6212	1,13876							
7. Ümraniye AİHL	128	3,0620	,99522							

8. Henza Akın Çolakoğlu AİHL	187	2,7699	1,38023
9. Cibali AİHL	74	2,7153	1,01365
10. Mimar Sinan Kız AİHL	170	3,0124	1,00445
Toplam	1034	2,8486	1,08140

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının öğrencisi olunan okula göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 28’de verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının öğrencisi olunan okula göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görölmektedir ($F=3,697$, $p<0.05$). Bu veriden hareketle öğrencisi olunan okulun, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojen olmaması durumunda kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinden Tamhane T2 testi uygulanmıştır. Gelecek kaygısı düzeyi bakımından en yüksek kaygı düzeyine sahip grubun İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan katılımcılar olduğu ($X=3,1785$), en düşük gelecek kaygısına sahip grubun ise Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesinde okuyan katılımcılar olduğu ($X=2,4272$) görölmüştür. Okulların öğrenci alım yöntemleri ve yüzdeler dilimlerine göre başarı sıralamalarına bakıldığında sıralama tablo 1’de verildiği gibidir. Bu tablodaki veriler incelendiğinde gelecek kaygısı düzeyleri bakımından liseye giriş esnasındaki başarının etkisinin çok yüksek olmadığını söylemek uzak bir yorum olmayacaktır. Zira gelecek kaygısı düzeyleri okulların öğrenci alımları sırasındaki kriterleri ve yüzdeler dilimleriyle aynı doğrultuda veya benzer şekilde değişiklik göstermemiştir. Bunun istisnası olarak çalışmaya alınan okullar arasında öğrenci alımını 2021-2022 yılında 0,68 gibi yüksek bir yüzdeler dilimle gerçekleştiren Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi gösterilebilir. Çalışmada veri alınan tüm okullardan daha düşük bir gelecek kaygısı ortalaması ($X=2,4272$) görölen Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencisi olan katılımcıların gelecek kaygısı düzeylerinin diğer 9 okula nazaran gözle görülür biçimde farklılaşmasının sebebi okulun sahip olduğu iklim ve okul kültürü olabilir. Türkiye’de imam hatip liseleri arasında her zaman örnek gösterilen ve model alınan bir okul olan Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesinin bu şekilde farklılaşmasının nedenleri ancak okul özelinde yapılacak çalışmalarla ortaya konulabilir.

Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ($X=2,4272$) İstanbul Kız Anadolu ($X=3,1785$), Şişli Süleyman Şah Kız Anadolu ($X=3,0125$), Ümraniye Anadolu ($X=3,0620$), Mimar Sinan Kız Anadolu İmam Hatip Liselerinden ($X=3,0124$) istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştığı tespit edilmiştir. Bu farklılaşma Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin oluşturduğu grubun sayılan diğer gruplardan daha düşük gelecek kaygısına sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

En yüksek gelecek kaygısı ortalamasına sahip okul İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi olmuştur. %14,87'lik yüzdelerle öğrenci alan bu okulun kendisinden öğrenci alımı bakımından daha düşük başarı düzeyine sahip okulların çoğunlukta olduğu örnekleme gelecek kaygısı düzeyleri ortalaması sırasında en sonda yer almasının sebepleri araştırılması gereken bir konudur.

4.1.4. Aile gelir durumu

Tablo 29: Aile Gelir Durumu ve Gelecek Kaygısı İlişkisi

Değişken	N	r	p
Aile Gelir Durumu	919	-,085**	,005
Gelecek Kaygısı Düzeyi			

**Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

İmam hatip lisesi öğrencisi olan katılımcıların gelecek kaygısı ve aile gelir durumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 29'da yer almaktadır. Analiz sonucunda gelecek kaygısı düzeyleri ve aile gelir durumları arasında negatif ve zayıf düzeyde ($r=-.085$) istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Yani katılımcıların aile gelir düzeyleri arttıkça gelecek kaygısı düzeyleri düşmektedir. Değişkenlerin birbiri üzerinde açıkladıkları varyans (r^2) %0,72'dir.

Bunun sebebi olarak maddi durumları iyi olan ailelerin çocukları olan katılımcıların gelecekleri ile ilgili ailelerinin kendilerini hem eğitim hayatlarında hem de eğitimlerini tamamladıkları dönemden sonra maddi olarak destekleyebileceğini düşünme ihtimali görülebilir.

Literatürde gelir düzeyi arttıkça gelecek kaygısının düştüğü yönünde benzer sonuçlara ulaşan çalışmalara rastlanmıştır (Şanlı Kula & Saraç, 2016; Pür, 2023). Aynı zamanda Demirbaş vd. gelecek

kaygısı ve gelir durumunun arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşmışlardır (Demirbaş vd., 2023). Netice olarak bizim çalışmamızda alınan ve analiz edilen veriler gelecek kaygısı ile aile maddi durumu arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktadır. Aile maddi durumunda artış, gelecek kaygısı düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bulunan bir düşüşe sebep olmuştur.

4.1.5. Anne-baba eğitim durumu

Tablo 30: Anne Eğitim Düzeylerine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlam lılık
1. Okuryazar değil	30	3,0278	1,04045	Gruplar Arası	21,351	7	3,050			
2. Okuryazar	29	2,9368	1,25655							
3. İlkokul mezunu	356	2,9888	1,03711	Toplam	1281,005	1026		2,467	,016	4-3; 8-1,3,5
4. Ortaokul mezunu	186	2,6864	1,02757							
5. Lise mezunu	232	2,8744	1,24851							
6. Ön lisans mezunu	28	2,5786	,97657							
7. Üniversite mezunu	139	2,7842	1,17638							
8. Lisansüstü	27	2,3963	1,07546							
Toplam	1027	2,8534	1,11738							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının anne eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 30'da verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=2,467$, $p<0.05$). Bu veriden hareketle anne eğitim düzeyinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Farkın kaynağını belirlemek için yapılan LSD testinin sonucunda ortaokul mezunu annelerin çocuklarının gelecek kaygısı düzeylerinin ($X=2,6864$) ilkokul mezunu annelerin çocuklarından ($X=2,9888$); lisansüstü mezunu annelerin çocuklarının ($X=2,3963$) ise okuryazar olmayan ($X=3,0278$), ilkokul mezunu ($X=2,9888$) ve lise mezunu ($X=2,8744$) olan annelerinin çocuklarından istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir.

Anne eğitim düzeyiyle gelecek kaygısı düzeyleri arasında düzenli bir ters orantıdan bahsetmek mümkün olmasa da istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar ile tepe ve dip ortalama puanlara bakıldığında eğitim düzeyinin yükselişi gelecek kaygısı düzeylerinde düşüslere sebebiyet vermiştir diyebiliriz.

Tablo 31: Baba Eğitim Düzeylerine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Baba Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
1. Okuryazar değil	2	2,9167	,35355	Gruplar Arası	15,549	7	2,221			
2. Okuryazar	10	2,7400	1,21440	Grup İçi	1258,003	1017	1,239			
3. İlkokul mezunu	260	2,9746	1,09312	Toplam	1273,552	1022				
4. Ortaokul mezunu	190	2,9946	,97639							
5. Lise mezunu	289	2,8070	1,21869							
6. Ön lisans mezunu	20	2,7733	1,12809					1,792	,085	-
7. Üniversite mezunu	188	2,6752	1,06659							
8. Lisansüstü	64	2,7266	1,19718							
Toplam	1023	2,8543	1,11631							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının baba eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 31’de verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F=1,792, p>0.05$). Bu veriden hareketle baba eğitim düzeyinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir. Daha önce yapılmış olan çalışmalardan Yıldız-Arıanoğlu ve Sarı’nın çalışması da baba eğitim düzeyine göre okula aidiyet duygusunun anlamlı farklılaşmasına rastlanmayan bir çalışmadır (Yıldız-Arıanoğlu & Sarı, 2022).

4.1.6. Anne-baba meslek

Tablo 32: Anne Mesleğine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Anne Meslek	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
DKAB/İHL										
Meslek	26	2,8731	1,01640	Gruplar Arası	,192	3	,064			
Dersleri										
Öğretmeni										
KK										
Öğreticisi/	32	2,9313	1,13276	Grup İçi	1202,011	952	1,263			
İmam/Vaiz										
İlahiyat/İİ	6	2,8611	,51008	Toplam	1202,203	955		,051	,985	-
Akademisyen										
Diğer	892	2,8539	1,12870							
Toplam	956	2,8570	1,12199							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının anne mesleğine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 32’de verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının anne mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülebilir ($F=0,051, p>0.05$). Bu veriden hareketle anne mesleğinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 33: Baba Mesleğine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Baba Meslek	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
DKAB/İHL Meslek Dersleri Öğretmeni	14	2,8000	1,14137	Gruplar Arası	,256	3	,085			
KK Öğreticisi/ İmam/Vaiz	15	2,8733	1,21604	Grup İçi	1205,542	958	1,258			
İlahiyat/İİ Akademisyen	9	3,0000	1,36423	Toplam	1205,798	961		,068	,977	-
Diğer	924	2,8444	1,07287							
Toplam	962	2,8457	1,12015							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının baba mesleğine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 33'ten görülebilir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının baba mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülebilir ($F=0,068$, $p>0,05$). Bu veriden hareketle baba mesleğinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Literatürde imam hatip lisesi özelinde ya da diğer okulları konu almış olan araştırmaların bulguları arasında Anne ve baba mesleklerinin gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olup olmadığına dair herhangi bir veriye rastlanmamıştır. Bu çalışma kapsamında değerlendirmeye alınan anne ve baba mesleklerinin gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı böylece ortaya konulmuştur.

4.1.7. Ortaokul mezuniyeti

Tablo 34: Ortaokul Mezuniyeti Değişkenine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Ortaokul Mezuniyeti	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
İHO'da okuyup mezun oldum.	670	2,8696	1,07912	Grup İçi	5,356	3	1,785			
Normal ortaokulda okudum.	312	2,7636	1,19585	Gruplar Arası	1289,177	1026	1,257			
İHO'da başladım, normal ortaokulda bitirdim.	18	3,0278	1,31513	Toplam	1294,533	1029		1,421	,235	-
Normal ortaokulda başladım, İHO'dan mezun oldum.	30	3,1211	1,11371							
Toplam	1030	2,8476	1,12163							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının mezun olunan ortaokul türüne göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 34'te sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının mezun olunan ortaokul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülebilir ($F=1,421$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle mezun olunan ortaokul türünün, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 34'te sunulan test sonuçlarından görülebileceği üzere grupların gelecek kaygısı düzeyleri en düşükten en yükseğe doğru normal ortaokuldan mezun olanlar, imam hatip ortaokulu mezunları, imam hatip ortaokulunda öğrenim görmeye başlayıp başka bir ortaokulda öğrenimlerini tamamlayanlar ve normal ortaokulda başlayan orta öğrenimlerini imam hatip ortaokulunda tamamlayanlar şeklinde sıralanmıştır. Bu veriden hareketle okul değişikliği yapan öğrencilerde gelecek kaygısı düzeylerinin diğer öğrencilere göre daha yüksek gerçekleştiğini söylemek uzak bir yorum olmayacaktır.

4.1.8. Hafızlık

Tablo 35: Hafızlık Durumuna Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Hafızlık	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
Hafızlık yaptım.	40	2,7725	1,18280	Gruplar Arası	1,931	2	,966			
Hafızlık çalıştım, tamamlaya	105	2,9724	1,11138	Grup İçi	1277,149	1007	1,268	,761	,467	-
Hafızlık çalışmadım	865	2,8383	1,12532	Toplam	1279,080	1009				
Toplam	1010	2,8496	1,12591							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının hafızlık durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 35'te sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının hafızlık durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülebilir ($F=0,761$, $p>0,05$). Bu veriden hareketle hafızlık durumunun, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.1.9. Tercih sebebi

Tablo 36: Okul Tercih Sebeplerine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Tercih Sebebi	N	\bar{X}	Ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
1. Kendi isteğim	293	2,5570	1,03683	Gruplar Arası	49,695	6	7,783			
2. Öğretmenlerimin tavsiyesi	42	2,5841	1,06545	Grup İçi	1067,242	954	1,119			
3. Ailemin isteği	307	3,0640	1,05895	Toplam	1113,937	960		6,957	,0001	1-3,6,7; 2-3; 4-3,6,7
4. Akrabalarımın tavsiyesi	5	1,9333	,59582							

5. Çevremdeki bazı insanların teşvik etmesi	50	2,8593	1,08306
6. Puanımın bu okula yeterli olması	199	2,8998	1,08047
7. Okulun evimize yakın olması	65	2,9164	1,07243
Toplam	961	2,8279	1,07720

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının imam hatip lisesini tercih nedenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 36'da verilmiştir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının imam hatip lisesini tercih nedenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=6,957$, $p<0.05$). Bu veriden hareketle imam hatip lisesini tercih nedenlerinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojen olması durumunda kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Sonuç olarak kendi isteğiyle imam hatip lisesine yerleşen katılımcıların ($X=2,5570$) aile isteği ($X=3,0640$), puanının o okula yetmesi sebebiyle tercih yapanlar ($X=2,8998$) ve okulun eve fiziksel yakınlığı sebebiyle tercih edenlerden ($X=2,9164$) daha düşük gelecek kaygısı düzeyine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Bununla beraber öğretmenlerinin tavsiyesi ile imam hatip lisesi tercih eden katılımcıların gelecek kaygısı düzeyi ($X=2,5841$), ailesinin isteğiyle tercih edenlerden ($X=3,0640$), daha düşük gerçekleşmiştir.

Ayrıca akrabalarının tavsiyesiyle imam hatip lisesini tercih eden katılımcılar ($X=1,9333$) aile isteği ($X=3,0640$), puanının o okula yetmesi sebebiyle tercih yapanlar ($X=2,8998$) ve okulun eve fiziksel yakınlığı sebebiyle tercih edenlerden ($X=2,9164$) daha düşük gelecek kaygısı düzeyine sahiptir.

Kendi isteğiyle bu okulu tercih eden öğrencilerin gelecek kaygısı düzeylerinin düşüklüğü üzerine düşünülmesi gereken bir husustur. Bireyin kendi tercih ettiği ortamda kendini güvende hissetmesi zorla veya yönlendirmeye dahil olduğu ortamda güven duygusu yaşamasından daha

kolaydır. Bu veri ailelerin okul tercih dönemlerinde çocuklarına yapacakları rehberlikte dikkate alması gereken bir duruma işaret etmektedir.

4.1.10. Okul dışında din eğitimi alma durumu

Tablo 37: Okul Dışı Din Eğitimi Alma Durumlarına Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Okul Dışı Din Eğitimi	N	\bar{X}	ss	t	sd	p
Aldım	844	2,8804	1,04	1,758	1024	0,79
Almadım	182	2,7194	1,41			
Toplam	1026					

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı puanlarının okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları tablo 37’de verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=1,758$, $p>0,05$). Bu bulgu bize imam hatip lisesi öğrencileri içinde okul dışında din eğitimi almış olanlarla ($X=2,8804$) almamış olanların ($X=2,7194$) benzer okula aidiyet durumlarında olduklarını göstermektedir. Aynı zamanda okul dışında din eğitimi alma durumlarının gelecek kaygısı puanlarını etkileyen bir faktör olmadığı sonucuna da ulaşabiliriz.

4.1.11. Kalınan yer

Tablo 38: Okula Devam Ederken İkamet Durumlarına Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

İkamet	N	\bar{X}	ss	t	sd	p
Aile/Akraba Yanı	915	2,8894	1,12270	2,915	1009	,004
Yurt	96	2,5497	1,08227			
Toplam	1011					

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı puanlarının eğitim-öğretim dönemi devam ederken kaldıkları yere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları tablo 38’de verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının eğitim-öğretim dönemi devam ederken

kaldıkları yere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülebilir ($t=2,915$, $p<0,05$). Bu bulgu bize imam hatip lisesi öğrencileri içinde eğitim-öğretim dönemi devam ederken aile/ akraba yanında kalanların ($X=2,8894$) yurttan kalanlardan ($X=2,5497$) daha yüksek gelecek kaygısı düzeylerine sahip olduklarını göstermektedir. Aynı zamanda eğitim-öğretim dönemi devam ederken kalınan yerin gelecek kaygısı puanlarını etkileyen bir faktör olduğu sonucuna da ulaşabiliriz.

4.1.12. İstanbul'da yaşanan yıl

Tablo 39: İstanbul'da Yaşanan Yıl Değişkenine Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

İstanbul'da Yaşanan Yıl	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
0-4 Yıldır	71	2,5070	1,05845	Gruplar Arası	10,122	2	5,061			
5-12 Yıldır	102	2,8056	1,21635	Grup İçi	1230,560	979	1,257			
12 Yıldan Fazladır	809	2,8948	1,11399	Toplam	1240,682	981		4,026	,018	1-3
Toplam	982	2,8575	1,12459							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının İstanbul'da yaşadıkları süreye göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 39'da verilmiştir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının İstanbul'da yaşadıkları süreye göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=4,026$, $p<0,05$). Bu veriden hareketle İstanbul'da yaşanan sürenin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojen olması durumunda kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testi uygulanmıştır. 12 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşayan imam hatip lisesi öğrencisi katılımcıların gelecek kaygısı ortalamaları ($X=2,8948$) 0-4 yıldır İstanbul'da yaşayan öğrencilerden ($X=2,5070$) daha yüksek gelecek kaygısına sahiptir.

Bu bulgu farklı değişkenlerle irdelenerek tam olarak yorumlanabilecek olsa bile, İstanbul'a sonradan gelmiş olan öğrencilerin İstanbul'da doğmuş veya çok küçük yaşlarda İstanbul'a gelmiş olan öğrencilerden daha düşük gelecek kaygısı düzeyine sahip olmasının nedeni olarak, büyükşehirde

(özellikle İstanbul'da) muhatap olunan yaşam tarzının bu farka sebebiyet verebileceğini söylemek yanlış olmayacaktır. İstanbul'un ulaşım, geçim sağlama ve nüfus bakımından dezavantajlı olarak nitelendirilebilecek durumları, burada uzun yıllar geçirmiş olan katılımcıların gelecek ile ilgili kaygılarında etkili olabilir. Konu ile ilgili doğru yorumların yapılabilmesi bu konuda yapılacak ileri araştırmalarla mümkün olabilir.

4.1.13. Liseye giriş yöntemi

Tablo 40: Liseye Giriş Türüne Göre Gelecek Kaygısı Düzeyleri

Liseye Giriş	N	\bar{X}	ss	t	sd	p
Sınavla	448	2,8519	1,09			
Yerel Yerleştirme	586	2,8311	1,07	,307	1032	0,76
Toplam	1034					

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı puanlarının liseye giriş yöntemine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları tablo 40'ta verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının liseye giriş yöntemlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=0,307$, $p>0,05$). Bu bulgu bize imam hatip lisesi öğrencileri içinde liseye sınavla yerleşenlerin ($X=2,8519$) yerel yerleştirmeye yerleşenlerle ($X=2,8311$) benzer okula aidiyet durumlarında olduklarını göstermektedir. Bu veri, liseye yerleşme türünün gelecek kaygısı puanlarını etkileyen bir faktör olmadığı sonucunu vermektedir.

Okul değişkeninde de olduğu gibi başarı düzeyi yüksek olan, sınavla öğrenci kabul eden okullarla nispeten daha düşük başarı düzeyine sahip ve yerel yerleştirme ile girilen okullar arasında anlamlı bir fark olmayışı başarı düzeyinin gelecek kaygısı üzerinde ne gibi bir etkisi olduğunu düşündürür niteliktedir.

4.2. Okula Aidiyet Düzeylerine İlişkin Bulgular

Tablo 41: Okula Aidiyet Ölçek Ortalaması

Ölçek	N	Alınabilecek Minimum Puan Ortalaması	Alınabilecek Maksimum Puan Ortalaması	\bar{X}	ss
Okula Aidiyet Ölçeği	1030	1,0000	5,0000	3,2102	,75981

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının ortalaması 3,2102 olarak gerçekleşmiştir. Bu ortalama çalışmanın 5’li likert tipinde yapılmış olduğu göz önünde bulundurulduğunda orta düzeyde ($X=2,61-3,40$) bir aidiyeti temsil etmektedir. Buna göre İstanbul’da imam hatip lisesi okuyan öğrencilerin okula aidiyet düzeylerinin orta düzeyde gerçekleştiğini söylemek mümkündür.

4.2.1. Cinsiyet

Tablo 42: Cinsiyet Değişkenine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Cinsiyet	N	\bar{X}	ss	t	sd	p
Erkek	491	3,1563	,73540	-2,178	1028	,030
Kadın	539	3,2593	,77882			
Toplam	1030					

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonucu tablo 42’de verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=-2,178$, $p<0,05$). Tabloya göre cinsiyetin okula aidiyet puanlarını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir. Buna göre erkek öğrenciler ($X=3,1563$), kız öğrencilerden ($X=3,2593$) daha düşük okula aidiyet puan ortalamasına sahiptir. Bu bulgu bize imam hatip lisesi öğrencileri içinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre okula aidiyetlerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Literatür bölümünde zikredilen çalışmalarda da erkek katılımcıların kadın katılımcılardan daha düşük düzeyde okul aidiyeti düzeylerine sahip olduğu yönünde sonuçlara rastlanmıştır (Alaca, 2011; Sarı, 2013; Özgök, 2013; Aşlamacı & Eker, 2016; Aşlamacı, 2017; Yüksel, 2020; Koç, 2021; Esen &

Aktağ, 2022). Gencer ise yaptığı araştırmada erkek öğrencilerin okula aidiyet puanlarını kız öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı olmasa da yüksek bulmuştur (Gencer, 2019). Aşlamacı çalışmasında öğrencilerin kendilerini imam hatip lisesine ait hissetme durumlarını cinsiyet değişkenine göre incelediğinde kız öğrencilerde okula aidiyet hissi konusunda sorulan soruya katılanların oranını %68,2, erkek öğrencilerde %53,8 olarak tespit etmiştir (Aşlamacı, 2017, s. 45). Sonuç olarak araştırmanın cinsiyet değişkeni ve okula aidiyet düzeyi açısından literatürle aynı doğrultuda sonuçlar vermiştir. Bununla birlikte Arıkan, lise öğrencilerinin oluşturduğu örneklem grubuyla yaptığı çalışmasında erkek öğrencilerin okula aidiyet bakımından kız öğrencilerden daha yüksek ortalama puanlara sahip olduğunu ve bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğunu bulmuştur (Arıkan, 2015).

4.2.2. Sınıf düzeyi

Tablo 43: Sınıf Değişkenine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Sınıf	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
9. Sınıf	313	3,1645	,72250	Gruplar Arası	6,068	3	2,023	3,530	,014	4-1,2,3
10. Sınıf	318	3,1912	,76325							
11. Sınıf	234	3,1744	,75462	Toplam	594,053	1029				
12. Sınıf	165	3,3843	,81063							
Toplam	1030	3,2102	,75981							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, sınıf düzeyine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 43'te verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=3,530$, $p<0.05$). Bu veriden hareketle sınıf düzeyinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojen olması durumunda kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testi uygulanmıştır. 12. sınıf öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanları ($X=3,3843$), 9. sınıf ($X=3,1645$), 10. sınıf ($X=3,1912$) ve 11. sınıf ($X=3,1744$) öğrencilerinden yüksektir.

Aşlamacı ve Eker (2016) Türkiye örneğinde yaptıkları çalışmada okula aidiyet düzeylerinin son sınıf öğrencilerinde diğer sınıf düzeylerine nazaran daha yüksek gerçekleştiğini raporlamıştır

(Aşlamacı & Eker, 2016). Sarı ise okula aidiyet düzeylerinin sınıf düzeyi yükseldikçe düştüğü yönünde bir sonuca varmıştır (Sarı, 2013).

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin ışığında tablo 41’de de görülebileceği üzere sınıf düzeyine göre okula aidiyet düzeyi ortalamalarına bakıldığında sürekli bir yükselişten bahsetmek mümkün değildir. Gruplar arasında en düşük okula aidiyet düzeyi 9. sınıf seçeneğini işaretleyen katılımcılarda görülmekte, 10. sınıfa gelindiğinde bu ortalama yükselmekte, 11. sınıfta kısmen düşmekte ve 12. sınıfta en yüksek seviyesine ulaşmaktadır. Bunun sebebi olarak okulda geçirdikleri vaktin sonuna yaklaşan öğrencilerin okudukları süre boyunca elde ettikleri sosyal birikimi geride bırakarak okuldan ayrılacaklarını düşünmeleri olabilir. Tabii ki bu veriyi bilimsel olarak yorumlayabilmek araştırmanın ve elde edilen verinin türü sebebiyle bu araştırma kapsamında mümkün değildir.

4.2.3. Okul

Tablo 44: Okul Değişkenine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Okul	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
1. Kartal AİHL	87	3,5192	,69233	Gruplar Arası	33,639	9	3,738			
2. Hakkı Demir AİHL	83	3,1766	,63350	Grup içi	560,414	1020	,549			
3. İstanbul Kız AİHL	62	3,4176	,75214	Toplam	594,053	1029				
4. Bakırköy AİHL	155	3,0787	,77311							
5. Şişli Süleyman Şah Kız AİHL	62	3,0062	,79978							1- 2,4,5,7,8,9;
6. Bağcılar Orhangazi AİHL	22	3,4672	,85615					6,803	,0001	3-4,5,7,8; 6-4,5,7,8;
7. Ümraniye AİHL	126	3,0961	,69714							10- 2,4,5,7,8,9
8. Henza Akın Çolakoğlu AİHL	189	3,0423	,69914							
9. Cibali AİHL	74	3,1807	,79058							
10. Mimar Sinan Kız AİHL	170	3,4381	,79588							
Toplam	1030	3,2102	,75981							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, okudukları okula göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 44'te verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının öğrencisi olunan okula göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=6,803$, $p<0.05$). Bu veriden hareketle öğrencisi olunan okulun, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojen olması durumunda kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanları ($X=3,5192$), Hakkı Demir ($X=3,1766$), Bakırköy ($X=3,0787$), Şişli Süleyman Şah ($X=3,0062$), Ümraniye ($X=3,0961$), Henza Akın Çolakoğlu ($X=3,0423$) ve Cibali Anadolu İmam Hatip Liselerinin öğrencilerinden ($X=3,1807$) daha yüksektir.

İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanları ($X=3,4176$), Bakırköy ($X=3,0787$), Şişli Süleyman Şah ($X=3,0062$), Ümraniye ($X=3,0961$) ve Henza Akın Çolakoğlu Anadolu İmam Hatip Liselerinin öğrencilerinden ($X=3,0423$) daha yüksek bulunmuştur.

Bağcılar Orhangazi Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ($X=3,4672$), Bakırköy ($X=3,0787$), Şişli Süleyman Şah ($X=3,0062$), Ümraniye ($X=3,0961$) ve Henza Akın Çolakoğlu Anadolu İmam Hatip Liselerinin öğrencilerinden ($X=3,0423$) daha yüksek çıkmıştır.

Mimar Sinan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanları ($X=3,4381$) ise Hakkı Demir ($X=3,1766$), Bakırköy ($X=3,0787$), Şişli Süleyman Şah ($X=3,0062$), Ümraniye ($X=3,0961$), Henza Akın Çolakoğlu ($X=3,0423$) ve Cibali Anadolu İmam Hatip Liselerinin öğrencilerinden ($X=3,1807$) yüksektir.

Okullara göre okula aidiyet puan ortalamaları sıralaması yapıldığında Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi birinci, Bağcılar Orhangazi Anadolu İmam Hatip Lisesi ikinci, Mimar Sinan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi üçüncü, İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi dördüncü, Cibali Anadolu İmam Hatip Lisesi beşinci, Hakkı Demir Anadolu İmam Hatip Lisesi altıncı, Ümraniye Anadolu İmam Hatip Lisesi yedinci, Bakırköy Anadolu İmam Hatip Lisesi sekizinci, Henza Akın Çolakoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi dokuzuncu ve Şişli Süleyman Şah Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi onuncu sırada yer almıştır. Burada liseye giriş başarısının okula aidiyet düzeyini etkileyen bir faktör olmadığı çıkarımı yapılabilir. Sarı, çalışmasında akademik başarı düzeyinin yükseldiği durumda okula aidiyetin de

yükseldiğini bulguları arasında zikretmiştir (Sarı, 2013). Fakat çalışmamızda farklı başarı düzeyleriyle öğrenci kabul eden okulların öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri anlamlı farklılaşmakla birlikte bunun başarı düzeyiyle aynı doğrultuda olmadığı, nispeten düşük başarı düzeyiyle yahut sınavsız öğrenci kabul eden okulların öğrencilerinin de yüksek okula aidiyet düzeylerine sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4.2.4. Aile gelir durumu

Tablo 45: Aile Gelir Durumu ve Okula Aidiyet İlişkisi

Değişken	N	r	p
Aile Gelir Durumu	914	,001	,492
Okula Aidiyet Düzeyi			

İmam hatip lisesi öğrencisi olan katılımcıların okula aidiyetleri ve aile gelir durumları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 45'te yer almaktadır. Analiz sonucunda okula aidiyet düzeyleri ve aile gelir durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı yorumlanacak bir ilişki bulunamamıştır ($r=001$, $p>0,01$). Bu veri ışığında okula aidiyet düzeyleri ile aile gelir durumunun ilişkisinin olmadığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Öz (2017) çalışmasında aile gelir düzeyi ile okula aidiyet düzeylerinin ilişkisini incelemiş ve gelir düzeyinin yükselişinin okul aidiyetinde düşüşe sebep olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmada aile gelir düzeyi en yüksek grupta aile gelir düzeyi en düşük grup arasında anlamlı bir farklılaşma da olmuştur. Buna göre okula aidiyet bakımından aile gelir düzeyi en düşük grup, aile gelir düzeyi en yüksek gruptan anlamlı ve pozitif yönde farklılaşmıştır (Öz, 2017).

Gencer (2019) ise çalışmasında aile gelir durumu değişkeni bakımından okula aidiyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşma tespit etmemiş, okula aidiyet düzeyi en düşük olan grubun aile gelir düzeyi yüksek olan öğrenciler olduğunu ortaya koymuştur (Gencer, 2019).

4.2.5. Anne-baba eğitim durumu

Tablo 46: Anne Eğitim Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
Okuryazar değil	31	3,4358	,70969	Gruplar Arası	3,630	7	,519			
Okuryazar	29	3,3142	,73325	Grup İçi	587,448	1014	,579			
İlkokul mezunu	353	3,2349	,76827	Toplam	594,053	1021				
Ortaokul mezunu	186	3,1547	,75894							
Lise mezunu	231	3,1676	,74156							
Ön lisans mezunu	28	3,3461	,85750					,895	,510	-
Üniversite mezunu	137	3,2204	,79424							
Lisansüstü	27	3,2375	,64564							
Toplam	1022	3,2146	,75981							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 46'da verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F=0,895, p>0.05). Bu veriden hareketle anne eğitim düzeyinin, imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 47: Baba Eğitim Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Baba Eğitim Düzeyi	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
Okuryazar değil	3	3,1296	,77844	Gruplar Arası	4324	7	,618			
Okuryazar	10	3,0588	,77374	Grup İçi	582,939	1010	,577			
İlkokul mezunu	260	3,1976	,75838	Toplam	594,053	1017				
Ortaokul mezunu	188	3,2621	,80370							
Lise mezunu	288	3,1462	,73437							
Ön lisans mezunu	20	3,2227	,86401					1,070	,380	-
Üniversite mezunu	185	3,2651	,76195							
Lisansüstü	64	3,3800	,69925							
Toplam	1018	3,2176	,75990							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 47'de verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F=1,070, p>0.05). Bu veriden hareketle baba eğitim düzeyinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.2.6. Anne-baba meslek

Tablo 48: Anne Mesleğine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Anne Meslek	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
DKAB/İHL										
Meslek Dersleri Öğretmeni	26	3,2109	,74390	Gruplar Arası	,987	3	,329			
KK Öğreticisi/ İmam/Vaiz	32	3,0457	,80041	Grup İçi	550,604	946	,582	,565	,638	-
İlahiyat/İİ Akademisyen	6	3,3056	,48016	Toplam	551,590	949				
Diğer	886	3,2198	,76340							
Toplam	950	3,2142	,76239							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, anne mesleğine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 48'de verilmiştir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının anne mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F=0,565, p>0.05). Bu veriden hareketle anne mesleğinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Tablo 49: Baba Mesleğine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Baba Meslek	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
DKAB/İHL										
Meslek Dersleri Öğretmeni	15	3,4244	,82664	Gruplar Arası	1,017	3	,229			
KK Öğreticisi/ İmam/Vaiz	15	3,3602	,81529	Grup İçi	553,320	953	,581			
İlahiyat/İİ Akademisyen	9	3,3017	,63275	Toplam	554,337	956		,584	,626	-
Diğer	918	3,2138	,76114							
Toplam	957	3,2202	,76148							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, baba mesleğine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 49'da verilmiştir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının baba mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F=0,584$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle baba mesleğinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

Anne ve baba mesleği bakımından okula aidiyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Fakat din görevlisi veya din eğitimcisi olan katılımcıların okula aidiyet ortalamalarının diğer mesleklere sahip ebeveynin çocuklarının daha üzerinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Bu durumun istisnası olarak tablo 48'de görülebileceği üzere anne mesleği değişkeninde diğer mesleklere sahip annelerin çocukları olan katılımcılardan daha düşük düzeyde okula aidiyet ortalamasına sahip olan Kur'an kursu öğreticisi/vaize annelerin çocukları olan katılımcılar gösterilebilir.

4.2.7. Ortaokul mezuniyeti

Tablo 50: Ortaokul Mezuniyet Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Ortaokul Mezuniyeti	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
İHO'da okuyup mezun oldum.	668	3,2276	,76481	Gruplar Arası	1,886	3	,629			
Normal ortaokulda okudum.	307	3,1947	,75176	Grup İçi	590,134	1019	,579			
İHO'da başladım, normal ortaokulda bitirdim.	17	3,2356	,98697	Toplam	592,020	1022		1,086	,354	-
Normal ortaokulda başladım, İHO'dan mezun oldum.	31	2,9831	,61820							
Toplam	1023	3,2105	,76110							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, mezun olunan ortaokul türüne göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 50’de sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının mezun olunan ortaokul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülebilir ($F=1,086$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle mezun olunan ortaokul türünün, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

İmam hatip ortaokulunda okuyup mezun olan öğrencilerin normal ortaokuldan mezun olan öğrencilere göre aidiyet düzeyleri yüksek olsa da bu fark istatistiksel olarak anlamlı değildir ($p>0.05$). Bu veriler imam hatip ortaokulu mezunu öğrencilerin diğer ortaokullardan mezun olan öğrencilerden imam hatip lisesine aidiyet hissetme bakımından temayüz etmediğini ortaya koymaktadır.

4.2.8. Hafızlık

Tablo 51: Hafızlık Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Hafızlık	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
Hafızlık yaptım.	40	3,4385	,60584	Gruplar Arası	2,190	2	1,095			
Hafızlık çalıştım, tamamlamadım.	105	3,2136	,77209	Grup İçi	577,736	1000	,578			
Hafızlık çalışmadım.	858	3,1992	,76491	Toplam	594,053	1002		1,895	,151	-
Toplam	1003	3,2103	,76077							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, hafızlık durumuna göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 51’de sunulmuştur. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının hafızlık durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülebilir ($F=1,895$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle hafızlık durumunun, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.2.9. Tercih sebebi

Tablo 52: Okul Tercih Sebebine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Tercih Sebebi	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
1. Kendi isteğim	290	3,6069	,71352	Gruplar Arası	69,616	6	11,603			
2. Öğretmenlerimin tavsiyesi	42	3,1331	,71017	Grup İçi	521,927	1022	,517			
3. Ailemin isteği	306	2,9933	,71287	Toplam	594,053	1029				
4. Akrabalarımın tavsiyesi	5	3,0667	,22703							
5. Çevremdeki bazı insanların teşvik etmesi	50	3,3993	,71641					22,441	,000	1-2,3,6,7 ; 5-3,6
6. Puanımın bu okula yeterli olması	199	3,0156	,74126							
7. Okulun evimize yakın olması	64	3,1743	,73156							
Toplam	956	3,2239	,76596							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, öğrencisi oldukları imam hatip lisesini tercih nedenlerine göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 52’de verilmiştir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının imam hatip lisesini tercih nedenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir (F=22,441, p<0.05). Bu veriden hareketle öğrencisi oldukları imam hatip lisesini tercih nedenlerinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir.

Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojen olması durumunda kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testi uygulanmıştır. Kendi isteğiyle öğrencisi oldukları imam hatip lisesini tercih eden öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanları

($X=3,6069$), öğretmenlerinin tavsiyesiyle ($X=3,1331$), aile isteğiyle ($X=2,9933$), puanının öğrencisi olduğu okula yetmesi sebebiyle ($X=3,0156$) ve okulun eve yakın olması ($X=3,1743$) nedenleriyle tercih eden öğrencilerinden; çevresindeki bazı insanların teşvik etmesi nedeniyle okuduğu imam hatip lisesini tercih eden öğrencilerin ($X=3,3993$) okula aidiyet ortalama puanları ise ailesinin isteği ($X=2,9933$) ve puanının öğrencisi olduğu okula yetmesi nedeniyle ($X=3,0156$) okulu tercih etmiş olan öğrencilerin okula aidiyet ortalama puanlarından yüksektir.

3,60 gibi diğer değişkenler için yapılan testlerde sıkça rastlanmamış bir düzeyde okula aidiyet ortalamalarına sahip olan grubun kendi isteğiyle bu okulları tercih eden öğrenciler olması dikkat çekmektedir. Öğrencinin bulunmak istediği ve bulunmayı kendi rızasıyla tercih ettiği bir ortama ait hissetme düzeyiyle dış etkenler zorlaması veya yönlendirmesiyle girdikleri ortamlara aidiyet geliştirmeleri arasında ciddi bir farklılık olduğunu gözler önüne sermektedir. Literatür kısmında zikrettiğimiz araştırmamızda Aşlamacı da benzer bir sonuca ulaşmış, kendi isteğiyle okuduğu okula devam eden öğrencilerin okula aidiyet düzeylerinin diğer öğrencilerden yüksek gerçekleştiğini araştırmamızda zikretmiştir (Aşlamacı, 2017). Aynı şekilde Gencer de imam hatip lisesine kendi isteğiyle yerleşen öğrencilerin okula aidiyet düzeylerini diğer öğrencilerden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır (Gencer, 2019). Yüksel'in de çalışması benzer şekilde bir sonuç vermiştir. Okula aidiyet düzeyi en yüksek grup okulu kendi isteğiyle tercih eden öğrencilerin oluşturduğu gruptur (Yüksel, 2020).

4.2.10. Okul dışında din eğitimi alma durumu

Tablo 53: Okul Dışı Din Eğitimi Alma Durumuna Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Okul Dışı Din Eğitimi	N	\bar{X}	ss	t	sd	p
Aldım	842	3,2423	,74958	2,981	1022	,003
Almadım	182	3,0579	,78982			
Toplam	1024					

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının okul dışında din eğitimi alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları tablo 53'te verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($t=2,981$, $p<0,05$). Buna göre okul dışında din eğitimi almış olma durumunun okula aidiyet puanlarını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir. Okul dışında

din eğitimi almış olan katılımcılar ($X=3,2423$), okul dışında din eğitimi almamış katılımcılardan ($X=3,0579$) daha yüksek okula aidiyet puan ortalamasına sahiptir.

4.2.11. Kalınan yer

Tablo 54: Okula Devam Ederken İkamet Edilen Yere Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

İkamet	N	\bar{X}	ss	t	sd	p
Aile/Akraba Yanı	914	3,1860	,76796	-3,130	1008	,002
Yurt	96	3,4410	,66943			
Toplam	1010					

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının okula devam ederken ikamet edilen yere göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları tablo 54'te görülebilir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının eğitim-öğretim dönemi devam ederken kaldıkları yere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülebilir ($t=-3,130$, $p<0,05$). Buna göre okula devam ederken ikamet edilen yerin okula aidiyet puanlarını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir. Yurttan kalan katılımcılar ($X=3,4410$), aile/akraba yanında kalan katılımcılardan ($X=3,1860$) daha yüksek okula aidiyet puan ortalamasına sahiptir.

Bunun sebebi olarak geneli okullara bağlı olan yurtlarda ve okul arkadaşlarıyla beraber konaklayan yurt öğrencilerinin okul sınırları içerisinde geçirdikleri vakit ve okulun imkanlarıyla (yemek, fiziki ortam, okul çalışanları) hemhal olma düzeylerinin yüksek olması gösterilebilir. Okul ortamında daha uzun vakit geçiren öğrencilerin okulu ve ortamı benimsemesinin kolay olacağı düşünülmektedir. Bu benimseme durumu ise okula aidiyete destek olabilecek bir faktör olarak görülebilir.

Aile yanında kalan öğrencilerin okula aidiyet puan ortalamalarına bakıldığında okula aidiyetlerinin orta düzeyde gerçekleştiğini söylemek mümkündür ($X=3,1860$). Yurttan kalan öğrenciler ise orta düzeyin hemen üzerinde bir okula aidiyet ortalamasına sahiptir ($X=3,4410$).

4.2.12. İstanbul'da yaşanan yıl

Tablo 55: İstanbul'da Yaşanan Yıl Değişkenine Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

İstanbul'da Yaşanan Yıl	N	\bar{X}	ss	Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Anlamlılık
1. 0-4 Yıldır	72	3,4237	,65991	Gruplar Arası	4,400	2	2,200			
2. 5-12 Yıldır	102	3,2425	,73436	Grup İçi	566,954	977	,580			
3. 12 Yıldan Fazladır	806	3,1724	,77345	Toplam	571,354	979		3,791	,023	1-3
Toplam	980	3,1981	,76394							

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, İstanbul'da yaşanan yıla göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan tek faktörlü ANOVA sonuçları tablo 55'te verilmiştir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının İstanbul'da yaşadıkları süreye göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F=3,791$, $p<0.05$). Bu veriden hareketle İstanbul'da yaşanan yıl miktarının, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir. İstanbul'da 12 yıldan fazla bir süredir yaşayan katılımcılar ($X=3,1724$), İstanbul'da 4 yıldan az süredir yaşayan katılımcılardan ($X=3,4237$) daha düşük okula aidiyet puan ortalamasına sahiptir.

4.2.13. Liseye giriş yöntemi

Tablo 56: Liseye Yerleşme Türüne Göre Okula Aidiyet Düzeyleri

Liseye Giriş	N	\bar{X}	ss	t	sd	p
Sınavla	447	3,2516	,75449			
Yerel Yerleştirme	583	3,1784	,76298	1,533	1028	,126
Toplam	1030					

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının liseye giriş yöntemlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan bağımsız örneklem t testi

sonuçları tablo 56’da verilmektedir. Tablo incelendiği zaman imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının liseye giriş yöntemlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t=1,533$, $p>0,05$). Buna göre liseye giriş yönteminin okula aidiyet puanlarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir.

4.3. Okula Aidiyet Düzeyleri ile Gelecek Kaygısı Düzeyleri Arasındaki İlişki

Tablo 57: Gelecek Kaygısı ve Okula Aidiyet Duygusu Düzeyleri Arasındaki İlişki

Değişken	N	r	p
Okula Aidiyet Düzeyi	1026	,-178**	,0001
Gelecek Kaygısı Düzeyi			

**Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır.

Gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek maksadıyla Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 55’te yer almaktadır. Analiz sonucunda gelecek kaygısı düzeyleri ve okula aidiyet düzeyleri arasında negatif ve zayıf düzeyde ($r=-.178$) istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Yani katılımcıların gelecek kaygısı düzeyleri düştükçe okula aidiyet düzeyleri artmaktadır. Değişkenlerin birbiri üzerinde açıkladıkları varyans (r^2) %3,16’dır. Diğer bir ifade ile okula aidiyet duygusunun %3,16’sı gelecek kaygısının düşük olmasından kaynaklanıyor olabilir.

Gelecek kaygısı düzeylerinin okula aidiyet duygusunu, okula aidiyet duygusunun ise gelecek kaygısını nasıl etkilediği ile ilgili bu çalışma kapsamında bir sonuca varmak araştırmanın türü, yöntemi ve verileri sebebiyle mümkün olmayacaktır. Bu konu ile ilgili detaylı bir analiz, yapılacak başka bir araştırma ile mümkün olabilir.

4.4. Bağımsız Değişkenlere Dair Bulgular Tablosu

Tablo 58: Bağımsız Değişkenlere Dair Bulgular Tablosu

Değişken	Gruplar	Uygulanan Test	Anlamlı Farklılık*		Farkın bulunduğu gruplar	
			GK**	OA	GK**	OA
Cinsiyet	(1) Erkek (2) Kadın	Independent Samples t-Test	Evet	Evet	1<2	1<2
Sınıf Düzeyi	(1) 9. Sınıf (2) 10. Sınıf (3) 11. Sınıf (4) 12.sınıf	One Way ANOVA LSD	Hayır	Evet	---	1,2,3<4
Okul	(1) Kartal AİHL (2) Hakkı Demir AİHL (3) İstanbul Kız AİHL (4) Bakırköy AİHL (5) Şişli Süleyman Şah Kız AİHL (6) Bağcılar Orhangazi AİHL (7) Ümraniye AİHL (8) Henza Akın Çolakoğlu AİHL (9) Cibali AİHL (10) Mimar Sinan Kız AİHL	One Way ANOVA LSD Tamhane	Evet	Evet	1<3,5,7,10	2,4,5,7,8,9<1
						4,5,7,8<3
						4,5,7,8<6
						2,4,5,7,8,9<10
Anne Eğitim Durumu	(1) Okuryazar değil (2) Okuryazar (3) İlkokul mezunu (4) Ortaokul mezunu (5) Lise mezunu (6) Ön lisans mezunu (7) Üniversite mezunu (8) Lisansüstü	One Way ANOVA LSD	Evet	Hayır	4<3	---
					8<1,3,5	
Baba Eğitim Durumu	(1) Okuryazar değil (2) Okuryazar (3) İlkokul mezunu (4) Ortaokul mezunu (5) Lise mezunu (6) Ön lisans mezunu (7) Üniversite mezunu (8) Lisansüstü	One Way ANOVA LSD	Hayır	Hayır	---	---
Anne Meslek	(1) DKAB/İHL Meslek Dersleri Öğretmeni (2) KK Öğreticisi/ İmam/Vaiz (3) İlahiyat/İl Akademisyen (4) Diğer	One Way ANOVA	Hayır	Hayır	---	---
Baba Meslek	(1) DKAB/İHL Meslek Dersleri Öğretmeni (2) KK Öğreticisi/ İmam/Vaiz (3) İlahiyat/İl Akademisyen (4) Diğer	One Way ANOVA	Hayır	Hayır	---	---
Ortaokul Mezuniyeti	(1) İHO'da okuyup mezun oldum. (2) Normal ortaokulda okudum. (3) İHO'da başladım, normal ortaokulda bitirdim. (4) Normal ortaokulda başladım, İHO'dan mezun oldum.	One Way ANOVA	Hayır	Hayır	---	---
Hafızlık	(1) Hafızlık yaptım (2) Hafızlık çalıştım, tamamlayamadım. (3) Hafızlık çalışmadım	One Way ANOVA	Hayır	Hayır	---	---
Tercih Sebebi	(1) Kendi isteğim (2) Öğretmenlerimin tavsiyesi (3) Ailemin isteği (4) Akrabalarımın tavsiyesi (5) Çevremdeki bazı insanların teşvik etmesi (6) Puanımın bu okula yeterli olması (7) Okulun evimize yakın olması	One Way ANOVA LSD	Evet	Evet	1<3,6,7	2,3,6,7<1
					2<3	
					4<3,6,7	
Okul Dışında Din Eğitimi	(1) Aldım (2) Almadım	Independent Samples t-Test	Hayır	Evet	---	2<1
Kalınan Yer	(1) Aile/Akraba Yanı (2) Yurt	Independent Samples t-Test	Evet	Evet	2<1	1<2
İstanbul'da Yaşanan Yıl	(1) 0-4 Yıldır (2) 5-12 Yıldır (3) 12 Yıldan Fazladır	One Way ANOVA LSD	Evet	Evet	1<3	3<1
Liseye Giriş Yöntemi	(1) Sınavla (2) Yerel Yerleştirme	Independent Samples t-Test	Hayır	Hayır	---	---

SONUÇ

Bu araştırmada İstanbul ili özelinde imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri ve gelecek kaygısı düzeyleri mezun olunan ortaokul düzeyi ve farklı demografik değişkenler ışığında incelenmiştir. Aynı zamanda gelecek kaygısı düzeyleri ile okula aidiyet düzeyleri arasındaki ilişki de incelemeye konu edilmiştir. Araştırma kapsamında mercek altına alınan demografik bilgiler cinsiyet, sınıf düzeyi, aile gelir durumu, öğrencisi olunan okul, anne-baba eğitim durumu, anne-baba mesleği, ortaokul mezuniyeti, hafızlık durumu, imam hatip lisesi tercih nedeni, okul dışında din eğitimi alma durumu, okul döneminde ikamet edilen yer, İstanbul'da yaşanan süre ve liseye giriş yöntemi şeklinde sıralanabilir. Araştırmada iki ölçek kullanılmıştır. Gelecek kaygısı düzeylerini ölçmek için Aydın ve Çiftel'in geliştirmiş olduğu ölçeğin 6 maddesi işe koşulmuştur (O. Aydın & Çiftel, 2013). Okula aidiyet düzeylerinin belirlenebilmesi maksadıyla ise Goodenow (1993) tarafından geliştirilen, daha önce yapılan okula aidiyet çalışmalarında da sıkça kullanılmış ve geçerlik-güvenirliği defalarca test edilmiş, ispatlanmış olan Psikolojik Okula Aidiyet Ölçeğinden (*The Psychological Sense of School Membership Scale-PSSM*) yararlanılmıştır. Araştırmanın hipotezleri ve bulgular sonucunda elde edilen bilgiler aşağıda kısaca zikredilecektir.

Araştırma kapsamında 31 adet hipotez belirlenmiştir. Araştırmanın bulguları ışığında bu hipotezlerin doğrulanma durumları şu şekilde gerçekteleşmiştir:

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşmaktadır. (H_{1a})

Çalışma grubundaki öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonucunda okula aidiyet ortalama puanlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür ($t=-2,178$, $p<0,05$). Buna göre erkek öğrenciler ($X=3,1563$), kız öğrencilerden ($X=3,2593$) daha düşük okula aidiyet puan ortalamasına sahiptir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 42). Bu veriler ışığında araştırmanın H_{1a} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri okudukları sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{1b})

Sınıf düzeyine göre anlamlı farklılaşmanın olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonucunda okula aidiyet ortalama puanlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür ($F=3,530$, $p<0,05$). Bu veriden hareketle sınıf düzeyinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Farkın hangi ortalamalar arasında olduğunu belirlemek için varyansların homojen olması durumunda kullanılan çoklu karşılaştırma testlerinden LSD testi uygulanmıştır. 12. sınıf

öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanları ($X=3,3843$), 9. sınıf ($X=3,1645$), 10. sınıf ($X=3,1912$) ve 11. sınıf ($X=3,1744$) öğrencilerinden yüksektir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 43). Bu veriler doğrultusunda araştırmanın H_{1b} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri okudukları okula göre farklılaşmaktadır. (H_{1c})

Çalışma grubundaki öğrencilerin okula aidiyet puanlarının, okudukları okula göre farklılaşmasının anlamlı olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları anlamlı farklılaşmayı ortaya koymuştur. ($F=6,803$, $p<0.05$). Bu veriden hareketle öğrencisi olunan okulun, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir. Buradaki farklılaşmalarda 10 imam hatip lisesinden müteşekkil örneklem grubunda 4 okul aidiyet puanlarının yüksekliğiyle öne çıkmıştır. Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi ($X=3,5192$), Bağcılar Orhangazi Anadolu İmam Hatip Lisesi ($X=3,4672$), Mimar Sinan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ($X=3,4381$) ve İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ($X=3,4176$) öğrencisi olan katılımcıların okula aidiyet ortalama puanları diğer gruplardan anlamlı olarak ayrılmıştır (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 44). Bu veriler, araştırmanın H_{1c} hipotezinin doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri anne eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{1d})

Örneklem grubundaki katılımcı öğrencilerin okula aidiyet puanlarının, anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizin sonuçları, imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı göstermiştir ($F=0,895$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle anne eğitim düzeyinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 46). Netice olarak araştırmanın H_{1d} hipotezi de doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri baba eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{1e})

Araştırmaya katkı veren öğrencilerin okula aidiyet puanlarının, baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizin sonuçları okula aidiyet ortalama puanlarının baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucunu vermiştir ($F=1,070$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle baba eğitim düzeyinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 47). Bu sonuca göre araştırmanın H_{1e} hipotezinin doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri anne mesleğine göre farklılaşmaktadır. (H_{1f})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, anne mesleğine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizin sonuçları imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının anne mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermiştir ($F=0,565$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle anne mesleğinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 48). Bu sonuca göre, araştırmanın H_{1f} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri baba mesleğine göre farklılaşmaktadır. (H_{1g})

Okula aidiyet puanlarının, baba mesleğine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için katılımcıların vermiş olduğu bilgiler ışığında yapılan analizin sonuçlarına göre imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının baba mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($F=0,584$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle baba mesleğinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 49). Bu sebeple araştırmanın H_{1g} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri mezun oldukları ortaokul türüne göre farklılaşmaktadır. (H_{1h})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, mezun olunan ortaokul türüne göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek için yapılan analizin sonuçlarına bakıldığında katılımcıların okula aidiyet ortalama puanlarının mezun olunan ortaokul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülebilir ($F=1,086$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle mezun olunan ortaokul türünün, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 50). H_{1h} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri hafızlık durumlarına göre farklılaşmaktadır. (H_{1i})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının, hafızlık durumuna göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz, katılımcıların okula aidiyet ortalama puanlarının hafızlık durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını ortaya koymuştur ($F=1,895$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle hafızlık durumunun, okula aidiyet üzerinde etkili

bir faktör olmadığı söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 51). Bu sebeple H_{1i} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri okulu tercih nedenlerine göre farklılaşmaktadır. (H_{1j})

Katılımcıların okula aidiyet puanlarının, öğrencisi oldukları imam hatip lisesini tercih nedenlerine göre anlamlı farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz sonuçları, imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının imam hatip lisesini tercih nedenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermiştir ($F=22,441$, $p<0.05$). Bu veriden hareketle öğrencisi oldukları imam hatip lisesini tercih nedenlerinin, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 52). Böylece araştırmanın H_{1j} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre farklılaşmaktadır. (H_{1k})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının okul dışında din eğitimi alma durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz, öğrencilerin okula aidiyet ortalama puanlarının okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucunu vermiştir ($t=2,981$, $p<0,05$). Okul dışında din eğitimi almış olan katılımcılar ($X=3,2423$), okul dışında din eğitimi almamış katılımcılardan ($X=3,0579$) daha yüksek okula aidiyet puan ortalamasına sahiptir. Buna göre okul dışında din eğitimi almış olma durumunun okula aidiyet puanlarını etkileyen bir faktör olduğu söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 53). Bu veriye göre araştırmanın H_{1k} hipotezinin doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri kaldıkları yere göre farklılaşmaktadır. (H_{1l})

Katılımcı imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının okula devam ederken ikamet edilen yere göre farklılaşmanın olup olmadığını ortaya koymak amacıyla uygulanan analizin sonucunda okula aidiyet ortalama puanlarının eğitim-öğretim dönemi devam ederken kaldıkları yere göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı söylenebilir ($t=-3,130$, $p<0,05$). Buna göre okula devam ederken ikamet edilen yerin okula aidiyet puanlarını etkileyen bir faktördür. Yurtta kalan katılımcılar ($X=3,4410$), aile/akraba yanında kalan katılımcılardan ($X=3,1860$) daha yüksek okula aidiyet puan

ortalamasına sahiptir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 54). Analiz sonucuna göre H_{11} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri İstanbul'da yaşadıkları yıla göre farklılaşmaktadır. (H_{1m})

Okula aidiyet puanlarının, İstanbul'da yaşanan yıla göre anlamlı farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz, imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet ortalama puanlarının İstanbul'da yaşadıkları süreye göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ortaya koymuştur ($F=3,791$, $p<0.05$). İstanbul'da 12 yıldan fazla bir süredir yaşayan katılımcılar ($X=3,1724$), İstanbul'da 4 yıldan az süredir yaşayan katılımcılardan ($X=3,4237$) daha düşük okula aidiyet puan ortalamasına sahiptir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 55). Bu veri, İstanbul'da yaşanan yıl miktarının, okula aidiyet üzerinde etkili bir faktör olduğunu göstermekte ve H_{1m} hipotezini doğrulamaktadır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleri liseye giriş yöntemine göre farklılaşmaktadır. (H_{1n})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet puanlarının liseye giriş yöntemlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan analizin sonuçları incelendiğinde imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının liseye giriş yöntemlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür ($t=1,533$, $p>0,05$). Buna göre liseye giriş yönteminin okula aidiyet puanlarını etkileyen bir faktör olmadığı söylenebilir ve böylece H_{1n} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri öğrencilerin cinsiyetine göre farklılaşmaktadır. (H_{2a})

Gelecek kaygısı puanlarının katılımcıların cinsiyetlerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analizin sonucu imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ortaya koyar niteliktedir ($t=-5,272$, $p<0,05$). Analiz sonucuna göre kız öğrencilerin gelecek kaygısı ortalama puanları ($X=3,0209$) erkek öğrencilerin gelecek kaygısı ortalama puanlarından ($X=2,6574$) daha yüksektir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 26). Bu veriye göre araştırmanın H_{2a} hipotezinin doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri okudukları sınıf düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{2b})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı puanlarının okunan sınıfa göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan analizin sonuçlarına göre imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir (F=2,047, p>0.05). (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 27). Böylece sınıf düzeyinin gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı ortaya çıkmış ve H_{2b} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri okudukları okula göre farklılaşmaktadır. (H_{2c})

Katılımcıların gelecek kaygısı ortalama puanlarının öğrencisi olunan okula göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz, imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının öğrencisi olunan okula göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucunu vermiştir (F=3,697, p<0.05). Bu veriden hareketle öğrencisi olunan okulun, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 28). Bu veriye göre araştırmanın H_{2c} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri anne eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{2d})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının anne eğitim düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz, imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermiştir (F=2,467, p<0.05). Bu veriden hareketle anne eğitim düzeyinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olduğu söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 30). Ortaokul mezunu annelerin çocukları olan katılımcıların gelecek kaygısı düzeylerinin (X=2,6864) ilkokul mezunu annelerin çocuklarından (X=2,9888) yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lisansüstü eğitim almış annelerin çocuklarının (X=2,3963) ise okuryazar olmayan (X=3,0278), ilkokul mezunu (X=2,9888) ve lise mezunu (X=2,8744) olan annelerinin çocuklarından istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 30). Böylece araştırmanın H_{2d} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri baba eğitim düzeyine göre farklılaşmaktadır. (H_{2c})

Katılımcıların gelecek kaygısı ortalama puanlarının baba eğitim düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla kullanılan analiz, imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının baba eğitim düzeyine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucunu vermiştir (F=1,792, p>0.05). Bu veriden hareketle baba eğitim düzeyinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 31) söylenebilir. Bu sebeple araştırmanın H_{2c} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri anne mesleğine göre farklılaşmaktadır. (H_{2f})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının anne mesleğine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz, katılımcıların gelecek kaygısı ortalama puanlarının anne mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı göstermiştir (F=0,051, p>0.05). Bu veriden hareketle anne mesleğinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 32). Bu sonuca göre araştırmanın H_{2f} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri baba mesleğine göre farklılaşmaktadır. (H_{2g})

Gelecek kaygısı ortalama puanlarının baba mesleği değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının tespiti amacıyla yapılan analizin sonucunda imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının baba mesleğine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığına ulaşılmıştır (F=0,068, p>0.05). Bu veriden hareketle baba mesleğinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı söylenebilir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 33). Böylece araştırmanın H_{2g} hipotezi de doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri mezun oldukları ortaokul türüne göre farklılaşmaktadır. (H_{2h})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının mezun olunan ortaokul türüne göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla uygulanan test sonuçlarına göre gelecek kaygısı ortalama puanlarının mezun olunan ortaokul türüne göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını söylemek mümkündür (F=1,421, p>0.05). Bu veri, mezun olunan ortaokul

türünün, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olmadığı görülmüş (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 34) ve H_{2h} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri hafızlık durumlarına göre farklılaşmaktadır. (H_{2i})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının hafızlık durumuna göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan analiz, gelecek kaygısı ortalama puanlarının hafızlık durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucunu vermiştir ($F=0,761$, $p>0.05$). Bu veriden hareketle hafızlık durumu, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör değildir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 35) ve araştırmanın H_{2i} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri okulu tercih nedenlerine göre farklılaşmaktadır. (H_{2j})

Araştırmaya katılan imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının imam hatip lisesini tercih nedenlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla kullanılan analiz, gelecek kaygısı ortalama puanlarının imam hatip lisesini tercih nedenlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucunu ortaya çıkartmıştır ($F=6,957$, $p<0.05$). Bu veriden hareketle imam hatip lisesini tercih nedenlerinin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olduğu ortaya çıkmış (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 36) ve H_{2j} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre farklılaşmaktadır. (H_{2k})

Gelecek kaygısı puanlarının okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan test, gelecek kaygısı ortalama puanlarının okul dışında din eğitimi alma durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığını göstermiştir ($t=1,758$, $p>0,05$). Bu bulgu bize imam hatip lisesi öğrencileri içinde okul dışında din eğitimi almış olanlarla ($X=2,8804$) almamış olanların ($X=2,7194$) benzer okula aidiyet durumlarında olduklarını göstermektedir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 37). Araştırmanın H_{2k} hipotezi doğrulanmamıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri kaldıkları yere göre farklılaşmaktadır. (H_{2l})

Çalışma grubunun gelecek kaygısı puanlarının eğitim-öğretim dönemi devam ederken kaldıkları yere göre farklılaşmanın olup olmadığını tespit etmek amacıyla yapılan testin sonuçlarına göre imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı ortalama puanlarının eğitim-öğretim dönemi devam ederken

kaldıkları yere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır ($t=2,915$, $p<0,05$). Bu bulgu bize imam hatip lisesi öğrencileri içinde eğitim-öğretim dönemi devam ederken aile/akraba yanında kalanların ($X=2,8894$) yurttan kalanlardan ($X=2,5497$) daha yüksek gelecek kaygısı düzeylerine sahip olduklarını göstermektedir. Aynı zamanda eğitim-öğretim dönemi devam ederken kalınan yerin gelecek kaygısı puanlarını etkileyen bir faktör olduğu sonucuna da ulaşabiliriz (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 38). Bu veriye göre araştırmanın H_{21} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri İstanbul'da yaşadıkları yıla göre farklılaşmaktadır. (H_{2m})

Gelecek kaygısı ortalama puanlarının araştırmanın katılımcıları olan imam hatip lisesi öğrencilerinin İstanbul'da yaşadıkları süreye göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi, öğrencilerin gelecek kaygısı ortalama puanlarının İstanbul'da yaşadıkları süreye göre anlamlı bir şekilde farklılaştığını ortaya koymuştur ($F=4,026$, $p<0,05$). Analiz sonuçlarına göre 12 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşayan imam hatip lisesi öğrencisi katılımcıların gelecek kaygısı ortalamaları ($X=2,8948$) 0-4 yıldır İstanbul'da yaşayan öğrencilerden ($X=2,5070$) daha yüksek gelecek kaygısına sahiptir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 39). Bu veriden hareketle İstanbul'da yaşanan sürenin, gelecek kaygısı üzerinde etkili bir faktör olduğu kanıtlanmış ve araştırmanın H_{2m} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeyleri liseye giriş yöntemine göre farklılaşmaktadır. (H_{2n})

Çalışma grubundaki imam hatip lisesi öğrencilerinin gelecek kaygısı puanlarının liseye giriş yöntemine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan test, katılımcı öğrencilerin gelecek kaygısı ortalama puanlarının liseye giriş yöntemlerine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucunu vermiştir ($t=0,307$, $p>0,05$). Bu bulgu bize imam hatip lisesi öğrencileri içinde liseye sınavla yerleşenlerin ($X=2,8519$) yerel yerleştirmeye yerleşenlerle ($X=2,8311$) benzer okula aidiyet durumlarında olduklarını göstermektedir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 40). Bu veri, liseye yerleşme türünün gelecek kaygısı puanlarını etkileyen bir faktör olmadığı ve araştırmanın H_{2n} hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin okula aidiyet düzeyleriyle gelecek kaygısı düzeyleri arasında bir ilişki vardır. (H_3)

Gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeyleri arasındaki ilişkiyi tespit etmek maksadıyla yapılan ilişki analiz sonucunda gelecek kaygısı düzeyleri ve okula aidiyet düzeyleri arasında negatif ve zayıf

düzeyde ($r=-.178$) istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Bu veri, katılımcıların gelecek kaygısı düzeyleri düştükçe okula aidiyet düzeylerinin arttığı sonucunu vermiştir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 57). Değişkenlerin birbiri üzerinde açıkladıkları varyans (r^2) %3,16'dır. Diğer bir ifade ile okula aidiyet duygusunun %3,16'sı gelecek kaygısının düşük olmasından kaynaklanıyor olabilir. Böylece araştırmanın H_3 hipotezi doğrulanmıştır.

İmam hatip lisesi öğrencilerinin aile gelir düzeyleriyle okula aidiyet düzeyleri arasında ilişki vardır. (H_4)

Katılımcıların okula aidiyetleri ve aile gelir durumları arasında ilişki olup olmadığını tespit etmek amacıyla tek kuyruklu Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Analiz sonucunda okula aidiyet düzeyleri ve aile gelir durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı olarak yorumlanacak bir ilişki bulunamamıştır ($r=0,01$, $p>0,01$). Bu doğrultuda araştırmanın H_{1d} hipotezinin doğrulanmamıştır. (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 45)

İmam hatip lisesi öğrencilerinin aile gelir düzeyleriyle gelecek kaygısı düzeyleri arasında ilişki vardır. (H_5)

İmam hatip lisesi öğrencisi olan katılımcıların gelecek kaygısı ve aile gelir durumları arasındaki ilişkiyi tespit etmek amacıyla Pearson Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda gelecek kaygısı düzeyleri ve aile gelir durumları arasında negatif ve zayıf düzeyde ($r=-.085$) istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,01$) bir ilişki bulunmuştur. Yani katılımcıların aile gelir düzeyleri arttıkça gelecek kaygısı düzeyleri düşmektedir. Değişkenlerin birbiri üzerinde açıkladıkları varyans (r^2) %0,72'dir (Detaylı bilgi için bkz. Tablo 29). Bu sonuç araştırmanın H_{2d} hipotezini doğrulanmıştır.

Araştırmada kullanılan veri toplama formunun ilk sorusu olan cinsiyet değişkeni ile gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeyi puan ortalamalarının ilişkisine bakıldığında iki ölçekte de gruplar arası istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmalar tespit edilmiştir. (bkz. Tablo 26 ve Tablo 42) Gelecek kaygısı düzeyleri bakımından kadınlar erkeklerden daha yüksek düzeyde gelecek kaygısına sahipken, okula aidiyetleri daha yüksektir. Erkek katılımcıların gelecek kaygısı düzeyleri ve okula aidiyetleri kadın katılımcılara göre düşüktür. Literatürde karşılaşılan sonuçlarla araştırmanın bulguları karşılaştırıldığında da bu minvalde sonuçlara sıkça rastlanmıştır. Hem gelecek kaygısı (Aydın & Çiftel, 2013; Şanlı Kula & Saraç, 2016; Özkan, 2023) hem de okula aidiyet düzeyleri (Alaca, 2011; Sarı, 2013; Özgök, 2013; Aşlamacı & Eker, 2016; Aşlamacı, 2017; Yüksel, 2020; Koç, 2021; Esen & Aktağ, 2022)

ile ilgili araştırmamızın bulgularına paralel bulgular daha önce de elde edilmiştir. Bu sonuçlara sebep olan faktörler daha detaylı incelenmeli ve kadınlarda gelecek kaygısını ortadan kaldıracak veya seviyesini düşürecek, erkeklerin ise okula aidiyetlerini artıracak çalışmalar yapmak gereklidir. Araştırmanın örneklem grubunun lise seviyesindeki öğrencilerden oluştuğunu göz önünde bulundurursak, cinsiyetlere göre gelişimin farklılık gösterdiği ergenlik döneminin sonlarına yaklaşan kız öğrencilerin gelecek kaygısı bakımından erkek öğrencilerden daha yüksek ortalamalara sahip olması anlaşılabilir.

Sınıf düzeyi değişkeni ile gelecek kaygısı düzeyleri ilişkisinin incelendiği analiz sınıf değişkeninin gelecek kaygısı düzeylerinde etkili bir faktör olmadığını ortaya koymuştur. Okula aidiyet ortalama puanları ile sınıf düzeyi değişkeninin ilişkisi incelendiğinde yapılan test sonucunda 12. sınıf öğrencilerinin okula aidiyet puan ortalamalarının 9, 10 ve 11. sınıf öğrencilerinden anlamlı ve pozitif manada farklılaştığı bulgusu karşımıza çıkmaktadır. Aşlamacı ve Eker'in Türkiye genelinde yaptıkları çalışmada da araştırmamızdaki bulguyu teyit eder biçimde son sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerinden daha yüksek seviyede okul aidiyetine sahip oldukları bulgusuna erişilmiştir (Aşlamacı & Eker, 2016). Araştırmamızın sınıf düzeyleri ve okula aidiyet ortalamaları bakımından bulgusu en yüksek okula aidiyet düzeyinin son sınıf öğrencileri katılımcılara ait olduğu, bu öğrencileri ise sırasıyla 10, 11 ve 9. sınıf öğrencisi olan katılımcılarının takip ettiği yönündedir. Literatürde araştırmamızın sonuçlarıyla örtüşmeyen bulgulara sahip çalışmaları da görmek mümkündür. Sarı (2013) ortaöğretim öğrencileri özelinde yapmış olduğu okula aidiyet duygusu odaklı çalışmada, okula aidiyet düzeyinin sınıf düzeyi yükseldikçe düştüğünü raporlamıştır (Sarı, 2013). Lise son sınıf öğrencilerinin yeni bir kararın eşiğinde olmaları ve yıllarını geçirdikleri liselerine veda edecek olmaları okula aidiyet düzeylerinde artışa sebep olabilir.

Okul değişkeninin gelecek kaygısı üzerine etkisinin olup olmadığının tespiti maksadıyla yapılan test sonucunda anlamlı farklılaşma bulgusuna rastlanmıştır. Buna göre örneklem içerisinde en yüksek kaygı düzeyine sahip öğrencilerin bulunduğu okul İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ($X=3,1785$) olmuştur. En düşük gelecek kaygısı düzeyleri ise Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin ($X=2,4272$) oluşturduğu gruba aittir. Anlamlı farklılaşmalara bakıldığında ise test sonuçları; Kartal Anadolu İHL öğrencisi olan katılımcıları İstanbul Kız Anadolu, şişli Süleyman şah Kız Anadolu, Ümraniye Anadolu, Mimar Sinan Kız Anadolu İmam Hatip Liselerinden; Henza Akın Çolakoğlu Anadolu İmam Hatip Lisesi öğrencilerinden müteşekkil grubunun ise İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinde öğrenim gören katılımcılardan pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştığı tespit edilmiştir. Elde edilen veriler okula giriş aşamasındaki başarı düzeylerinin gelecek kaygısı düzeyleri üzerinde etkili olmadığı yorumunu yapmamıza yardımcı olmaktadır.

Okul değişkeni ve okula aidiyet düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde yapılan analiz istatistiksel olarak anlamlı farklılaşmaları ortaya koymuştur. Buna göre Kartal Anadolu İmam Hatip Lisesi ğrencisi olan katılımcılar, Hakkı Demir, Bakırköy, şişli Süleyman şah Kız, Ümraniye, Henza Akın olakoğlu ve Cibali Anadolu İmam Hatip Liselerinde ğrenim gören katılımcılardan; İstanbul Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Bağcılar Orhangazi Anadolu İmam Hatip Lisesinde ğrenim gören katılımcılar, Bakırköy, şişli Süleyman şah Kız, Ümraniye ve Henza Akın olakoğlu Anadolu İmam Hatip Liselerinde ğrenim gören katılımcılardan; Mimar Sinan Kız Anadolu İmam Hatip Lisesinde ğrenim gören katılımcılar ise Hakkı Demir, Bakırköy, şişli Süleyman şah Kız, Ümraniye, Henza Akın olakoğlu ve Cibali Anadolu İmam Hatip Liselerinde ğrenim gören katılımcılarından daha yüksek okula aidiyet düzeyine sahip olmaları bakımından istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaşmıştır. Bu bulgular da okula kabul esnasındaki başarı puanlarının okula aidiyet düzeylerine etkisinin çok yüksek olmadığına işaret eder niteliktedir. Diğer okullardan pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı farklılaşan Kartal Anadolu İHL çok yüksek bir yüzdelik dilimle (%0,68), İstanbul Kız Anadolu İHL orta seviye olarak kabul edilebilecek bir yüzdelik dilimle (%14,87), Bağcılar Orhangazi Kız Anadolu İHL düşük kabul edilebilecek bir yüzdelik dilimle (%61,23) ve Mimar Sinan Kız Anadolu İHL ise sınavsız ğrenci kabul eden liselerdir. Anlamlı farklılaşan okulların okula ğrenci kabul kriterleri bakımından çeşitlilik göstermesi bu fikri destekler niteliktedir. Sarı, yaptığı araştırmada başarı düzeyiyle okula aidiyet düzeyinin ilişkili olduğunu saptamışsa da (Sarı, 2013) alışmamız bu veriyi -doğrudan başarıyı ölçen bir madde olmamakla birlikte- doğrulamamıştır.

Aile gelir durumu ile gelecek kaygısı düzeyleri arasındaki ilişki incelendiğinde yapılan analiz gelir durumu yükseldikçe gelecek kaygısı düzeyinin düştüğüne işaret etmiştir. Her bir kademe gelir grubu yükselmesi gelecek kaygısı düzeylerinde düşüş olarak karşımıza çıkmıştır. Literatürde karşılaşılan gelecek kaygısı odaklı analizlerden çalışmamızı destekler nitelikte sonuçlara ulaşan araştırmalar bulunduğu gibi (şanlı Kula & Saraç, 2016; Pr, 2023), bu değişkenin gelecek kaygısı düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya sebep olmadığı sonucuna ulaşan bir araştırmaya da rastlanmıştır (Demirbaş vd., 2023).

Anne eğitim düzeyinin gelecek kaygısı düzeyleri ile ilişkisinin tespiti için yapılan test sonucunda ortaokul mezunu annelerin çocuklarının gelecek kaygısı düzeylerinin ilkokul mezunu annelerin çocuklarından, lisansüstü mezunu annelerin çocuklarının ise okuryazar olmayan, ilkokul mezunu ve lise mezunu olan annelerinin çocuklarından istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştığı belirlenmiştir. Baba eğitim düzeyleri değişkeninde ise gelecek kaygısı düzeyleri bakımından lise ve niversite mezunu babaların çocukları olan katılımcılar ortaokul ve ilkokul mezunu babaların çocuğu

olan katılımcılardan istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna varılabilecek bir şekilde daha düşük gelecek kaygısı düzeyine sahiptirler.

Okula aidiyet düzeylerinin anne eğitim durumu değişkenine göre incelenmesi için yapılan analiz farklılaşmaların istatistiksel olarak anlamlı olmadığını ortaya koymuştur. Bu analizin sonucuna göre en yüksek okula aidiyet düzeyine sahip grup annesi okuryazar olmayan öğrenciler, en düşük okula aidiyet ortalamasına sahip grup ise ortaokul mezunu annelerin çocuklarının oluşturduğu gruptur. Baba eğitim düzeyleri ile okula aidiyet durumunun ilişkisinin incelenmesi için yapılan analiz anlamlı bir farklılığın tespit edildiği sonucunu vermiştir. Lisansüstü eğitimi tamamlamış olan babaların çocuğu olan katılımcılar ile lise mezunu babaların çocukları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu tespit edilmiştir.

Anne ve baba mesleği değişkenlerinin gelecek kaygısı ve okula düzeyleri ile ilişkisinin incelendiği testlerin sonucunda istatistiksel olarak anlamlı fark bulgusuna rastlanmamıştır.

Araştırmada hipotezler arasında da yer alan ve araştırmanın temel amaçlarından biri olan ortaokul mezuniyet türünün gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeyi bakımından bir farklılığa sebebiyet verip vermediğini incelemek amacıyla yapılan ANOVA testleri imam hatip ortaokulundan veya normal ortaokuldan mezun olan katılımcılar arasında anlamlı bir farklılık olmadığını ortaya koymuştur. Bu da imam hatip okulları içerisinde daha uzun süre geçiren imam hatip ortaokulu öğrencilerinin daha yüksek düzeyde gerçekleşmesini öngören H_1 hipotezimizi yanlışlar nitelikte bir sonuç olmuştur. Böyle bir sonucun ortaya çıkması imam hatip ortaokullarında okuyup lisede de imam hatip lisesi tercih eden öğrencilerin bu okullarda normal ortaokul mezunu olan öğrencilerden daha fazla vakit geçirmesinin okula aidiyet düzeylerini artırmadığı sonucunu vermektedir.

Hafızlık durumu ile gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeyleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı bulunmasa da ölçekten alınan ortalama puanlar hafız olan öğrencilerin diğer öğrencilere göre gelecek kaygılarının daha düşük, okula aidiyetlerinin daha yüksek olduğu sonucunu vermiştir.

İmam hatip lisesini tercih sebebi ile gelecek kaygısı düzeylerinin incelendiği testte gruplar arasında anlamlı farklılaşmalar olmuştur. Bu farklılaşmalar kendi isteğiyle imam hatip lisesine yerleşen katılımcıların aile isteği, puanının o okula yetmesi sebebiyle tercih yapanlar ve okulun eve fiziksel yakınlığı sebebiyle tercih edenlerden; öğretmenlerinin tavsiyesi ile imam hatip lisesi tercih eden katılımcıların ailesinin isteğiyle tercih edenlerden daha düşük gelecek kaygısına sahip olduğuna işaret etmektedir. Okula aidiyet düzeyleri ile imam hatip lisesini tercih sebebi değişkeni ilişkisine bakıldığında ise imam hatip lisesinde okumayı tercih etmesinde birinci sebep olarak kendi isteği seçeneğini seçen öğrencilerin okula aidiyet düzeylerinin aile isteğiyle, akraba tavsiyesiyle, puanının o okula yeterli

olmasıyla ve okulun evine yakın olması sebebiyle bu okulu tercih edenlerden istatistiksel olarak anlamlı biçimde farklılaştığını ($p<0.05$) ortaya koymuştur. Hem gelecek kaygısı ortalamalarında hem de okula aidiyet düzeyinde kendi isteğiyle imam hatip lisesinde okumayı tercih etmiş öğrencilerin diğer gruplardan olumlu yönde ayrışması, okul tercihinde öğrencinin istek ve yöneliminin önemini gözler önüne sermektedir. Araştırmamızdaki bulguların okula aidiyet düzeyleri ve okuduğu ortaöğretim kurumunu tercih sebebi ile ilgili olan kısmını destekler nitelikte çalışmalar mevcuttur. Aşlamacı, Gencer ve Yüksel'in yaptığı üç farklı çalışmada okuduğu ortaöğretim kurumunu kendi isteğiyle tercih eden öğrencilerin diğer sebeplerle okulu tercih eden öğrencilerden daha yüksek okula aidiyet düzeylerine sahip olduklarını ortaya koymuştur (Aşlamacı, 2017; Gencer, 2019; Yüksel, 2020).

Araştırmamız kapsamında gelecek kaygıları ve okula aidiyet düzeyleri ile ilişkisi incelenen bir başka değişken okul dışında din eğitimi alma durumlarıdır. Katılımcıların okul dışında din eğitimi alma durumlarına verdikleri cevaplar t-testleri ile gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeyleri arasındaki ilişkilerin tespitinde kullanılmıştır. Buna göre okul dışında din eğitimi almış olan öğrencilerin istatistiksel olarak anlamlı şekilde nitelendirilebilecek düzeyde gelecek kaygıları daha düşük, okula aidiyet ortalamaları daha yüksektir. Bu veri imam hatip lisesine devam eden öğrencilerin hem gelecek kaygılarına hem okula aidiyet düzeylerine olumlu etkisi olması bakımından okul dışında bir kurum veya kişiden din eğitimi almış olmanın önemini ortaya koymaktadır. Toplumumuzda küçük yaşlardan itibaren öğrenciler hem aileleri ve akrabalarının hem de Diyanet İşleri Başkanlığının din eğitimi içerikli çalışmalarıyla muhatap olmaktadır. Kurumlar tarafından verilen din eğitiminin herkesin erişimine açık olup yaygın olarak gerçekleştiriliyor oluşu okul dışında din eğitimi almayı kolaylaştıran bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Araştırmanın katılımcılarının lise eğitimlerine devam ederken aile/akraba yanında veya yurtda ikamet etmelerine göre farklılaşmaya sebep olabileceği düşüncesiyle araştırmaya dahil edilen soruya verilen cevaplar katılımcıların gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeyleriyle ilişkisi bakımından incelemeye alınmıştır. Gelecek kaygısı düzeyleri ile ilişkinin belirlenmesi için yapılan testte aile/akraba yanında kalan öğrencilerin yurtda kalan öğrencilerden daha yüksek gelecek kaygısı düzeylerine sahip olduğu ve okula aidiyet düzeyleri bakımından ise yurtda kalan öğrencilerin aile/akraba yanında kalan öğrencilere göre daha yüksek okula aidiyet düzeylerine sahip olduğu sonucuyla karşılaşılmıştır. Bu sonuçlar yurtda kalan öğrencilerin her iki bağımlı değişkende de avantajlı sayılabilecek konumda olduklarını göstermektedir. Bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olan nedenler incelenmeye muhtaçtır. Kabaca bir yorum yapılacak olursa yurtda kalan öğrencilerin gelecek kaygısı düzeylerinin düşük olmasının sebebi okuldan arta kalan zamanlarda da yaşlılarıyla vakit geçiren bu öğrencilerin, aile/akraba yanında kalan öğrencilere nazaran daha az yalnız başına vakit geçirmesi sebep olarak öne sürülebilir.

Okula aidiyet düzeyleri bakımından ise yurt ortamında da okulun ikliminin bir biçimde devam ettiği varsayıldığında okulu oluşturan unsurlarla daha uzun süre muhatap olmuş olmanın okula aidiyet düzeyine olumlu katkı yaptığı düşünülebilir.

Katılımcıların İstanbul'da ikamet ettikleri süreye göre gelecek kaygısı düzeylerinin değişip değişmediği de araştırma kapsamında incelenmiş, 0-4 yıldır İstanbul'da yaşayan öğrencilerin gelecek kaygısı düzeylerinin 12 yıldan fazladır İstanbul'da yaşayan öğrencilerden anlamlı düzeyde düşük olduğu bulgusuna rastlanmıştır. Aynı gruplar arası anlamlı farklılaşmaya okula aidiyet düzeyi ortalamaları bakımından da ulaşılmıştır. 0-4 yıldır İstanbul'da yaşayan öğrenciler, 12 yıldan fazla süredir İstanbul'da yaşayan öğrencilerden daha yüksek okula aidiyet düzeylerine sahiptir.

Liseye giriş yöntemi bakımından katılımcıların öğrencisi oldukları ortaöğretim kurumuna LGS sınavı ile yerleşenler ile mahalli yerleştirme ile yerleşenlerin gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeyleri arasında anlamlı bir farklılaşmaya rastlanmamıştır. Bu iki grup arasında iki bağımlı değişken bakımından anlamlı farklılaşmanın olmayışı dikkat çekicidir. Çünkü hem liseye giriş yöntemi hem de okunan okul değişkeninin testlerinden elde edilen veriler, öğrencisi olunan okulun öğrenci kabul yöntemindeki başarı kriterleri göz önünde bulundurulduğunda beklenen şekilde farklılaşmamıştır. Bu da başarının okula aidiyet ve gelecek kaygısı üzerindeki etkisinin sanıldığı kadar yüksek olmadığını düşündürmektedir. Yine de bu konuda bir yorum yapmak ancak ilgili değişkenlerin odak noktaya konulduğu bir çalışma ile mümkün olacaktır.

Çalışmamız gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeylerini çok çeşitli bir demografik değişkenler listesiyle incelememizi sağlamıştır. Bulgular ve yorum kısmında sunulan araştırma bulguları politika belirleyicilerine değerli veriler sunmaktadır. İmam hatip lisesinde okuyan öğrencilerin okula aidiyet ve gelecek kaygısı düzeylerinde hangi değişkenin ne tür etki yaptığını bilmek, okula aidiyet düzeylerini artırıp gelecek kaygısı düzeylerini düşürmek için yapılması gerekenlerin belirlenmesinde bir çıkış noktası kabul edilebilir. Araştırma hem okula aidiyet hem de gelecek kaygısını aynı örneklem üzerinden incelemesi ve iki değişkenin birbirlerine olan etkilerinin görülebilmesi bakımından literatürdeki örneklerden ayrılmaktadır. Literatürde hem okula aidiyet hem de gelecek kaygısı özelinde yapılmış çalışmalar olsa da her ikisini aynı çalışma içerisinde ele alan bir örneğe rastlanmamıştır. Aynı zamanda imam hatip okulları özelinde yapılan bu çalışma önceden yapılmış olan çalışmalarda ortaya konulan verilerin günümüzde nasıl gerçekleştiğini görmek açısından faydalı olabilir.

Yaptığımız bu çalışma İstanbul örneklemini ele almakta olup öncelikle İstanbul ilindeki imam hatip liseleriyle ardından örneklem içerisinde yer alan 10 imam hatip lisesiyle ve araştırma formunda alınan katılımcı bilgileriyle sınırlıdır. Fakat İstanbul evrenine genellenebileceği varsayılmaktadır.

Örneklemin belirlenmesi aşamasında grubun evreninin yansıtılabilmesi dikkate alınmıştır. Araştırma giriş kısmında belirtilen 10 imam hatip lisesi öğrencisi olan katılımcılardan elde edilen veriler üzerine bina edilmiştir. Farklı bir örnekleme çalışılması durumunda sonuçlarda farklılaşmalar ortaya çıkabilir.

Araştırmada kullanılan formların, elde edilen verilerin ve araştırmanın türü sebebiyle derinlemesine analiz edilemeyen veya ilgi çekici olmasına rağmen yorumlanamayan veriler olmuştur. Bu verilerin incelenmesi ve nedenlerinin ortaya konulabilmesi için yeni çalışmalar yapılması mümkündür. İleri araştırmalar için aşağıdaki araştırma soruları faydalı olabilir.

- İmam hatip lisesi öğrencileriyle diğer lise türlerindeki öğrencilerin okula aidiyet düzeylerinde bir farklılık var mıdır?
- İmam hatip lisesi öğrencileriyle diğer lise türlerindeki öğrencilerin gelecek kaygısı düzeyleri arasında bir farklılık var mıdır?
- İstanbul’da uzun süredir yaşayan öğrenciler ile kısa süredir yaşayan öğrenciler arasında gelecek kaygısı ve okula aidiyet düzeyleri bakımından farklılaşmanın sebebi nedir?
- Yurttan kalan öğrencilerle ailesiyle beraber yaşayan öğrencilerin okula aidiyet düzeyleri ve gelecek kaygısı düzeyleri arasındaki farklılaşmanın sebebi nedir?
- Akademik başarı durumunun okula aidiyet düzeyine etkisi nedir?
- Akademik başarı durumunun gelecek kaygısı üzerindeki etkisi nedir?

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular ile ilgili uygulamaya yönelik öneriler aşağıda sıralanmıştır.

- Katılımcıların gelecek kaygısı düzeyleri yüksek olmasa da orta düzeyde sonuç vermiştir. Bu sebeple okul rehberlik servislerinin gelecek kaygısı düzeyleri ile alakalı çalışmalar yapması, bu kaygıların kaynaklarını belirlemesi ve giderilmesine yönelik çalışmalar yapmaları faydalı olacaktır. Öğrencilerin okula aidiyet düzeyleri üzerinde zayıf da olsa etkisi ispatlanmış olan gelecek kaygısının ortadan kaldırılması öğrencilerde okula aidiyet düzeyinin yükselmesi sonucunu verecektir.
- 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin gelecek kaygısı düzeylerinin diğer sınıflardan daha yüksek çıkmış olmasının sebebi olarak öğrencilerin yaşamlarının tümüne etki edecek olan yükseköğretim kademesine geçiş ve tercihleriyle ilgili kaygıları olarak görülebilir. Etkin rehberlik hizmetleri bu konuda kaygıyı önleyici görev alabilir.

- İmam hatip lisesine kendi isteğiyle gelmiş olmak, öğrencilerin okula aidiyet düzeylerini ve gelecek kaygısı düzeylerini olumlu yönde etkilediği bu çalışma ve literatürdeki başka çalışmalarla ispatlanan bir durum olarak karşımıza çıkmıştır. Bu noktada ebeveynlere önemli bir mesajın ortaya çıktığı görülebilir. Öğrenci kendi tercih ve isteğiyle bulunduğu ortaöğretim kurumuna hem daha fazla ait hissetmekte hem de geleceğe dair kaygıları daha düşük düzeyde gerçekleştirmektedir.
- İmam hatip ortaokulundan mezun olan öğrencilerle diğer ortaokullardan mezun olan öğrenciler arasında okula aidiyet bakımından anlamlı farklılık bulgusuna rastlanmamış olması dikkat çekici bir unsurdur. Zira imam hatip okullarında daha uzun süre geçiren öğrencilerin bu kuruma daha fazla aidiyet duyması araştırmanın hipotezlerinin belirlenmesi aşamasında beklenen bir durumdu. Bu bulgu imam hatip ortaokullarında öğrencilerin okula aidiyetlerini artırıcı çalışmaların yapılması gerektiğine işaret etmektedir.
- Bulgular arasında 4 okulun gelecek kaygısı düzeylerinin ortalamanın üzerinde olduğu saptanmıştır. Bunun sebeplerinin araştırılıp, gelecek kaygısına sebep olan etkenlerin ortadan kaldırılması gerektiği aşikardır. Okulların kendi bünyesinde öğrencilerin gelecek kaygısı düzeylerini ve okula aidiyet düzeylerini ölçme ve takip etme ile ilgili bir adım atması rehberlik hizmetlerinde kaliteyi artıracaktır.

KAYNAKÇA

- Akinci Gökdağ, Ö., & Düşünceli, B. (2020). Ergenlerin Okula Aidiyet Duyguları ve Başa Çıkma Stratejilerinin İncelenmesi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(3), 815-834. <https://doi.org/10.24315/tred.647828>
- Aktaş, H. (2017a). Genel ve İmam-Hatip Ortaokul Öğrencilerinin Okula Bağlanma Düzeyleri. *Turkish Studies (Elektronik)*, 12(27), Article 27.
- Aktaş, H. (2017b). *İmam Hatip Ortaokulu ve Liselerinde Okula Bağlanma Düzeyinin İncelenmesi (Gümüşhane Örneği)*.
- Alaca, F. (2011). *İki dilli olan ve olmayan öğrencilerde okul yaşam kalitesi algısı ve okula aidiyet duygusu ilişkisi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, N. (2016). Psychological Sense of University Membership: An Adaptation Study of the PSSM Scale for Turkish University Students. *The Journal of Psychology*, 150(4), 431-449. <https://doi.org/10.1080/00223980.2015.1087373>
- Allen, K.-A., Kern, M. L., Rozek, C. S., McInerney, D. M., & Slavich, G. M. (2021). Belonging: A review of conceptual issues, an integrative framework, and directions for future research. *Australian Journal of Psychology*, 73(1), 87-102. <https://doi.org/10.1080/00049530.2021.1883409>
- Alptekin, D. (2011). *Toplumsal Aidiyet ve Gençlik: Üniversite Gençliğinin Aidiyeti Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alptekin, D. (2012). *Toplumsal aidiyet ve gençlik.: C. X, 260 s.* (TDV İslâm Araştırmaları Merkezi; 370). Ankara :Nobel. <http://ktp.isam.org.tr/ktp/recordview.php?idno=257751&ele=%3D&wKitaplar=aidiyet>
- Altaş, N., & Kaya, U. (2023). *Türkiye’de Din Eğitimi: Genel Görünüm ve Eğilimler (2012-2022)*. İLKE İlim Kültür Eğitim Vakfı. <https://doi.org/10.26414/ar12>
- Altınsoy, F., & Karakaya Özeyer, K. (2018). Liseli Ergenlerde Okula Aidiyet Duygusu: Umutsuzluk ve Yalnızlık ile İlişkileri. *İlköğretim Online*. <https://doi.org/10.17051/ilkonline.2018.466429>

- Apaydın, H. (2016). *Din Psikolojisi Terimler Sözlüğü* (1. Baskı). Bilimkent Yayınları.
- Arı, A. (2002). Tevhid-i Tedrisat ve Laik Eğitim. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 181-192.
- Arıkan, G. (2015). *Spor lisesi ve Anadolu lisesi öğrencilerinde okula aidiyet duygusu ve okul yaşam kalitesinin incelenmesi: Güneydoğu Anadolu bölgesi örneği* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Çukurova Üniversitesi.
- Arslan, G. (2016). Lise Öğrencilerinde Reddedilmişlik Duygusu, Akademik Başarı, Akademik Yeterlik ve Eğitimsel Amaçlar Arasındaki İlişki. *TED EĞİTİM VE BİLİM*, 41(183).
<https://doi.org/10.15390/EB.2016.5562>
- Aşlamacı, İ. (2017). *Öğrenci ve Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Liseleri: Profiller, Algılar, Memnuniyet, Aidiyet*. DEM Yayınları.
- Aşlamacı, İ., & Eker, E. (2016). İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Okul Aidiyet ve Dinî Tutum Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 14(32), Article 32.
- Ay, S., & Keskiner, E. (2023). Velilere Göre Proje Anadolu İmam Hatip Liselerindeki Din Eğitimi (İstanbul Örneği). *TALIM: JOURNAL OF EDUCATION IN MUSLIM SOCIETIES AND COMMUNITIES*, 7.
<https://doi.org/10.37344/talim.2023.46>
- Aydın, B. (2013). *Çocuk ve ergen psikolojisi* (4. basım). Nobel Yayın.
- Aydın, O., & Çiftel, N. (2013). Ortaöğretim Kurumlarına Devam Eden Öğrencilerin Akademik Ve Mesleki Gelecek Kaygılarının İncelenmesi. *İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2(3), 129-166.
- Aygün, M. (2014). *Öğrencilerin yaşam amaçlarıyla gelecek kaygısı arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Ayhan, H. (2014). *Türkiye’de Din Eğitimi* (3. Baskı). DEM Yayınları.
- Bahçekapılı, M. (2012). *Türkiye’de din eğitiminin dönüşümü (1997-2012)*. İlke.
- Bakırcıoğlu, R. (2006). *Ansiklopedik Psikoloji Sözlüğü* (1. Baskı). Anı Yayıncılık.

- Baumeister, R., & Leary, M. (1995). The Need to Belong: Desire for Interpersonal Attachments as a Fundamental Human Motivation. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.117.3.497>
- Çelikten, M. (2003). Okul Kültürünün Şekillenmesinde Müdürün Rollerini. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(4).
- Çoştu, Y. (2009). Toplumsallaşma Kavramı Üzerine Sosyolojik Bir Değerlendirme. *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, IX(3), 117-140.
- Demirbaş, İ., Demir, F. B., & Ulukaya Öteleş, Ü. (2023). Sosyal Bilgiler Öğretmeni Adaylarının Gelecek Kaygılarının Belirlenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 11(30), 39-53.
<https://doi.org/10.52528/genclikarastirmalari.1271105>
- Demirok, E., Torun, N., Karaköse, N. K., Kılıç, İ., Sakarya, S., & Koç, D. (2023). Mesleki ve Teknik Lise Öğrencilerinin Gelecek Kaygıları. *Social Sciences Studies Journal*, 110(110), 6684-6693.
<https://doi.org/10.29228/sssj.69430>
- Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar*. (t.y.). Geliş tarihi 04 Ocak 2024, gönderen https://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi
- Dursun, A., & Özkan, M. S. (2019). Ergenlerin Gelecek Kaygıları ile Psikolojik Sağlamlıkları Arasındaki İlişkide Yaşam Doyumunun Aracı Rolü. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 3(5), 23-37.
<https://doi.org/10.31461/ybpd.508996>
- Eryılmaz, A., & Altınsoy, F. (2017). Okula Aidiyet ve İhtiyaç Doyumu Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 5(11), 111-124.
- Esen, A., & Aktaş, İ. (2022). Öğretmen Adaylarının Okul Aidiyeti ve Mutluluk Düzeyleri Arasındaki İlişki. *Eurasian Research in Sport Science*, 2(2), 100-108. <https://doi.org/10.29228/ERISS.24>
- Freud, S. (1993). *Psikanalize Giriş* (G. Koptagel İlal, Çev.). Star Yaprak.

- Gencer, N. (2019). İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinde Okul Aidiyet Duygusu (Çorum Örneği). *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SAUIFD)*, 149-172. <https://doi.org/10.17335/sakaifd.514384>
- Goodenow, C. (1993). The psychological sense of school membership among adolescents: Scale development and educational correlates. *Psychology in the Schools*, 30(1), 79-90. [https://doi.org/10.1002/1520-6807\(199301\)30:1<79::AID-PITS2310300113>3.0.CO;2-X](https://doi.org/10.1002/1520-6807(199301)30:1<79::AID-PITS2310300113>3.0.CO;2-X)
- Gören, S. Ç. (2019). *Sosyal Adalet Liderliği, Okul Yaşam Kalitesi ve Okula Aidiyet Duygusu İlişkisi* [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Gündüz, T. (1998). Türkiye’de Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi ve Öğretimi Kronolojisi (1923-1998). *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 7(7), 543-557.
- Karakaş, A. C. (2013). Paylaşma Tutumlarının Sınav Kaygısı-Gelecek Kaygısı İle İlişkisi (Sakarya İli Örneği). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 135-157.
- Karasar, N. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (25. Basım). Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartopu, S. (2012). Lise Öğrenci ve Öğretmenlerinin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Kahramanmaraş Örneği). *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2).
- Kaymakcan, R., & Aşlamacı, İ. (2011). İmam-Hatip liseleri literatürü üzerine bibliyografik bir inceleme. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 9(22).
- Kia-Keating, M., & Ellis, B. H. (2007). Belonging and Connection to School in Resettlement: Young Refugees, School Belonging, and Psychosocial Adjustment. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*, 12(1), 29-43. <https://doi.org/10.1177/1359104507071052>
- Kierkegaard, S. (2004). *Kaygı kavramı: Dogmatik kalıtsal günah sorunu üzerine psikolojik açıdan basit bir tartışma*. Hece.
- Koç, A. (2021). İmam Hatip Ortaokulu Öğrencilerinin Okul İklimi Algıları ile Okula Bağlılıkları Arasındaki İlişki. *Manas Journal of Social Studies*, 10(2), Article 2.

- Korkmaz, M. (2015). İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Bu Okulu Tercih Süreçleri: Nasıl? Ve Neden? İçinde *100. Yılında İmam Hatip Liseleri* (1. Baskı, ss. 563-599). DEM Yayınları.
- Maslow, A. H. (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, *50*(4), 370-396.
<https://doi.org/10.1037/h0054346>
- MEB. (2022). *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021-2022* (s. 284). T.C. Milli Eğitim Bakanlığı.
- Montoro, J. P., Kilday, J. E., Rivas-Drake, D., Ryan, A. M., & Umaña-Taylor, A. J. (2021). Coping with Discrimination from Peers and Adults: Implications for Adolescents' School Belonging. *Journal of Youth and Adolescence*, *50*(1), 126-143. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01360-5>
- Newman, B. M., Lohman, B. J., & Newman, P. R. (2007). Peer group membership and a sense of belonging: Their relationship to adolescent behavior problems. *Adolescence*, *42*(166), 241-263.
- Osterman, K. F. (2000). Students' Need for Belonging in the School Community. *Review of Educational Research*, *70*(3), 323-367. <https://doi.org/10.3102/00346543070003323>
- Öcal, M. (2015). Düünden Bugüne İmam Hatip Liseleri (1913-2013). İçinde *100. Yılında İmam Hatip Liseleri* (1. Baskı). DEM Yayınları.
- Öcal, M. (2017). *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi* (2. Baskı). Dergah Yayınları.
- Öz, A. (2014). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Kurumsal Aidiyet Düzeyi (AİBÜ İlahiyat Fakültesi Örneği). *Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*
 Dergiabant: Abant İzzet Baysal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, *II*(4).
- Öz, A. (2017). Proje İmam Hatip Lisesi Öğrencileri: Kurumsal Aidiyet Ve Gelecek Tasavvuru (Kadıköy Erkek AİHL Örneği). İçinde *Geleceğin İnşasında İmam Hatip Okulları* (1. Baskı, C. 2). İnönü Üniversitesi Yayınevi.
- Özensel, E., Aydemir, M. A., Okumuşlar, M., & Öksüz, E. (2014). *Türkiye İmam Hatip Lisesi Öğrenci Profili Araştırması (Temel Sorunlar, Beklentiler ve Değer Yapıları)*. TİMAV.

- Özgök, A. (2013). *Ortaokul öğrencilerinde okula aidiyet duygusunun arkadaşlara bağlılık düzeyinin ve empatik sınıf atmosferi algısının incelenmesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özkan, Ö. (2023). *Genç Yetişkinlerde Gelecek Kaygısı ve Bu Dönemde Algılanan Sosyal Desteğin Depresyona Etkisi*. Üsküdar Üniversitesi.
- Parr, E. J., Shochet, I. M., Cockshaw, W. D., & Kelly, R. L. (2020). General Belonging is a Key Predictor of Adolescent Depressive Symptoms and Partially Mediates School Belonging. *School Mental Health, 12*(3), 626-637. <https://doi.org/10.1007/s12310-020-09371-0>
- Pür, İ. (2023). Üniversite Öğrencilerinde Gelecek Kaygısı Ve Dindarlık İlişkisi: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies, Year: 16-Number: 96*(Year: 16-Number: 96), 473-488. <https://doi.org/10.29228/JASSS.71789>
- Sarı, M. (2013). Lise öğrencilerinde okula aidiyet duygusu. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13*(1).
- Şanlı Kula, K., & Saraç, T. (2016). Üniversite Öğrencilerinin Gelecek Kaygısı. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 13*(33), 227-242.
- T. B. M. M. ZABIT CERİDESİ 3 Mart 1924. (t.y.). Türkiye Büyük Millet Meclisi. <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d02/c007/tbmm02007002.pdf>
- Temircan, Z. (2022). Ergenlerin Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları İle Okul Aidiyeti Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 10*(13), 71-87.
- Uluçay, T., Özpolat, A. R., İşgör, İ. Y., & Taşkesen, O. (2014). Lise Öğrencilerinin Gelecek Beklentileri Üzerine Bir Araştırma. *NWSA Academic Journals, 9*(2), 234-247. <https://doi.org/10.12739/NWSA.2014.9.2.1C0616>
- Urgancı, S., & Gürkan, U. (2019). Gençlerde Karar Verme Becerileri İle Akademik Öz-Yeterlik Arasındaki İlişkinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 6*(6), 243-262.

- Uslu, F. (2012). *İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Okula Yönelik Aidiyeti: Öğretmen-Öğrenci İlişkisi, Akran İlişkisi Ve Aile Katılımının Rolü* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Mersin Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Ümmet, D., Doğan, S., & Kemahlı, H. P. (2019). Lise Öğrencilerinin Okula Aidiyet Duyguları ve Sosyal İyi Oluşları Üzerine Karma Bir Araştırma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 1625-1663. <https://doi.org/10.26466/opus.517176>
- Yavuz, E. C., & Durualp, E. (2023). Öğrenme Güçlüğü Olan Ergenlerin Okul Aidiyetleri ile Akademik Ortamlarda Olumsuz Değerlendirilme Korkularının İncelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25(1), 357-371. <https://doi.org/10.32709/akusosbil.1041112>
- Yıldız-Arıganoğlu, E., & Sarı, M. (2022). Ortaokul Öğrencilerinde Okul Yaşam Kalitesi Algısı, Okula Aidiyet Duygusu ve Direnç Davranışlarının İncelenmesi. *Kalem Uluslararası Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 2/23. <https://doi.org/10.23863/kalem.2022.247>
- Yüksel, Z. (2020). Orta Öğretim Öğrencilerinin Okula Aidiyet Düzeyi. *Dini Araştırmalar*, 23(57). <https://doi.org/10.15745/da.682798>
-

EKLER

EK-1: Araştırma Formu

EK-4

Anket No:

Değerli Öğrenciler,

Bu çalışma Prof. Dr. Nurullah Altaş danışmanlığında İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin mezun oldukları ortaokul türlerine göre İmam Hatip Lisesi aidiyet düzeyini ölçmek amacıyla, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı, Din Eğitimi Bilim dalında hazırlanan bir yüksek lisans tez çalışması kapsamında yapılmaktadır. **Lütfen soruları dikkatlice okuyunuz ve cevapsız soru bırakmayınız.**

Samimi yanıtlarınız ve katkınız için teşekkür ederim.

Muhammet Fatih Adak (fatihadak@marun.edu.tr)

1. Cinsiyetiniz : Erkek Kız
2. Sınıfınız : Hazırlık 9. Sınıf 10. Sınıf 11. Sınıf 12. Sınıf
3. Ailenizin gelir durumu:TL
4. Lütfen okulunuzun adını yazınız:
5. Anne ve Babanızın Eğitim Durumu

	Okuyamaz değil	Okuyamaz	İlkokul mezunu	Ortaokul mezunu	Lise mezunu	On Lisans mezunu	Üniversite mezunu	Yüksek Lisans/ Doktora mezunu
Anne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Baba	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

6. Anne ve Babanızın Mesleği

	Din Kültürü/ İHL Meslek Dersleri Öğretmeni	Kur'an Kursu Öğreticisi / İmam / Vaiz	İlahiyat / İslami İlimler Fakültesinde Akademisyen	Diğer (lütfen belirtiniz)
Anne	☐	☐	☐
Baba	☐	☐	☐

7. Ortaokulu nerede okudunuz? (Tek seçenek işaretleyiniz)

- Ortaokulun tamamını İmam Hatip Ortaokulunda okuyup mezun oldum. 7.1. Mezun olduğunuz ortaokulun adını yazınız.
- Ortaokulun tamamını normal ortaokulda okudum.
- Ortaokula İmam Hatip Ortaokulunda başladım, normal ortaokulda bitirdim.
- Ortaokula normal ortaokulda başladım, İmam Hatip Ortaokulundan mezun oldum.
- Diğer (belirtiniz).....

8. İmam Hatip Lisesine **gelmeden önce** hafızlık çalışmanız oldu mu? (Tek seçenek işaretleyiniz)

- Hafızlık yaptım, tamamladım. Hafızlık çalıştım, tamamlayamadım. Hafızlık çalışmadım.

9. Aşağıdaki ifadelere ne derece katılıp katılmadığınızı işaretleyiniz.	Hiç katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Kararsızım	Çoğunlukla Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Gelecekte seçeceğim meslekte kariyer yapamamaktan (ilerilememekten) endişe ediyorum.					
2. Gelecekte seçtiğim meslekten ailemin memnun olmayacağından endişe ediyorum.					
3. İlgî ve yeteneklerime uygun bir meslek seçemeyeceğimden endişe ediyorum.					
4. Toplumda prestiji yüksek bir işimin olamayacağından endişe ediyorum.					
5. Üniversiteyi bitirdikten sonra iş bulamayacağımdan endişe ediyorum.					
6. İstedğim yüksek gelir ve yaşam düzeyine ulaşamayacağımdan endişe ediyorum.					

10. İmam-Hatip Lisesini tercihinizde aşağıdakilerden hangisi **en fazla** etkili oldu? (Tek seçenek işaretleyiniz)

- Kendi isteğim Çevremdeki bazı insanların teşvik etmesi
- Öğretmenlerimin tavsiyesi Puanımın bu okula yeterli olması
- Ailemin isteği Okulun evimize yakın olması
- Akrabalarım tavsiyesi Başka (belirtiniz).....

Sayfa 1 / 2

11. Okul dışında din eğitimi aldınız mı? Evet Hayır
12. Okul dışında din eğitimi aldıysanız nerede aldınız? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz.)
 Aile Cami Diğer
- Kur'an Kursu Dernek, vakıf gibi sivil toplum kuruluşları
13. Nerede kalıyorsunuz? (Tek seçenek işaretleyiniz)
 Aile/Akraba yanında kalıyorum Yurtta kalıyorum Öğrenci evinde kalıyorum
14. Kaç yıldır İstanbul'da yaşıyorsunuz?
15. Alleniz nerede yaşıyor? (İl/ilçe olarak yazınız.)
16. Liseye giriş bilgileriniz.

Giriş yılınız	Sınavla girdim	Merkezi yerleştirmeye girdim	Sınavla girdiyseniz puanınız	Sınavla girdiyseniz yüzdelik diliminiz
.....	☐	☐

17- Aşağıdaki ifadelere ne derece katılıp katılmadığınızı işaretleyiniz.	Hiç katılmıyorum	Çoğunlukla katılmıyorum	Kararsızım	Çoğunlukla Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1. Kendimi tamamen bu okulun bir parçası gibi hissediyorum.					
2. Buradaki insanlar bir konuda iyi olduğunda bunu fark ederler.					
3. Benim gibi insanların burada kabul görmesi biraz zor.					
4. Okuldaki diğer öğrenciler benim görüşlerimi ciddiye alır.					
5. Okuldaki çoğu öğretmen bana karşı ilgilidir.					
6. Zaman zaman kendimi buraya ait hissetmediğim oluyor.					
7. Bu okulda bir sorunum olduğunda konuşabileceğim en azından bir öğretmen/yetişkin vardır.					
8. Bu okulda insanlar bana arkadaşça yaklaşır.					
9. Buradaki öğretmenler benim gibi insanlarla ilgilenmiyorlar.					
10. Okulda birçok aktiviteye katılırım.					
11. Bana okuldaki diğer öğrencilerle aynı derecede saygı gösterilir.					
12. Buradaki birçok öğrenciden farklı olduğumu hissediyorum.					
13. Bu okulda gerçekten kendim gibi olabiliyorum.					
14. Okuldaki öğretmenler bana saygı duyuyorlar.					
15. Buradaki insanlar (öğretmenlerim ve arkadaşlarım) benim iyi işler yapabileceğimi bilir.					
16. Keşke başka bir okulda okusaydım.					
17. Bu okulun bir ferdi olmaktan gurur duyuyorum.					
18. Buradaki diğer öğrenciler beni olduğum gibi seviyorlar.					

EK-2: Veli İzin Belgesi

Ek - 3

...../...../2022

VELİ İZİN BELGESİ

Velisi olduğum aşağıda bilgileri bulunan öğrencinin yürütülen "İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Mezun Oldukları Ortaokul Türlerine Göre Okul Aidiyet Düzeylerinin İncelenmesi-İstanbul Örneği" araştırmasına katılmasına izin veriyorum.

.....
.....
.....

VELİ ADI SOYADI
İMZA

EK-3: Araştırma İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

GÜNLÜDÜR

Sayı : E-59090411-44-49996261
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Muhammet Fatih
ADAK)

20.05.2022

MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.02.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Valilik Makamının 18.05.2022 tarihli ve 49925409 sayılı oluru.

Valilik Makamının Anket ve Araştırma İzni konulu ilgi (b) oluru ve kullanılması uygun görülen ölçme araçlarının Müdürlüğümüzce mühürlenmiş örnekleri ekte gönderilmiştir.

İlgi (a) genelgenin 28. maddesinde; "Araştırma uygulama izni alan kamu kurum ve kuruluşları, uluslararası kuruluşlar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve araştırmacılar tamamladıkları bilimsel araştırma ile ilgili sonuç raporlarını, izni aldıkları ilgili birime çalışma bitiminden itibaren 30 gün içerisinde göndereceklerdir." ifadesi yer almaktadır.

Olur gereğince işlem yapılması ve araştırma sonuç raporunun ekte sunulan örneğe göre Müdürlüğümüz Strateji Geliştirme Şubesine gönderilmesi hususlarında gereğini arz ederim.

Abdurrahman ENSARİ
İl Millî Eğitim Müdürü a.
Şube Müdürü

Ek:
1- Valilik Oluru (1 Sayfa)
2- Rapor Örneği
3- Ölçekler

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad.No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Ünvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.meb.gov.tr> adresinden 4455-9d73-3da3-903a-6e4d kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-49925409
Konu : Anket ve Araştırma İzni (Muhammet Fatih
ADAK)

18/05/2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Marmara Üniversitesinin 27.04.2022 tarihli ve 272110 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 17.05.2022 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Mezun Oldukları Ortaokul Türüne Göre İHL Öğrencilerinin Okul Aidiyeti
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : İstanbul
Araştırma Yapılacak Kişiler : Resmi İmam- Hatip Anadolu Lisesi Öğrencileri
Araştırmanın Süresi : 2021 - 2022 Eğitim ve Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, yüz yüze eğitime geçmiş olan kurumlarımızda, Covid-19 tedbirlerinin araştırmacı ve ilgili kurum idarelerince alınması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılmaması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamımızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
18/05/2022
Niyazi ERTEN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:
1- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (3 Sayfa)
2- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 30 Bilgi İçin : Aykut CELİK
E-posta : stratejigelistirme34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorun.meb.gov.tr/adresinden> 12ac-9c64-3a4c-8063-bhed kodu ile teyit edilebilir